



**ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

**Βρυξέλλες, 24 Ιουλίου 2001 (26.07)
(OR. fr)**

**10925/01
ADD 5**

**MI 114
SOC 293
FIN 262
ENER 99
TRANS 119
ECO 222
ENV 394
AGRI 164
CONSOM 55**

ΔΙΑΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αποστολέας : κ. Bernhard ZEPTER, Αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας της
Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Ημερομηνία παραλαβής : 18 Ιουλίου 2001

Αποδέκτης : κ. Javier SOLANA, Γενικός Γραμματέας / Υπατος Εκπρόσωπος

Θέμα : Δέκατη όγδοη ετήσια έκθεση για τον έλεγχο της εφαρμογής του
κοινοτικού δικαίου (2000)

Διαβιβάζεται συνημμένως στις αντιπροσωπίες το έγγραφο της Επιτροπής - COM(2001) 309 final.

συνημμ. : COM(2001) 309 final **(ΤΟΜΟΣ VI/VI)**



ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 16.7.2001
COM(2001)309 τελικό

ΤΟΜΟΣ VI

ΔΕΚΑΤΗ ΟΓΔΩΗ ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

**ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ
ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
(2000)**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

**Αποφάσεις του Δικαστηρίου που εκδόθηκαν μέχρι τις
31 Δεκεμβρίου 2000 και δεν έχουν ακόμη εκτελεστεί**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI

**Συνοψη της εφαρμογής του κοινοτικού
δικαιου απο τα εθνικά δικαστηρια**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

**Αποφάσεις του Δικαστηρίου που εκδόθηκαν μέχρι τις
31 Δεκεμβρίου 2000 και δεν έχουν ακόμη εκτελεστεί**

Απόφαση της 27/09/88, υπόθεση C-42/87

Απόφαση της 03/05/94, υπόθεση C-47/93

Διακρίσεις όσον αφορά τη δημόσια χρηματοδότηση: τριτοβάθμια μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση

Η Γαλλική Κοινότητα τροποποίησε τη νομοθεσία της, με διάταγμα που εξέδωσε το Μάρτιο του 2000, για να την καταστήσει σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο. Οι επαφές με τις βελγικές αρχές συνεχίζονται όσον αφορά την πραγματική επιστροφή των τελών εγγραφής (εφαρμογή του κανόνα παραγραφής, μέτρα προϋπολογισμού).

Απόφαση της 19/02/91, υπόθεση C-375/89

Ενίσχυση υπέρ της Idealspun/ Beaulieu

Το Cour d'Appel της Γάνδης επιβεβαίωσε, με απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2000, την απόφαση του Tribunal de commerce του Courtrai που διέταξε την επιστροφή της καταβληθείσας ενίσχυσης. Οι υπηρεσίες της Επιτροπής αναμένουν την επίσημη κοινοποίηση αυτής της πληροφορίας από τις βελγικές αρχές.

Απόφαση της 21/01/99, υπόθεση C-207/97

Μη ανακοίνωση των προγραμμάτων μείωσης της ρύπανσης που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες οι οποίες εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας

Οι βελγικές αρχές ανακοίνωσαν τις πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή των μέτρων που αναγγέλθηκαν από την περιοχή της Βαλλωνίας και της Φλάνδρας με σκοπό την εκτέλεση της απόφασης. Τα μέτρα αυτά εξετάζονται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 14/09/99, υπόθεση C-170/98

Διακανονισμός σχετικά με τον καταμερισμό των φορτίων που περιλαμβάνεται στη διμερή συμφωνία Βελγίου-Ζαΐρ

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής είναι της γνώμης ότι το πρόσθετο πρωτόκολλο που συνάφθηκε με το Κογκό στις 8 Ιουνίου 1999 τερματίζει την παράβαση. Αυτή θα μπορέσει να κλείσει επίσημα μόλις αρχίσει να ισχύει το πρωτόκολλο.

Απόφαση της 14/09/99, υπόθεση C-171/98

Διακανονισμός σχετικά με τον καταμερισμό των φορτίων που περιλαμβάνεται στη διμερή συμφωνία ΟΕΒΛ- Τόγκο

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής κρίνουν ότι το πρόσθετο πρωτόκολλο που συνάφθηκε με το Τόγκο στις 27 Σεπτεμβρίου 1999 τερματίζει την παράβαση. Αυτή θα μπορέσει να κλείσει επίσημα μόλις αρχίσει να ισχύει το πρωτόκολλο.

Απόφαση της 14/09/99, υπόθεση C-201/98

Διακανονισμός σχετικά με τον καταμερισμό των φορτίων που περιλαμβάνεται στις διμερείς συμφωνίες Βελγίου - Χωρών CΜΕΑΟC (Υπουργική Διάσκεψη των Κρατών Δυτικής και Κεντρικής Αφρικής για τις Θαλάσσιες Μεταφορές)

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής κρίνουν ότι οι συμφωνίες που συνάφθηκαν με τη Σενεγάλη, την Ακτή Ελεφαντοστού και το Μαλί προσαρμόστηκαν ορθά. Ο φάκελος θα μπορέσει να κλείσει μόλις αρχίσουν να ισχύουν τα πρόσθετα πρωτόκολλα.

Απόφαση της 09/03/00, υπόθεση C-355/98

Περιορισμός στον τομέα των επιχειρήσεων ιδιωτικής ασφαλείας

Η διαδικασία 228 κινήθηκε. Οι βελγικές αρχές διαβίβασαν το Νοέμβριο του 2000 τροποποιητικό νομοσχέδιο το οποίο εξετάζεται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 18/05/00, υπόθεση C-206/98

Καθεστώς ασφάλισης των εργατικών ατυχημάτων

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Οι βελγικές αρχές διαβίβασαν προσχέδιο νόμου για την προσαρμογή στις ευρωπαϊκές οδηγίες της νομοθεσίας που αφορά το καθεστώς ασφάλισης των εργατικών ατυχημάτων.

Απόφαση της 25/05/00, υπόθεση C-307/98

Μερική συμμόρφωση της νομοθεσίας περί της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Απόφαση της 26/09/00, υπόθεση C-478/98

Ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων - προεγγραφή σε δάνειο εκφρασμένο σε DM

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής θα επικοινωνήσουν προσεχώς με τις βελγικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 16/11/00, υπόθεση C-217/99

Επισήμανση των τροφίμων

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις βελγικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 30/11/00, υπόθεση C-384/99

Καθολική υπηρεσία

Πρόσφατη απόφαση.

Γερμανία

Απόφαση της 22/10/98, υπόθεση C-301/95

Μη συμμόρφωση των μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον

Οι γερμανικές αρχές διαβίβασαν νομοθετικό σχέδιο, τη θέσπιση του οποίου αναμένουν οι υπηρεσίες της Επιτροπής. Αποφασίστηκε η προσφυγή στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 228 παράγραφος 2. Η προσφυγή αυτή συνοδεύεται από αίτημα χρηματικής ποινής.

Απόφαση της 08/06/99, υπόθεση C-198/97

Ποιότητα των υδάτων κολύμβησης

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Οι γερμανικές αρχές κοινοποίησαν μέτρα στο τέλος Δεκεμβρίου 2000 τα οποία εξετάζονται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 09/09/99, υπόθεση C-102/97

Διάθεση των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων, αναγέννηση

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Οι γερμανικές αρχές διαβίβασαν σχέδια νομοθετικών μέτρων στο τέλος Νοεμβρίου 2000 τα οποία εξετάζονται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 09/09/99, υπόθεση C-217/97

Πρόσβαση στις πληροφορίες

Η διαδικασία 228 κινήθηκε και συνεχίζεται.

Απόφαση της 11/11/99, υπόθεση C-184/97

Μη ανακοίνωση των προγραμμάτων μείωσης της ρύπανσης που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες οι οποίες εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις γερμανικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 15/06/00, υπόθεση C-348/97

Μη είσπραξη και μη καταβολή των ιδίων πόρων για βούτυρο προερχόμενο από τις Κάτω Χώρες

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις γερμανικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Ελλάδα

Απόφαση της 07/04/92, υπόθεση C-45/91

Απόβλητα, χωριό της Κρήτης

Η Ελληνική Δημοκρατία δεν έλαβε όλα τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της απόφασης του Δικαστηρίου. Η Επιτροπή εξακολουθεί να ζητεί την πληρωμή της χρηματικής ποινής, η πρώτη δόση της οποίας καταβλήθηκε για το διάστημα από 4 Ιουλίου μέχρι 30 Σεπτεμβρίου 2000.

Απόφαση της 22/10/97, υπόθεση C-375/95

Φορολογία μεταχειρισμένων αυτοκινήτων

Η διαδικασία 228 συνεχίστηκε.

Οι ελληνικές αρχές διαβίβασαν νομοσχέδιο το οποίο εξετάζεται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 11/06/98, υπόθεση C-232/95

Ρύπανση της λίμνης Βεγορίτιδος, επικίνδυνες ουσίες στο υδάτινο περιβάλλον

Η διαδικασία 228 συνεχίστηκε.

Οι ελληνικές αρχές παρουσίασαν σχέδια προγραμμάτων τα οποία καταρτίστηκαν για την εκτέλεση της απόφασης του Δικαστηρίου και τη θέσπιση των οποίων αναμένουν οι υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 15/10/98, υπόθεση C-385/97

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 93/118/EK του Συμβουλίου σχετικά με την χρηματοδότηση των υγειονομικών επιθεωρήσεων και ελέγχων των νωπών κρεάτων και των κρεάτων πουλερικών

Η διαδικασία 228 συνεχίζεται.

Απόφαση της 28/10/99, υπόθεση C-187/98

Ισότητα γυναικών και ανδρών στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Απόφαση της 16/12/99, υπόθεση C-137/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 96/43/EK που τροποποιεί την οδηγία 91/496/ΕΟΚ του Συμβουλίου, για τον καθορισμό των βασικών αρχών σχετικά με την οργάνωση των κτηνιατρικών ελέγχων των ζώων προέλευσης τρίτων χωρών

Η διαδικασία 228 κινήθηκε και συνεχίζεται.

Απόφαση της 13/04/00, υπόθεση C-123/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 94/62/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις συσκευασίες και τα απορρίμματα συσκευασίας

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Απόφαση της 25/05/00, υπόθεση C-384/97

Μη ανακοίνωση των προγραμμάτων μείωσης της ρύπανσης που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες οι οποίες εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις ελληνικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 15/06/00, υπόθεση C-470/98

Κτηνιατρικές εισφορές για τα προϊόντα γεωργικής προέλευσης τα προερχόμενα από τρίτες χώρες

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής θα επικοινωνήσουν προσεχώς με τις ελληνικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 19/10/00, υπόθεση C-216/98

Τιμή μεταποιημένων καπνών

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις ελληνικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 16/11/00, υπόθεση C-214/98

Εισφορές προς είσπραξη για τις υγειονομικές επιθεωρήσεις και ελέγχους των νωπών κρεάτων

Πρόσφατη απόφαση.

Απόφαση της 14/12/00, υπόθεση C-457/98

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 96/97/EK που τροποποιεί την οδηγία 86/378/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης.

Πρόσφατη απόφαση.

Ισπανία

Απόφαση της 22/03/94, υπόθεση C-375/92

Περιορισμοί στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών των ξεναγών

Οι ισπανικές αρχές ανακοίνωσαν τις τροποποιήσεις που επέφεραν στα νομοθετικά κείμενα. Οι υπηρεσίες της Επιτροπής αναμένουν την οριστική θέσπιση αυτών των κειμένων.

Απόφαση της 12/02/98, υπόθεση C-92/96

Κακή εφαρμογή των διατάξεων που προβλέπονται στην οδηγία 76/160/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί της ποιότητας των υδάτων κολυμβήσεως, όσον αφορά τα εσωτερικά ύδατα

Η διαδικασία 228 συνεχίστηκε.

Οι ισπανικές αρχές διαβίβασαν ουσιαστική απάντηση στην αιτιολογημένη γνώμη, την οποία μελετούν οι υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 25/11/98, υπόθεση C-214/96

Κακή εφαρμογή της οδηγίας 76/464/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί ρυπάνσεως που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες που εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας (άρθρο 7 : προγράμματα μείωσης της ρύπανσης)

Τα έγγραφα που διαβίβασαν οι ισπανικές αρχές απαίτησαν μελέτη και συμπληρωματικές έρευνες από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 13/04/00, υπόθεση C-274/98

Μη κατάρτιση των προγραμμάτων που προβλέπονται από την οδηγία 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις ισπανικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου. Οι ισπανικές αρχές διαβίβασαν απάντηση η οποία εξετάζεται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 23/11/00, υπόθεση C-421/98

Μη συμμόρφωση της ισπανικής νομοθεσίας που αφορά την αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων αρχιτεκτόνων (περιορισμός του πεδίου δραστηριότητάς τους)

Πρόσφατη απόφαση.

Γαλλία

Απόφαση της 11/06/91, υπόθεση C-64/88

Αλιεία : κακός έλεγχος της τήρησης των τεχνικών μέτρων διατήρησης

Η διαδικασία 228 συνεχίστηκε.

Οι γαλλικές αρχές απάντησαν στη συμπληρωματική αιτιολογημένη γνώμη που είχαν λάβει. Η απάντηση αυτή εξετάζεται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 13/03/97, υπόθεση C-197/96

Νυκτερινή εργασία γυναικών

Το Δικαστήριο αποφάσισε, με διάταξη της 7ης Δεκεμβρίου 2000, να παρατείνει την αναστολή της διαδικασίας προκειμένου να δοθεί στη Γαλλία η δυνατότητα συμμόρφωσης της νομοθεσίας της με την οδηγία και εκτέλεσης της απόφασής του. Η αναστολή αυτή χορηγήθηκε μέχρι τις 30 Απριλίου 2001.

Απόφαση της 09/12/97, υπόθεση C-265/95

Εμπόδια στην εισαγωγή φραουλών από την Ισπανία

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής εξετάζουν ολόκληρο το φάκελο και εξακριβώνουν αν η απόφαση του Δικαστηρίου απαιτεί άλλα μέτρα εκτέλεσης.

Απόφαση της 15/10/98, υπόθεση C-284/97

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 93/40/ΕΟΚ που τροποποιεί την οδηγία 81/852/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τα αναλυτικά, φαρμακοτοξικολογικά και κλινικά πρότυπα και πρωτόκολλα στον τομέα του ελέγχου των κτηνιατρικών φαρμακευτικών προϊόντων

Η διαδικασία 228 συνεχίστηκε.

Ο φάκελος εξελίσσεται θετικά. Ελήφθησαν νομοθετικά μέτρα. Η διάταξη για τη μεταφορά των διατάξεων της οδηγίας 93/40/ΕΟΚ αναμένεται να θεσπιστεί την άνοιξη του 2001.

Απόφαση της 22/10/98, υπόθεση C-184/96

Παρασκευάσματα με βάση το foie gras

Ένα διάταγμα που εισάγει ρήτρα αμοιβαίας αναγνώρισης στη γαλλική ρύθμιση για το foie gras δημοσιεύθηκε στη γαλλική Επίσημη Εφημερίδα στις 21.12.2000. Ο φάκελος αυτός θα τεθεί πολύ σύντομα στο αρχείο.

Απόφαση της 18/03/99, υπόθεση C-166/97

Εκβολή του Σηκουάνα, ανεπαρκής χαρακτηρισμός ως ΖΕΠ και ελλιπές σύστημα προστασίας

Ο φάκελος εξελίσσεται θετικά.

Ελήφθησαν τα μέτρα εκτέλεσης της απόφασης, η δε εφαρμογή τους είναι σταδιακή.

Απόφαση της 19/05/99, υπόθεση C-225/97

Κακή μεταφορά της οδηγίας 92/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τις διαδικασίες σύναψης των συμβάσεων φορέων οι οποίοι λειτουργούν στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών (προσφυγή)
Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Απόφαση της 08/07/99, υπόθεση C-354/98

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 96/97/ΕΚ που τροποποιεί την οδηγία 86/378/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης.

Η διαδικασία 228 συνεχίζεται.

Απόφαση της 25/11/99, υπόθεση C-96/98

Υποβάθμιση του Marais poitevin

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Απόφαση της 16/12/99, υπόθεση C-239/98

Μη σύμφωνη μεταφορά των οδηγιών 92/49/ΕΟΚ και 92/96/ΕΟΚ του Συμβουλίου που αφορούν, αντίστοιχα, την πρωτασφάλιση, εκτός της ασφάλειας ζωής και την πρωτασφάλιση ζωής (τρίτες οδηγίες ασφάλισης)

Η διαδικασία 228 κινήθηκε και συνεχίζεται.

Εγκρίθηκε νομοσχέδιο σε πρώτη ανάγνωση από τη Γερουσία. Η προθεσμία εφαρμογής από τα ταμεία αλληλασφάλισης εξακολουθεί να είναι η 1η Ιανουαρίου 2003 ενώ οι τρίτες οδηγίες έπρεπε να έχουν μεταφερθεί στο γαλλικό δίκαιο από το 1994.

Απόφαση της 15/02/00, υπόθεση C-34/98

Κοινωνική εισφορά στην αποπληρωμή του κοινωνικού χρέους και διασυνοριακοί εργαζόμενοι

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Απόφαση της 15/02/00, υπόθεση C-169/98

Εφαρμογή της γενικευμένης κοινωνικής εισφοράς στους διασυνοριακούς εργαζόμενους

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Απόφαση της 23/03/00, υπόθεση C-327/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 93/15/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την εναρμόνιση των διατάξεων περί της εμπορίας και του ελέγχου των εκρηκτικών υλών εμπορικής χρήσεως

Οι γαλλικές αρχές διαβίβασαν σχέδιο διατάγματος το οποίο εξετάζεται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 06/04/00, υπόθεση C-256/98

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας

Η διαδικασία 228 κινήθηκε και συνεχίζεται.

Απόφαση της 15/05/00, υπόθεση C-296/98

Μη συμμόρφωση του γαλλικού ασφαλιστικού κώδικα με τις οδηγίες ασφάλισης "ζωής" και "ζημιών"

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Οι γαλλικές αρχές ανακοίνωσαν σχέδια νομοθετικών μέτρων, τη θέσπιση των οποίων αναμένουν οι υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 18/05/00, υπόθεση C-45/99

Μη ανακοίνωση των μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 94/33/ΕΚ του Συμβουλίου για την προστασία των νέων κατά την εργασία

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις γαλλικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 08/06/00, υπόθεση C-46/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 93/104/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Απόφαση της 13/07/00, υπόθεση C-160/99

Θαλάσσιες ενδομεταφορές

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις γαλλικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Οι γαλλικές αρχές διαβίβασαν σχέδιο στις 11.12.2000 το οποίο εξετάζεται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 12/09/00, υπόθεση C-276/97

Μη υπαγωγή στον ΦΠΑ των διοδίων αυτοκινητοδρόμων

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις γαλλικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 26/09/00, υπόθεση C-225/98

Συμβάσεις δημοσίων έργων - Σχέδιο Lycées της Περιοχής Nord Pas de Calais

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής θα επικοινωνήσουν προσεχώς με τις γαλλικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 26/09/00, υπόθεση C-23/99

Κατάσχεση ανταλλακτικών υπό διαμετακόμιση- Προστασία σχεδίων και υποδειγμάτων - Προβλήματα παραποίησης

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις γαλλικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Ο φάκελος εξελίσσεται θετικά.

Απόφαση της 05/10/00, υπόθεση C-16/98

Συμβάσεις δημοσίων έργων - MPTSE - SDE - Vendée

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής εξετάζουν το φάκελο για να εξακριβώσουν αν η απόφαση του Δικαστηρίου απαιτεί μέτρα εκτέλεσης.

Απόφαση της 23/11/00, υπόθεση C-319/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 95/47/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη χρήση προτύπων για τη μετάδοση τηλεοπτικού σήματος

Πρόσφατη απόφαση.

Απόφαση της 23/11/00, υπόθεση C-320/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 97/68/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τα ληπτέα μέτρα κατά της εκπομπής αερίων και σωματιδιακών ρύπων προερχόμενων από κινητήρες εσωτερικής καύσης που τοποθετούνται σε μη οδικά κινητά μηχανήματα

Πρόσφατη απόφαση.

Απόφαση της 07/12/00, υπόθεση C-374/98

Ανεπάρκεια κατάταξης ως ΖΕΠ και ειδικών μέτρων διατήρησης στους τόπους του Vingrau και Tautavel (Ανατολικά Πυρηναία)

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις γαλλικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 07/12/00, υπόθεση C-38/99

Ημερομηνίες έναρξης και λήξης της θήρας μη σύμφωνες με τις απαιτήσεις της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών

Πρόσφατη απόφαση.

Απόφαση της 14/12/00, υπόθεση C-55/99

Απαίτηση καταχώρισης στον Οργανισμό Φαρμάκων των αντιδραστηρίων που προορίζονται για τα εργαστήρια αναλύσεων ιατρικής βιολογίας

Πρόσφατη απόφαση.

Ιρλανδία

Απόφαση της 21/09/99, υπόθεση C-392/96

Μη συμμόρφωση της ιρλανδικής νομοθεσίας με πολλές διατάξεις της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Οι ιρλανδικές αρχές διαβίβασαν απάντηση που εξετάζεται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 12/10/99, υπόθεση C-213/98

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 92/100/ΕΟΚ σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης, το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία στον τομέα των προϊόντων της διανοίας

Ο φάκελος εξελίσσεται θετικά.

Από ανεπίσημες επαφές με το κράτος μέλος προκύπτει ότι το κείμενο του "*Copyright and Related Rights Bill*" εγκρίθηκε από το ιρλανδικό Κοινοβούλιο.

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής αναμένουν την υπογραφή του "*Commencement Order*" και την επίσημη ανακοίνωση αυτών των νομοθετικών μέτρων.

Απόφαση της 25/11/99, υπόθεση C-212/98

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 93/83/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί συντονισμού ορισμένων κανόνων όσον αφορά το δικαίωμα του δημιουργού και τα συγγενικά δικαιώματα που εφαρμόζονται στις δορυφορικές ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις και την καλωδιακή αναμετάδοση

Από ανεπίσημες επαφές με το κράτος μέλος προκύπτει ότι το κείμενο του "*Copyright and Related Rights Bill*" εγκρίθηκε από το ιρλανδικό Κοινοβούλιο.

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής αναμένουν την υπογραφή του "*Commencement Order*" και την επίσημη ανακοίνωση αυτών των νομοθετικών μέτρων.

Απόφαση της 08/06/00, υπόθεση C-190/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 96/43/ΕΚ για τροποποίηση και κωδικοποίηση της οδηγίας 85/73/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τη χρηματοδότηση των υγειονομικών επιθεωρήσεων και ελέγχων των ζώντων ζώων και ορισμένων ζωικών προϊόντων

Οι ιρλανδικές αρχές θέσπισαν νομοθετικά μέτρα για την εκτέλεση της απόφασης του Δικαστηρίου. Ο φάκελος θα τεθεί στο αρχείο πολύ σύντομα.

Απόφαση της 12/09/00, υπόθεση C-358/97

Μη υπαγωγή στον ΦΠΑ των διοδίων οδικών υποδομών

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις ιρλανδικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 26/09/00, υπόθεση C-408/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 94/55/EK του Συμβουλίου σχετικά με τις οδικές μεταφορές επικίνδυνων εμπορευμάτων και της οδηγίας 96/86 για την προσαρμογή της στην τεχνική πρόοδο

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις ιρλανδικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 14/12/00, υπόθεση C-347/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 95/50/EK του Συμβουλίου σχετικά με την καθιέρωση ενιαίων διαδικασιών στον τομέα του ελέγχου των οδικών μεταφορών επικίνδυνων εμπορευμάτων

Πρόσφατη απόφαση.

Ιταλία

Απόφαση της 01/06/95, υπόθεση C-40/93

Πρόσβαση στο επάγγελμα του οδοντίατρου

Οι ιταλικές αρχές διαβίβασαν το διάτγμα σχετικά με τη διοργάνωση της δοκιμασίας επάρκειας. Οι υπηρεσίες της Επιτροπής αναμένουν λεπτομερή έκθεση για την πρακτική εξέλιξη αυτής της δοκιμασίας καθώς και τη θέσπιση της οδηγίας SLIM.

Απόφαση της 29/02/96, υπόθεση C-307/94

Μη ανακοίνωση των μέτρων μεταφοράς της οδηγίας του Συμβουλίου που αποβλέπει στο συντονισμό των νομοθετικών διατάξεων σχετικά με ορισμένες δραστηριότητες του φαρμακευτικού τομέα

Ο φάκελος εξελίσσεται θετικά. Μετά την έναρξη της διαδικασίας του άρθρου 228 και τις συζητήσεις με το κράτος μέλος, οι εναπομένουσες δυσχέρειες βρίσκονται στο στάδιο της επίλυσης σε συνάρτηση με την τροποποίηση της προαναφερθείσας οδηγίας, η θέσπιση της οποίας αναμένεται προσεχώς.

Απόφαση της 29/01/98, υπόθεση C-280/95

Μη εκτέλεση της απόφασης 93/496/ΕΟΚ της 9ης Ιουνίου 1993 σχετικά με την υποχρέωση ανάκτησης των φορολογικών ενισχύσεων που χορηγήθηκαν στους οδικούς μεταφορείς για το έτος 1992

Νομοσχέδιο υποβλήθηκε στο ιταλικό Κοινοβούλιο. Οι υπηρεσίες της Επιτροπής δεν ενημερώθηκαν για τη θέσπισή του. Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Απόφαση της 01/10/98, υπόθεση C-285/96

Κακή εφαρμογή της οδηγίας 76/464/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί ρυπάνσεως που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες που εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας (άρθρο 7 : προγράμματα μείωσης της ρύπανσης)

Οι ιταλικές αρχές διαβίβασαν στην Επιτροπή σύνολο μέτρων με σκοπό την εκτέλεση της απόφασης του Δικαστηρίου, τα οποία εξετάζονται στις υπηρεσίες της.

Απόφαση της 25/03/99, υπόθεση C-112/97

Απαγόρευση εγκατάστασης συσκευών αερίου σύμφωνα με την οδηγία 90/396/ΕΟΚ

Μετά την έναρξη της διαδικασίας 228, οι ιταλικές αρχές ανακοίνωσαν κανονιστικά μέτρα.

Τα κριτήρια, που προβλέπονται στο νέο κείμενο όσον αφορά τις διαστάσεις του ανοίγματος εξαερισμού των χώρων στους οποίους πρέπει να τοποθετούνται τα σχετικά θερμαντικά σώματα, θεωρήθηκαν δυσανάλογα και ικανά να εμποδίσουν την εγκατάσταση αυτών των συσκευών. Συνεπώς διαβιβάστηκε στην Ιταλία συμπληρωματική προειδοποιητική επιστολή. Τα στοιχεία της απάντησης των ιταλικών αρχών εξετάζονται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 09/11/99, υπόθεση C-365/97

Απόβλητα, κοιλάδα του San Rocco

Οι ιταλικές αρχές διαβίβασαν το Νοέμβριο ουσιαστικό φάκελο που εξετάζεται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 11/11/99, υπόθεση C-315/98

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 92/21/EK του Συμβουλίου, σχετικά με την εφαρμογή, στα πλοία που καταπλέουν στους λιμένες της Κοινότητας ή στα ύδατα τα υπαγόμενα στη δικαιοδοσία των κρατών μελών, διεθνών κανόνων σχετικών με την ασφάλεια στη θάλασσα, την πρόληψη της ρύπανσης και τις συνθήκες ζωής και εργασίας στα πλοία

Δεδομένου ότι οι υπηρεσίες της Επιτροπής δεν έλαβαν τα μέτρα που είχαν αναγγείλει οι ιταλικές αρχές, αποφασίστηκε η προσφυγή στο Δικαστήριο βάσει του άρθρου 228 § 2 της συνθήκης. Η προσφυγή αυτή συνοδεύεται από αίτημα χρηματικής ποινής.

Απόφαση της 09/03/00, υπόθεση C-358/98

Νομοθετικά εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών καθαρισμού

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Οι ιταλικές αρχές διαβίβασαν μέτρα με σκοπό την εκτέλεση της απόφασης του Δικαστηρίου, τα οποία θα επιτρέψουν να τεθεί σύντομα στο αρχείο αυτός ο φάκελος.

Απόφαση της 09/03/00, υπόθεση C-386/98

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων εκτέλεσης της οδηγίας 93/104/EK του Συμβουλίου σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις ιταλικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου. Εν απουσία σχεδίου μέτρων, κινήθηκε η διαδικασία 228.

Απόφαση της 23/05/00, υπόθεση C-58/99

Περιορισμοί σχετικά με τις αλλοδαπές επενδύσεις στο κεφάλαιο ιδιωτικοποιημένων εταιριών

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις ιταλικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Η απάντηση των ιταλικών αρχών εξετάζεται.

Απόφαση της 25/05/00, υπόθεση C-424/98

Κακή εφαρμογή των οδηγιών που αφορούν το δικαίωμα διαμονής των συνταξιούχων, των σπουδαστών και των μη ενεργών προσώπων

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής εξετάζουν τη συμμόρφωση του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 358, το οποίο τροποποιεί το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 470 που μεταφέρει τις οδηγίες 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 90/366/ΕΟΚ.

Απόφαση της 08/06/00, υπόθεση C-264/99

Νομοθετικά εμπόδια στη δραστηριότητα των αποστολέων εμπορευμάτων

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις ιταλικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 30/11/00, υπόθεση C-422/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 97/51/EK που τροποποιεί την οδηγία 90/387/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τη δημιουργία της εσωτερικής αγοράς στον τομέα των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών μέσω της εφαρμογής της παροχής ανοικτού δικτύου

Πρόσφατη απόφαση.

Απόφαση της 07/12/00, υπόθεση C-395/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς, αντίστοιχα, της οδηγίας 96/51/EK που τροποποιεί την οδηγία 70/524/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί των προσθέτων υλών στη διατροφή των ζώων και της οδηγίας 96/93/EK του Συμβουλίου σχετικά με την πιστοποίηση ζώων και ζωικών προϊόντων

Πρόσφατη απόφαση.

Απόφαση της 07/12/00, υπόθεση C-423/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 98/10/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εφαρμογή της παροχής ανοικτού δικτύου (ONP) στη φωνητική τηλεφωνία και για την καθολική υπηρεσία για τις τηλεπικοινωνίες σε ανταγωνιστικό περιβάλλον

Πρόσφατη απόφαση.

Λουξεμβούργο

Απόφαση της 11/06/98, υπόθεση C-206/96

Απουσία προγραμμάτων για τη μείωση της ρύπανσης όσον αφορά τις 99 ουσίες που αναγράφονται στον κατάλογο II του παραρτήματος της οδηγίας 76/464/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί ρυπάνσεως που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες που εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας

Οι λουξεμβουργιανές αρχές διαβίβασαν ουσιαστική έκθεση σχετικά με την κατάσταση προόδου των εργασιών για την εκτέλεση της απόφασης, η οποία έκθεση εξετάζεται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 14/09/99, υπόθεση C-202/98

Διακανονισμός σχετικά με τον καταμερισμό των φορτίων που περιλαμβάνεται στη διμερή συμφωνία Λουξεμβούργου - Χωρών CΜΕΑΟC (Υπουργική Διάσκεψη των Κρατών Δυτικής και Κεντρικής Αφρικής για τις Θαλάσσιες Μεταφορές)

Η διαδικασία 228 συνεχίζεται.

Απόφαση της 21/10/99, υπόθεση C-430/98

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 94/45/ΕΚ του Συμβουλίου, για τη θέσπιση μιας ευρωπαϊκής επιτροπής επιχείρησης με σκοπό να ενημερώνονται οι εργαζόμενοι και να ζητείται η γνώμη τους

Οι λουξεμβουργιανές αρχές ανακοίνωσαν μέτρα μεταφοράς τα οποία εξετάζονται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Απόφαση της 16/12/99, υπόθεση C-47/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 94/33/ΕΚ του Συμβουλίου για την προστασία των νέων κατά την εργασία

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις λουξεμβουργιανές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν προκειμένου να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου. Οι εν λόγω αρχές ανακοίνωσαν ακριβές χρονοδιάγραμμα για τη θέσπιση νομοθετικών μέτρων και οι υπηρεσίες της Επιτροπής αναμένουν τη θέσπισή τους.

Απόφαση της 16/12/99, υπόθεση C-138/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 94/56/ΕΚ του Συμβουλίου για την θέσπιση των βασικών αρχών που διέπουν τις έρευνες ατυχημάτων και συμβάντων πολιτικής αεροπορίας

Η διαδικασία 228 κινήθηκε.

Απόφαση της 13/04/00, υπόθεση C-348/99

Μη ανακοίνωση των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας 96/9/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινώνησαν με τις λουξεμβουργιανές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν προκειμένου να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Κάτω Χώρες

Απόφαση της 19/05/98, υπόθεση C-3/96

Μη τήρηση της υποχρέωσης δημιουργίας ειδικών ζωνών προστασίας που προβλέπονται από την οδηγία 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών
Ο φάκελος εξελίσσεται θετικά.

Αυστρία

Απόφαση της 26/09/00, υπόθεση C-205/98

Αύξηση των διοδίων του Brenner

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις αυστριακές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Πορτογαλία

Απόφαση της 21/01/99, υπόθεση C-150/97

Εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον

Ο φάκελος εξελίσσεται θετικά.

Τα τελευταία μέτρα μεταφοράς θα δημοσιευθούν προσεχώς.

Απόφαση της 04/07/00, υπόθεση C-62/98

Διακανονισμός σχετικά με τον καταμερισμό των φορτίων που περιλαμβάνεται στις διμερείς συμφωνίες Πορτογαλίας - Χωρών CMEAOC (Υπουργική Διάσκεψη των Κρατών Δυτικής και Κεντρικής Αφρικής για τις Θαλάσσιες Μεταφορές)

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις πορτογαλικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 04/07/00, υπόθεση C-84/98

Διακανονισμός σχετικά με τον καταμερισμό των φορτίων που περιλαμβάνεται στη διμερή συμφωνία Πορτογαλίας - Γιουγκοσλαβίας

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις πορτογαλικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 13/07/00, υπόθεση C-261/98

Κακή εφαρμογή της οδηγίας 76/464/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί ρυπάνσεως που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες που εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας (άρθρο 7 : προγράμματα μείωσης της ρύπανσης)

Οι πορτογαλικές αρχές διαβίβασαν εκθέσεις για τον εντοπισμό και την παρακολούθηση των 99 ουσιών του παραρτήματος II της προαναφερθείσας οδηγίας. Οι πληροφορίες αυτές εξετάστηκαν και απαίτησαν συμπληρωματική μελέτη και έρευνες από μέρους των υπηρεσιών της Επιτροπής.

Απόφαση της 12/12/00, υπόθεση C-435/99

Μη τήρηση της υποχρέωσης ανακοίνωσης των πληροφοριών που προβλέπονται στο άρθρο 2 § 1 της οδηγίας 91/692/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την τυποποίηση και τον εξορθολογισμό των εκθέσεων που αφορούν την εφαρμογή ορισμένων οδηγιών για το περιβάλλον

Πρόσφατη απόφαση.

Απόφαση της 14/07/93, υπόθεση C-56/90

Ποιότητα των υδάτων του : Blackpool και Southport

Αποφασίσθηκε η προσφυγή στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 228 παράγραφος 2 της συνθήκης ΕΚ. Η προσφυγή αυτή συνοδεύεται από αίτημα χρηματικής ποινής.

Απόφαση της 12/09/00, υπόθεση C-359/97

Μη υπαγωγή στον ΦΠΑ των διοδίων οδικών υποδομών

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επικοινωνήσαν με τις βρετανικές αρχές για να πληροφορηθούν ποιά μέτρα σχεδιάζουν να λάβουν για να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Απόφαση της 07/12/00, υπόθεση C-69/99

Μη συμμόρφωση της νομοθεσίας που αφορά την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης

Πρόσφατη απόφαση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI

**ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΑΠΟ ΤΑ
ΕΘΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ**

1. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 234 ΕΚ¹

Στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: «το Δικαστήριο») υποβλήθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους 2000 διακόσια είκοσι τέσσερα προδικαστικά ζητήματα βάσει του άρθρου 234 ΕΚ από εθνικά δικαστήρια τα οποία συνάντησαν προβλήματα ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου ή αμφέβαλλαν για την ισχύ κάποιας κοινοτικής πράξης.

Το πλήρες κείμενο των προδικαστικών ζητημάτων δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ανάλογα με τη σειρά πρωτοκόλλησής τους από τη Γραμματεία του Δικαστηρίου. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η εξέλιξη του αριθμού ζητημάτων που υποβλήθηκαν από τα διάφορα κράτη μέλη κατά τα τελευταία έντεκα έτη².

2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΠΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΑΝΑ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ

	Έτος										
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Βέλγιο	17	17	16	22	19	14	30	19	12	13	15
Δανία	5	2	3	7	4	8	4	7	7	3	3
Γερμανία	34	50	62	57	44	51	66	46	49	49	47
Ελλάδα	2	2	1	5	-	10	4	2	5	3	3
Ισπανία	6	4	5	7	13	10	6	9	55	4	5
Γαλλία	21	24	15	22	36	43	24	10	16	17	12
Ιρλανδία	4	1	-	1	2	3	-	1	3	2	2
Ιταλία	25	18	22	24	46	58	70	50	39	43	50
Λουξεμβούργο	4	2	1	1	1	2	2	3	2	4	-
Κάτω Χώρες	9	17	18	43	13	19	10	24	21	23	12
Αυστρία						2	6	35	16	56	31
Πορτογαλία	2	3	1	3	1	5	6	2	7	7	8
Φινλανδία						-	3	6	2	4	5
Σουηδία						6	4	7	6	5	4
Ηνωμένο Βασίλειο	12	13	15	12	24	20	21	18	24	22	26
Μπενελούξ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Σύνολο	142	186	162	204	203	251	256	239	264	255	224

¹ Ακολουθώντας σχετική πρακτική του Δικαστηρίου, η Επιτροπή εφαρμόζει την ακόλουθη μέθοδο παραπομπής στα άρθρα της συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας: Όταν πρόκειται για παραπομπή σε άρθρο της εν λόγω συνθήκης όπως ίσχυε πριν από την έναρξη ισχύος της συνθήκης του Άμστερνταμ την 1η Μαΐου 1999, ο αριθμός του άρθρου ακολουθείται από τη φράση «της συνθήκης ΕΚ». Όταν, αντιθέτως, πρόκειται για παραπομπή σε άρθρο της εν λόγω συνθήκης όπως ισχύει μετά την έναρξη ισχύος της συνθήκης του Άμστερνταμ την 1η Μαΐου 1999, ο αριθμός του άρθρου ακολουθείται από το αρκτικόλεξο «ΕΚ».

² Οι τέσσερις προηγούμενες εκθέσεις δημοσιεύθηκαν, αντιστοίχως, στην ΕΕ C 332 της 3.11.1997, σελ. 198, στην ΕΕ C 250 της 10.8.1998, σελ. 195, στην ΕΕ C 354 της 7.12.1999, σελ. 182 και στην ΕΕ C 192 της 30.1.2001, σελ. 192.

Έπειτα από μία αύξηση εξαιτίας των προσχωρήσεων του 1995, ο αριθμός των παραπομπών παρέμεινε σχετικά σταθερός. Παρατηρεί κανείς ότι το Δικαστήριο Μπενελούξ ζήτησε για πρώτη φορά από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί προδικαστικού ζητήματος σε μία υπόθεση η οποία αφορούσε το δίκαιο των εμπορικών σημάτων³. Ειδικότερα, στην απόφασή του *Parfums Christian Dior*⁴, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι, καθώς το Δικαστήριο Μπενελούξ είναι επιφορτισμένο με την ομοιόμορφη εφαρμογή των κοινών νομικών κανόνων των τριών χωρών Μπενελούξ και η ενώπιόν του διαδικασία είναι παρεμπόδιση σε σχέση με τις εκκρεμούσες ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων διαδικασίες, το εν λόγω Δικαστήριο πρέπει να εξομοιωθεί με εθνικό δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ.

Με εξαίρεση τα δικαστήρια του Λουξεμβούργου, ζητήματα παραπέμφθηκαν από τα δικαστήρια όλων των κρατών μελών. Οι συγκεκριμένες 224 υποθέσεις αντιστοιχούν στο 44,5 % των 503 συνολικά υποθέσεων που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο το 2000. Ο παρακάτω πίνακας περιλαμβάνει στοιχεία για τα ζητήματα που υποβλήθηκαν από τα ανώτατα δικαστήρια των κρατών μελών και για την ακριβή προέλευση των εν λόγω ζητημάτων.

Αριθμός και προέλευση των προδικαστικών ζητημάτων που υποβλήθηκαν κατά το 2000 από τα ανώτατα δικαστήρια των διαφόρων κρατών μελών

Βέλγιο	Cour de cassation	1
Δανία	Højesteret	1
Γερμανία	Bundesgerichtshof	7
	Bundesverwaltungsgericht	4
	Bundesfinanzhof	5
	Bundessozialgericht	1
Ελλάδα	-	-
Ισπανία	Tribunal Supremo	1
Γαλλία	Cour de cassation	3
	Conseil d'État	1
Ιρλανδία	Supreme Court	1
2.1.1 Ιταλία	Corte suprema di cassazione	2
	Consiglio di Stato	4
Λουξεμβούργο	-	-
Κάτω Χώρες	Raad van State	5
	Hoge Raad	6
Αυστρία	Oberster Gerichtshof	7
	Bundesvergabeamt	1
	Verwaltungsgerichtshof	4
	Vergabekontrollsenat	2
	Verfassungsgerichtshof	1
Πορτογαλία	Supremo Tribunal Administrativo	5

³ Υπόθεση C-265/00, Campina Melkunie κατά Bureau Benelux des Marques, εκκρεμούσα (ΕΕ C 247 της 26.8.2000, σελ. 25).

⁴ Απόφαση του Δικαστηρίου της 4ης Νοεμβρίου 1997, Parfums Christian Dior, C-337/95, Συλλογή 1997, σελ. I-6013.

Φινλανδία	Korkein Hallinto-oikeus	2
Σουηδία	Regeringsrätten	2
Ηνωμένο Βασίλειο	Court of Appeal	4
(Μπενελούξ)	Gerechtshof / Cour de justice	1

2. Σημαντικές αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

2.1. Εισαγωγή

Η ανάλυση που ακολουθεί επιτρέπει να διαπιστωθεί η εξέλιξη της συνεκτίμησης του κοινοτικού δικαίου από τα εθνικά δικαστήρια και από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Σε αντίθεση με τα προηγούμενα έτη, η ανάλυση αυτή δεν περιορίζεται πλέον στις αποφάσεις των ανώτατων δικαστηρίων. Ειδικότερα, από τον πρώτο κίονα βαθμό τα εθνικά δικαστήρια καλούνται να εφαρμόζουν, ως τακτικά δικαστήρια, τις συναφείς διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας.

Για τους σκοπούς της ανάλυσης αυτής, η Επιτροπή μπόρεσε και πάλι να αξιοποιήσει τα δεδομένα που συγκεντρώνονται από την υπηρεσία έρευνας και τεκμηρίωσης καθώς και από την υπηρεσία πληροφορικής του Δικαστηρίου. Πάντως, η παρούσα έκθεση υποβάλλεται από την Επιτροπή. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι κάθε χρόνο η υπηρεσία έρευνας και τεκμηρίωσης του Δικαστηρίου λαμβάνει γνώση 1.200 περίπου αποφάσεων που άπτονται του κοινοτικού δικαίου.

2.2. Αντικείμενο των ερευνών

Οι έρευνες που διεξήχθησαν αφορούν αποφάσεις που εκδόθηκαν ή δημοσιεύθηκαν για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια του έτους 1999 και πραγματοποιήθηκαν σε συνάρτηση με τα ακόλουθα ερωτήματα:

- α.
 - i. Ένα δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα θα μπορούσε να αποφύγει να παραπέμψει ένα προδικαστικό ζήτημα για υπόθεση η οποία εγείρει θέμα ερμηνείας μίας διάταξης της κοινοτικής νομοθεσίας της οποίας η ερμηνεία δεν ήταν προδήλως σαφής;
 - ii. Υπάρχουν άλλες αποφάσεις στο θέμα της προδικαστικής παραπομπής που αξίζει να αναφερθούν;
- β. Ένα δικαστήριο θα μπορούσε να διαπιστώσει - αντίθετα με τον κανόνα που διατυπώνεται στην απόφαση επί της υπόθεσης *Foto-Frost*⁵ την ακυρότητα πράξης κοινοτικού οργάνου;
- γ. Υπάρχουν αποφάσεις οι οποίες λόγω του παραδειγματικού ή «επαναστατικού» χαρακτήρα τους αξίζει να τονισθούν;
- δ. Υπάρχουν ενδιαφέρουσες αποφάσεις που στηρίζονται στην εφαρμογή των αποφάσεων *Francovich*, *Factortame* και *Brasserie du Pêcheur*?

⁵ Απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Οκτωβρίου 1987, *Foto-Frost*, 314/85, Συλλογή σελ. 4199.

2.3. Πρώτο ερώτημα

2.3.1. Παράλειψη παραπομπής

Στη **Γερμανία**, το Bundesverwaltungsgericht⁶ απεφάνθη, χωρίς να παραπέμψει την υπόθεση στο Δικαστήριο, ότι η γερμανική νομοθεσία⁷ βάσει της οποίας απαιτείται προηγούμενη έγκριση για όλους τους άρρενες γερμανούς υπηκόους ηλικίας από 17 έως 25 ετών που σκοπεύουν να αναχωρήσουν από τη Γερμανία για χρονικό διάστημα πέραν των 3 μηνών συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο. Στο Bundesverwaltungsgericht είχε προσφύγει ένας γερμανός σπουδαστής ο οποίος έκανε διδακτορικό στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και ο οποίος είχε προσκληθεί, μετά τη συμπλήρωση του 25ου έτους της ηλικίας, να υπηρετήσει άοπλη θητεία αντί της κανονικής στρατιωτικής θητείας. Ο εν λόγω σπουδαστής είχε αρχίσει τις σπουδές του χωρίς να ζητήσει την προβλεπόμενη προηγούμενη έγκριση. Βάσει της γερμανικής νομοθεσίας, η μη συμμόρφωση με την υποχρέωση λήψης προηγούμενης έγκρισης παρέχει στις αρχές την εξουσία να προσκαλέσουν τους υπόχρεους υπηκόους να υπηρετήσουν τη στρατιωτική τους θητεία ή εναλλακτική άοπλη θητεία μετά τη συμπλήρωση του 25ου έτους της ηλικίας⁸. Το Bundesverwaltungsgericht απεφάνθη ότι η προηγούμενη έγκριση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8Α της συνθήκης ΕΚ (το οποίο, μετά από την τροποποίησή του, είναι πλέον το άρθρο 18 ΕΚ), με το οποίο κατοχυρώνεται το δικαίωμα των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης να κυκλοφορούν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, και τούτο διότι πρόκειται για περιορισμό ο οποίος απορρέει από την πολιτική άμυνας. Το δικαστήριο διευκρίνισε ότι, βάσει της συνθήκης του Μάαστριχτ, η οποία ίσχυε κατά τον χρόνο πρόσκλησης του υπόχρεου, η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, καθώς και, ειδικότερα, η πολιτική άμυνας εξακολουθούσαν να μη συγκαταλέγονται στις υπερεθνικού χαρακτήρα αρμοδιότητες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ότι η συνεργασία είχε διατηρήσει ανέκαθεν τον διακυβερνητικό χαρακτήρα της. Το Bundesverwaltungsgericht συνήγαγε ότι τα ζητήματα εθνικής ασφάλειας και άμυνας, καθώς και εκείνα που άπτονται της λειτουργίας και της δομής των ενόπλων δυνάμεων ενέπιπταν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Το Bundesverwaltungsgericht επεσήμανε, εξάλλου, ότι, αν το άρθρο 8Α της συνθήκης ΕΚ ερμηνευόταν με τον τρόπο που πρότεινε ο προσφεύγων, οποιοσδήποτε υπήκοος ο οποίος υπέχει την υποχρέωση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας θα μπορούσε ατιμωρητί να αποφύγει την υποχρέωση εκπλήρωσης εθνικής θητείας μεταφέροντας τον τόπο διαμονής του σε ένα άλλο κράτος μέλος. Το Bundesverwaltungsgericht έκρινε ότι το σκεπτικό του συμβάδιζε με την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Sirdar*⁹. Ειδικότερα, κατά το Bundesverwaltungsgericht, η υπόθεση αυτή δεν αφορούσε την πρόσβαση των γυναικών στον επαγγελματικό στρατό. Η περίπτωση εκείνη δεν μπορούσε να συγκριθεί με την περίπτωση της έγκρισης για διαμονή στο εξωτερικό, η οποία αποσκοπεί στην εξασφάλιση της εκπλήρωσης της γενικής στρατιωτικής υποχρέωσης. Ακόμη και αν υποτεθεί ότι η υποχρέωση λήψης έγκρισης εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8Α της συνθήκης, και πάλι θα ήταν δικαιολογημένη για λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας

⁶ Bundesverwaltungsgericht, απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 1999, 6 C 30/98, Entscheidungen des Bundesverwaltungsgerichts 110, 40.

⁷ Βλ. το άρθρο 3, § 2, του νόμου Wehrpflichtgesetz (νόμος περί της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας).

⁸ Βλ. το άρθρο 24, § 1, σημείο 3, του νόμου Zivildienstgesetz (νόμος περί εναλλακτικής άοπλης στρατιωτικής θητείας).

⁹ Απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Οκτωβρίου 1999, C-273/97, *Sirdar*, Συλλογή 1999, σελ. I-7403. Ας σημειωθεί ότι η απόφαση του Bundesverwaltungsgericht εξεδόθη πριν από την απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Ιανουαρίου 2000, C-285/98, *Kreil*, Συλλογή 2000, σελ. I-69.

ασφάλειας και δημόσιας υγείας οι οποίοι προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 48 παράγραφος 3 και στο άρθρο 56 παράγραφος 1 της συνθήκης ΕΚ (πρόκειται, μετά την τροποποίηση, για τα άρθρα 39 παράγραφος 3 ΕΚ και 46 παράγραφος 1 ΕΚ) και συνιστούν περιορισμούς και προϋποθέσεις που προβλέπονται από τη συνθήκη κατά την έννοια του άρθρου 8Α αυτής. Εξάλλου, κατά το Bundesverwaltungsgericht, η προϋπόθεση της έγκρισης δεν αντιβαίνει στο άρθρο 6 εδάφιο πρώτο της συνθήκης ΕΚ (πρόκειται, μετά την τροποποίηση, για το άρθρο 12 παράγραφος 1 ΕΚ), διότι η στρατιωτική υποχρέωση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της συνθήκης και διότι υπάρχουν αντικειμενικοί λόγοι οι οποίοι υπαγορεύουν τη διαφορετική μεταχείριση των ανδρών που υποχρεούνται σε στρατιωτική θητεία σε σύγκριση με τις γυναίκες, τους αλλοδαπούς και τα άτομα που είναι ανίκανα προς εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας. Τέλος, το Bundesverwaltungsgericht απεφάνθη ότι δεν ήταν υποχρεωτική η παραπομπή της υπόθεσης στο Δικαστήριο, διότι εν προκειμένω η προσήκουσα εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου ήταν τόσο πρόδηλη ώστε να μην υπάρχει περιθώριο για καμία εύλογη αμφιβολία.

Στη **Γαλλία**, το Conseil d'Etat (Συμβούλιο Επικρατείας) ασχολήθηκε σε πρώτο και τελευταίο βαθμό με προσφυγή για κατάχρηση εξουσίας την οποία ορισμένα εργαστήρια φαρμάκων άσκησαν κατά αποφάσεων της Διοίκησης σχετικά με τη μεταβολή της τιμής φαρμακευτικών ιδιοσκευασμάτων. Το εν λόγω δικαστήριο, με απόφασή του της 28ης Ιουλίου 2000¹⁰, επικαλούμενο την αρχή της σαφούς πράξης, αποφάσισε να μην υποβάλει προδικαστικό ζήτημα στο Δικαστήριο. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονταν, κατ' ουσία, ότι η μέθοδος καθορισμού των τιμών που είχε καθιερωθεί με το άρθρο L.162-38 του Υγειονομικού Κώδικα και βάσει της οποίας είχαν εκδοθεί οι επίμαχες διοικητικές αποφάσεις αντίβαινε, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 2 της οδηγίας 89/105 (περί του καθορισμού των τιμών των φαρμάκων)¹¹, σε συνδυασμό με το άρθρο 6 της ίδιας οδηγίας. Πιο συγκεκριμένα, οι προσφεύγοντες αμφισβητούσαν τη δυνατότητα των αρμόδιων αρχών να καθορίζουν ανά πάσα στιγμή την τιμή των φαρμάκων που υπόκεινται σε κάλυψη του κόστους, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε προηγούμενη αίτηση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων. Ο κυβερνητικός επίτροπος («commissaire du gouvernement») είχε εντούτοις υπογραμμίσει στα συμπεράσματά του ότι το Ανώτατο Δικαστήριο είχε περιέλθει μέχρι τότε σε κάπως «δυσχερή θέση» εξαιτίας της εφαρμογής του άρθρου L.162-38 του Υγειονομικού Κώδικα και είχε κατά συνέπεια εισηγηθεί την υποβολή ερωτήματος στο Δικαστήριο σχετικά με το συγκεκριμένο ζήτημα συμβατότητας. Στο συμπέρασμά του σχετικά με το περιορισμένο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, το Conseil d'Etat έκρινε εντούτοις ότι το επιχείρημα που στηρίζεται στο ασυμβίβαστο του άρθρου L.162-38 του Υγειονομικού Κώδικα με τους σαφείς στόχους του άρθρου 2 της κοινοτικής οδηγίας ήταν δυνατό να απορριφθεί χωρίς να είναι απαραίτητη η υποβολή προδικαστικού ζητήματος στο Δικαστήριο. Σχετικά με το θέμα αυτό, το Conseil d'Etat απεφάνθη ότι

“ούτε οι διατάξεις του άρθρου 2 της οδηγίας 89/105 [...] ούτε εκείνες του άρθρου 6 της ίδιας οδηγίας δεν επιτάσσουν την αιτιολόγηση των αποφάσεων περί μεταβολής της τιμής πώλησης στο κοινό ενός φαρμακευτικού ιδιοσκευάσματος το οποίο περιλαμβάνεται στον κατάλογο των φαρμάκων των οποίων το κόστος

¹⁰ Conseil d'Etat, 28 Ιουλίου 2000, Schering-Plough, προσφυγή αριθ. 205710.

¹¹ Οδηγία 89/105/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Δεκεμβρίου 1988 σχετικά με τη διαφάνεια των μέτρων που ρυθμίζουν τον καθορισμό των τιμών των φαρμάκων για ανθρώπινη χρήση και τη κάλυψη του κόστους των στα πλαίσια των εθνικών ασφαλιστικών συστημάτων υγείας (ΕΕ L 40 της 11.2.1989, σελ. 8).

επιστρέφεται στους ασφαλισμένους. Επίσης δεν ορίζουν ότι της έκδοσης των αποφάσεων αυτών προηγείται υποχρεωτικά διαδικασία κατ' αντιμωλία".

Εξάλλου, σε δύο περιπτώσεις γαλλικά δικαστήρια τα οποία ασχολήθηκαν με ζητήματα που αφορούσαν το άμεσο αποτέλεσμα των διεθνών συμφωνιών που συνάπτονται μεταξύ της Κοινότητας και τρίτων χωρών δεν έκριναν αναγκαία την υποβολή προδικαστικού ζητήματος στο Δικαστήριο.

Σε απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2000¹², το Cour administrative d'appel (διοικητικό εφετείο) του Νανσύ ακύρωσε απόφαση του Tribunal administratif (διοικητικού δικαστηρίου) του Στρασβούργου με την οποία είχε απορριφθεί το αίτημα που είχε υποβάλει μία πολωνικής ιθαγένειας επαγγελματίας παίκτης καλαθοσφαίρισης για την ακύρωση απόφασης της Γαλλικής Ομοσπονδίας Καλαθοσφαίρισης. Αυτή η τελευταία είχε αρνηθεί να θεωρήσει την προσφεύγουσα ως υπήκοο χώρας του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, ώστε να μπορέσει να συμμετάσχει σε επίσημες διοργανώσεις¹³. Στηριζόμενο στη θεωρία της σαφούς πράξεως, το διοικητικό εφετείο αρνήθηκε να κάνει δεκτή αίτηση για την παραπομπή σχετικού προδικαστικού ζητήματος στο Δικαστήριο και επιβεβαίωσε καταρχάς την προσβαλλόμενη δικαστική απόφαση σε ό,τι αφορά το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 37 της συμφωνίας μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Πολωνίας, όπου ορίζεται ότι

“με την επιφύλαξη των όρων και των ρυθμίσεων που ισχύουν σε έκαστο κράτος μέλος, οι εργαζόμενοι πολωνικής ιθαγένειας που απασχολούνται νομίμως στο έδαφος ενός κράτους μέλους δεν επιτρέπεται να υφίστανται καμία διάκριση με βάση την ιθαγένεια όσον αφορά τους όρους εργασίας, τις αμοιβές ή την απόλυση, σε σύγκριση με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους μέλους”.

Αντιθέτως, καίτοι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο είχε κρίνει ότι εν προκειμένω η προσφεύγουσα δεν δικαιούτο να επικαλεσθεί το ευεργέτημα της συγκεκριμένης διάταξης λόγω του ότι η σύμβαση εργασίας της δεν είχε «πιστοποιηθεί» από τη Γαλλική Ομοσπονδία Καλαθοσφαίρισης όπως απαιτεί ο κανονισμός της, το διοικητικό εφετείο απεφάνθη τα εξής:

“Εκτιμώντας:

ότι [...] παρόλα αυτά, μία τέτοια προϋπόθεση δεν μπορεί νομίμως να έχει ως σκοπό ή ως συνέπεια την παρεμπόδιση της εφαρμογής των διατάξεων του εργατικού κώδικα οι οποίες αναφέρονται στη σύναψη και τις συνέπειες της σύμβασης εργασίας, σε σχέση με την οποία μάλιστα η εν λόγω ομοσπονδία αποτελεί τρίτο, ούτε με τον τρόπο αυτό να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι ελλείπει πιστοποίησης η συμβασιούχος δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ως «νομίμως απασχολούμενη» κατά την έννοια του άρθρου 37 της ρηθείσας συμφωνίας σύνδεσης·

ότι [η προσφεύγουσα], που είχε συνάψει σύμβαση της οποίας δεν αμφισβητείται η εγκυρότητα υπό το πρίσμα των διατάξεων του εργατικού κώδικα και ήταν κάτοχος νόμιμου τίτλου παραμονής, έπρεπε επομένως να θεωρηθεί ως «νομίμως απασχολούμενη» στη Γαλλία κατά τον χρόνο έκδοσης της προσβαλλόμενης απόφασης· ότι, κατά συνέπεια, η Γαλλική Ομοσπονδία Καλαθοσφαίρισης δεν

¹² Cour administrative d'appel του Νανσύ, 1^{ère} chambre, 3 Φεβρουαρίου 2000, Lilia Malaja, Droit administratif 2000, αριθ. 208.

¹³ Tribunal administratif του Στρασβούργου, 27 Ιανουαρίου 1999, Lilia Malaya, αριθ. 98-6193 και 98-6194 (IA/18597-A).

νομιμοποιείτο να αρνηθεί στην προσφεύγουσα την άδεια να συμμετάσχει στις αναμετρήσεις του γυναικείου πρωταθλήματος, διότι με τον τρόπο αυτό παραβιάζει την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων που διατυπώνεται στο άρθρο 37 της ρηθείσας συμφωνίας [...]”.

Από την άλλη πλευρά, το διοικητικό εφετείο (Cour administrative d'appel) του Παρισιού, σε απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2000¹⁴, δεν αναγνώρισε το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 5 της τέταρτης Σύμβασης της Λομέ, σύμφωνα με το οποίο τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν να εξαλείψουν κάθε μορφή διακριτικής μεταχείρισης η οποία βασίζεται, μεταξύ άλλων, στην ιθαγένεια. Τη διάταξη αυτή είχε επικαλεσθεί η χήρα ενός υπηκόου της Σενεγάλης ο οποίος, ενώ ελάμβανε στρατιωτική σύνταξη γήρατος, βρέθηκε αντιμέτωπος με την άρνηση των αρχών να την αναπροσαρμόσουν με το σκεπτικό ότι βάσει του εφαρμοστέου νόμου, που χρονολογείτο από το 1959, μία τέτοια αναπροσαρμογή προβλεπόταν μόνο για τους Γάλλους δικαιούχους κρατικών γαλλικών φορέων. Το διοικητικό εφετείο του Παρισιού έκρινε ότι η διατύπωση του ρηθέντος άρθρου 5 ήταν υπερβολικά γενικόλογη για να μπορεί να εφαρμοσθεί απευθείας στην περίπτωση των συνταξιούχων δημόσιων υπαλλήλων ή των ελκόντων δικαιώματα από αυτούς. Ας σημειωθεί ότι αρκετές αποφάσεις της ίδιας εποχής κάνουν δεκτές παρόμοιες αιτήσεις υπηκόων του Μαλί ή της Σενεγάλης οι οποίες όμως στηρίζονταν στο άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Στην **Ιταλία**, σε δίκη όπου αμφισβητείτο το άρθρο 1 του νόμου αριθ. 1369 της 23ης Οκτωβρίου 1960, το οποίο απαγορεύει με απόλυτο τρόπο τη μεσολάβηση και παρεμβολή στις εργασιακές σχέσεις, το Corte di cassazione, με απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2000¹⁵, αρνήθηκε να παραπέμψει προδικαστικό ζήτημα στο Δικαστήριο σχετικά με το ερώτημα κατά πόσον τα άρθρα 59 (πρόκειται, μετά την τροποποίηση, για το άρθρο 49 EK), 60 (νυν άρθρο 50 EK) και 62 (που καταργήθηκε με τη συνθήκη του Άμστερνταμ) της συνθήκης EK καθιστούν παράνομη την απαγόρευση αυτή. Οι προσφεύγοντες είχαν προσληφθεί επισήμως με σύμβαση εργασίας από συνεταιρισμό αχθοφόρων αλλά στην πραγματικότητα παρείχαν τις υπηρεσίες τους σε άλλον εργοδότη, την εταιρεία Ente Ferrovie dello Stato (πρόκειται για την κρατική επιχείρηση σιδηροδρόμων) και προσέφυγαν σε εργατικό δικαστήριο ζητώντας, αφενός, να αναγνωρισθεί η εργασιακή τους σχέση αόριστου χρόνου με την Ente Ferrovie (με αφετηρία την ημερομηνία έναρξης της «άτυπης» αυτής σχέσης) και, αφετέρου, να καταδικασθεί η Ente Ferrovie να καταβάλει τη διαφορά που υπήρχε μεταξύ των αποδοχών της εικονικής απασχόλησης και των αποδοχών της πραγματικής απασχόλησης. Η Ente Ferrovie καταδικάστηκε στον πρώτο και στον δεύτερο βαθμό και προσέφυγε στο Corte di cassazione ισχυριζόμενη, μεταξύ άλλων, ότι η εθνική νομοθεσία ήταν ασυμβίβαστη με τη συνθήκη EK.

Καταρχάς, το Corte di cassazione υπενθύμισε τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για να γίνει προδικαστική παραπομπή, δηλαδή ότι το ζήτημα με το οποίο είναι αντιμέτωπος ο εθνικός δικαστής πρέπει να αφορά την ερμηνεία διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας, ότι πρέπει να υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες περί την ερμηνεία των διατάξεων αυτών ή το πεδίο εφαρμογής τους ή τον σκοπό τους και ότι η επίλυση της κύριας διαφοράς πρέπει να εξαρτάται από την απάντηση του Δικαστηρίου στο προδικαστικό ερώτημα που του έχει υποβάλει ο παραπέμπων δικαστής. Επί τη βάση των ανωτέρω προϋποθέσεων και θεωρώντας ότι δεν πληρούνταν εν προκειμένω, το Corte di

¹⁴ Cour administrative του Παρισιού, απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2000, Bangaly, Revue française de droit administratif, 2000, σελ. 693.

¹⁵ Corte di cassazione, Sezione lavoro, 1η Φεβρουαρίου 2000, αριθ. 1105, Il massimario del Foro italiano, 2000, col. 112-113.

cassazione αρνήθηκε να παραπέμψει το ζήτημα στο Δικαστήριο. Ειδικότερα, έκρινε ότι η στάση του Ιταλού νομοθέτη έναντι της πλασματικής τοποθέτησης εργατικού δυναμικού αποτελούσε έκφραση της διακριτικής του ευχέρειας, που περιοριζόταν στην αποδοκιμασία παράνομων καταστάσεων στο όνομα ενός ευρύτερου στόχου, δηλαδή της διασφάλισης της προστασίας της οικονομικής και νομικής κατάστασης των υφιστάμενων εργαζομένων. Εξάλλου, το ίδιο δικαστήριο έκρινε ότι η απαγόρευση του άρθρου 1 του προαναφερθέντος νόμου αριθ. 1369 δεν θίγει νομικά καθεστώτα τα οποία κατοχυρώνονται από την κοινοτική νομοθεσία και ότι, κατά συνέπεια, δεν αντιβαίνει στις υπό εξέταση κοινοτικές διατάξεις.

Και πάλι στην Ιταλία, το Corte di cassazione ασχολήθηκε με μία υπόθεση που αφορούσε μία σύμβαση καταναλωτικού δανείου¹⁶ και εξέδωσε απόφαση χωρίς να παραπέμψει προδικαστικά στο Δικαστήριο το ζήτημα του πεδίου εφαρμογής ορισμένων διατάξεων του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 50 της 15ης Ιανουαρίου 1992, με το οποίο ενσωματώθηκε στην ιταλική νομοθεσία η οδηγία 85/577 για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος¹⁷. Αντίδικοι στην κύρια διαφορά ήταν μία εταιρεία του χρηματοπιστωτικού κλάδου και μία πελάτισσα η οποία είχε συνάψει σύμβαση καταναλωτικού δανείου προκειμένου να αποκτήσει τα χρήματα που χρειάζονταν για να αποκτήσει η κόρη της δίπλωμα αισθητικού. Η επίδικη σύμβαση είχε υπογραφεί στους χώρους του ινστιτούτου στο οποίο σπούδαζε η κόρη. Η προσφεύγουσα αντιτάχθηκε στη διαταγή πληρωμής που είχε εκδοθεί εις βάρος της με ενέργειες της χρηματοπιστωτικής εταιρείας, που επεδίωκε την είσπραξη των ποσών που είχε καταβάλει απευθείας στο ινστιτούτο, επικαλούμενη προεισαγωγικώς την κατά τόπον αναρμοδιότητα του δικαστηρίου στο οποίο είχε προσφύγει η αντίδικος, με βάση το άρθρο 12 του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 50 της 15ης Ιανουαρίου 1992, το οποίο προβλέπει ότι κατά τόπον αρμόδιο δικαστήριο είναι εκείνο της διαμονής ή της κατοικίας του καταναλωτή.

Η χρηματοπιστωτική εταιρεία προσέφυγε στο Corte di cassazione υποστηρίζοντας, αφενός, ότι το συγκεκριμένο διάταγμα δεν ήταν εφαρμοστέο εν προκειμένω, διότι η σύμβαση δεν είχε συναφθεί εκτός εμπορικού καταστήματος αλλά στους χώρους του ινστιτούτου, που είχε ενεργήσει επ' ονόματι και για λογαριασμό της χρηματοπιστωτικής εταιρείας. Αφετέρου, επικαλείτο το άρθρο 1 στοιχείο α) του ρηθέντος νομοθετικού διατάγματος αριθ. 50, που ορίζει ότι στο πεδίο εφαρμογής του διατάγματος εμπίπτουν επίσης οι συμβάσεις που έχουν υπογραφεί, επί παραδείγματι, σε χώρους στους οποίους ο καταναλωτής βρίσκεται, έστω και προσωρινά, για σπουδές, εργασία ή θεραπεία. Η αντισυμβαλλόμενη είχε υπογράψει την επίδικη σύμβαση για το καλό της κόρης της και όχι για να χρηματοδοτήσει δικές της σπουδές. Ως εκ τούτου, κατά την προσφεύγουσα, δεν μπορούσε να επικαλεσθεί την προστασία που παρέχει το εν λόγω νομοθετικό διάταγμα. Καίτοι τα ζητήματα που ανέκυπταν αφορούσαν καινοφανείς παραμέτρους (δηλαδή το περιεχόμενο της φράσης «εκτός εμπορικού καταστήματος» και του όρου «καταναλωτής» σε συνάρτηση με τα δεδομένα της συγκεκριμένης περίπτωσης) ενώ η περίπτωση που προβλέπει το άρθρο 1 στοιχείο α) του ρηθέντος διατάγματος δεν περιλαμβάνεται στο άρθρο 1 της οδηγίας 85/577, το Corte di cassazione δεν εξέτασε το ενδεχόμενο πραγματοποίησης προδικαστικής παραπομπής στο Δικαστήριο. Αντιθέτως έκρινε ότι το σύνολο των κανονιστικών ρυθμίσεων που απορρέουν από το διάταγμα επιτρέπει να απαντηθούν με ικανοποιητική σαφήνεια τα ζητήματα που ανακύπτουν.

¹⁶ Corte di cassazione, Sezione III civile, 4 Ιανουαρίου 2000, αριθ. 372, Il massimario del Foro italiano, 2000, col. 32.

¹⁷ Οδηγία 85/577 του Συμβουλίου της 20ής Δεκεμβρίου 1985 (ΕΕ L 372 της 31.12.1985, σελ. 31).

Σύμφωνα με το Corte di cassazione, το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 50 δεν ήταν εφαρμοστέο εν προκειμένω, δεδομένου ότι, αφενός, το προαναφερθέν άρθρο 12 εφαρμόζεται μόνο εάν η αντιδικία αφορά το δικαίωμα του καταναλωτή να καταγγείλει τη σύμβαση, ενώ στη συγκεκριμένη υπόθεση επρόκειτο για αίτηση λύσης λόγω μη εκτέλεσης της σύμβασης και, αφετέρου, το άρθρο 1 στοιχείο α) του ίδιου διατάγματος κάνει λόγο αποκλειστικά και μόνο για τον ίδιο τον καταναλωτή και όχι για τα μέλη της οικογενείας του· συνεπώς, εν προκειμένω δεν θα μπορούσε επ' ουδενί να γίνει επίκληση των λόγων σπουδών που προβλέπονται στη συγκεκριμένη διάταξη. Ας σημειωθεί ότι σε παρόμοια περίπτωση δύο προδικαστικά ζητήματα παραπέμφθηκαν παρόλα αυτά στο Δικαστήριο από το ειρηνοδικείο (Giudice di Pace) της Βιαντάνα¹⁸.

Στις **Κάτω Χώρες**, σε μία υπόθεση που αφορούσε την υπαγωγή στον φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), το Hoge Raad, χωρίς να παραπέμψει προδικαστικό ζήτημα στο Δικαστήριο, απεφάνθη, σε απόφαση της 25ης Ιουλίου 2000¹⁹, ότι μία ετερόρρυθμος εταιρεία η οποία εκμισθώνει ιατρικό εξοπλισμό στον ετερόρρυθμο εταίρο της (εν προκειμένω ένα νοσοκομείο) πρέπει να θεωρηθεί ως υποκείμενη στο φόρο και ασκούσα οικονομικές δραστηριότητες κατά την έννοια του άρθρου 4 της έκτης οδηγίας ΦΠΑ (77/388)²⁰, και τούτο παρά το γεγονός ότι η αγορά του εξοπλισμού χρηματοδοτήθηκε εξ ολοκλήρου με κεφάλαια που διέθεσε το νοσοκομείο, ότι το είδος του εξοπλισμού και ο χώρος εγκατάστασής του επελέγησαν από το νοσοκομείο και ότι το νοσοκομείο ανέλαβε το κόστος της ασφάλισης για τη χρήση του εξοπλισμού καθώς και την ευθύνη γι' αυτόν. Το Hoge Raad έκρινε ότι δεν υπήρχε εύλογη αμφιβολία για το ότι η υπόψη εταιρεία διενεργούσε όντως πράξεις με αντικείμενο την εκμετάλλευση ενός αγαθού και σκοπό την άντληση εσόδων διαρκούς χαρακτήρα και ότι οι πράξεις αυτές μπορούσαν να θεωρηθούν ως «οικονομικές δραστηριότητες» κατά την έννοια του άρθρου 4 παράγραφος 2 της οδηγίας. Το δικαστήριο έκρινε ότι η εταιρεία δεν έπρεπε να ταυτίζεται με το νοσοκομείο και ότι είχε δικαίωμα σε επιστροφή του ΦΠΑ που είχε καταβληθεί κατά την αγορά του εξοπλισμού.

Στη **Σουηδία**, το Regeringsrätten, σε απόφαση της 10ης Απριλίου 2000²¹, έκρινε ότι δεν όφειλε σύμφωνα με το άρθρο 234 εδάφιο 3 ΕΚ (πρώην άρθρο 177 εδάφιο 3 της συνθήκης ΕΚ) να υποβάλει προδικαστικό ζήτημα στο Δικαστήριο πριν να απορρίψει προσφυγή που αφορούσε το ερώτημα κατά πόσον ο σουηδικός νόμος που προβλέπει τη φορολόγηση των εσόδων από διαφημίσεις²² αντιβαίνει στο άρθρο 33 της έκτης οδηγίας ΦΠΑ²³, που απαγορεύει στα κράτη μέλη να επιβάλλουν κάθε φόρο, δασμό ή τέλος που έχει τον χαρακτήρα φόρου επί του κύκλου εργασιών, καθώς και στο άρθρο 3 παράγραφος 1 στοιχείο ζ) και στο άρθρο 10 ΕΚ (πρώην άρθρο 5). Η κύρια υπόθεση αφορούσε μία επιχείρηση η οποία εκδίδει και διανέμει ένα δωρεάν περιοδικό πληροφορικής, το οποίο χρηματοδοτείται από διαφημιστικές καταχωρήσεις. Βάσει της σουηδικής νομοθεσίας, ο εκδότης υποχρεούται να πληρώσει φόρο για τα έσοδα που αντλεί από την πώληση διαφημιστικού χώρου. Ο σχετικός νόμος προβλέπει ότι ο φόρος βαρύνει μόνο τις διαφημίσεις που προορίζονται για δημοσίευση στη Σουηδία.

¹⁸ Υποθέσεις C-541/99, Cape κατά Idealservice, και C-542/99, Idealservice κατά Omai, οι οποίες εκκρεμούν (ΕΕ C 47 της 19.2.1999, σελ. 26).

¹⁹ Hoge Raad, απόφαση της 25ης Ιουλίου 2000, Beslissingen in belastingzaken, 2000, 307.

²⁰ Έκτη οδηγία 77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών - Κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση (ΕΕ L 145 της 13.6.1977, σελ. 1). Regeringsrätten, 10 Απριλίου 2000, RÅ 1999-630.

²² Lag (1972:266) om skatt på annonser och reklam.

²³ Βλ. την υποσημείωση αριθ. 20.

Το Regeringsrätten, παραπέμποντας σε απόφασή του του 1999²⁴, στην οποία η σχετική προβληματική είχε αναλυθεί διεξοδικά, απεφάνθη ότι όλοι οι φόροι επί του κύκλου εργασιών δεν αποτελούν κατ' ανάγκη φόρο ο οποίος απαγορεύεται βάσει του άρθρου 33 της προαναφερθείσας οδηγίας. Στη συγκεκριμένη απόφαση του 1999, το Regeringsrätten είχε στηριχθεί στην απόφαση του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Denkavit*²⁵, όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 33 της οδηγίας αποσκοπεί στο να αποτραπεί η επιβολή ή η διατήρηση από τα κράτη μέλη φόρων, δασμών ή τελών τα οποία θα επιβάρυναν την κυκλοφορία των αγαθών και των υπηρεσιών κατά τρόπο ανάλογο με αυτόν που ισχύει για τον φόρο προστιθέμενης αξίας και τα οποία κατά συνέπεια θα υπονόμευαν τη λειτουργία του κοινού συστήματος ΦΠΑ, καθώς και ότι στη σχετική απαγόρευση πρέπει εν πάση περιπτώσει να γίνει δεκτό ότι εμπίπτουν οι φόροι, οι δασμοί και τα τέλη που, αν και δεν ομοιάζουν ως προς όλες τους τις πτυχές με τον φόρο προστιθέμενης αξίας, εντούτοις έχουν τα ίδια σε σχέση με αυτόν κύρια χαρακτηριστικά. Σχετικά με το θέμα αυτό, το Regeringsrätten, στην απόφασή του του 1999, είχε επισημάνει ότι ο φόρος επί της διαφήμισης τον οποίον προβλέπει η σουηδική νομοθεσία δεν έχει γενικό χαρακτήρα, δεν είναι ανάλογος του ποσού που εισπράττεται για τις διαφημιστικές καταχωρήσεις, δεν εισπράττεται σε όλα τα στάδια της παραγωγής και της διανομής και δεν υπολογίζεται επί της προστιθέμενης αξίας. Το δικαστήριο είχε τότε εξαγάγει το συμπέρασμα ότι ο εν λόγω φόρος δεν αποτελεί φόρο προστιθέμενης αξίας κατά την έννοια του άρθρου 33 της οδηγίας.

Το Regeringsrätten έκρινε ότι στη συγκεκριμένη υπόθεση δεν υπήρχε λόγος απόκλισης από την παλαιότερη νομολογία του και ότι δεν υφίστατο ουδείς λόγος για την πραγματοποίηση προδικαστικής παραπομπής. Αναφορικά με το άρθρο 3 παράγραφος 1 στοιχείο ζ) ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 10 ΕΚ, ο προσφεύγων διατεινόταν ότι τα περιοδικά προορίζονταν κατά κύριο λόγο για τις αγορές του εξωτερικού και ότι ως εκ τούτου απαλλάσσονταν από τη φορολογία· με τον τρόπο αυτό αποκτούσαν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σύγκριση με τα περιοδικά που προορίζονται για τη σουηδική αγορά. Κατά τον προσφεύγοντα, εξαιτίας του καθήκοντος πίστης που βαρύνει τα κράτη μέλη βάσει του άρθρου 10 ΕΚ, η Σουηδία δεν νομιμοποιείτο να διατηρήσει την επίμαχη φορολογία. Το Regeringsrätten έκρινε ότι τα ανωτέρω επιχειρήματα δεν οδηγούσαν στο συμπέρασμα ότι ο νόμος αντέβαινε στις διατάξεις που επικαλείτο ο διάδικος. Εξάλλου, το Regeringsrätten απέρριψε χωρίς πρόδηλη αιτιολογία την αίτηση προδικαστικής παραπομπής. Ας σημειωθεί ότι την ίδια ημέρα το Regeringsrätten απέρριψε υπό τις ίδιες συνθήκες μία άλλη προσφυγή με παρόμοια πραγματικά περιστατικά και επιχειρηματολογία²⁶.

²⁴ Regeringsrätten, 26 Φεβρουαρίου 2000, RÅ 1999-8.

²⁵ Απόφαση του Δικαστηρίου της 31ης Μαρτίου 1992, C-200/90, Συλλογή I-2217.

²⁶ Regeringsrätten, 10 Απριλίου 2000, RÅ 1999-631.

2.3.2. Δικαστικές αποφάσεις που παρουσιάζουν ενδιαφέρον υπό το πρίσμα του άρθρου 234 ΕΚ

Στη **Γερμανία**, το Bundesverfassungsgericht²⁷ ακύρωσε απόφαση του Bundesverwaltungsgericht για παραβίαση της συνταγματικής αρχής βάσει της οποίας κανείς δεν μπορεί να στερηθεί τον νόμιμο δικαστή του (η αρχή αυτή προβλέπεται στο άρθρο 101 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο του θεμελιώδους νόμου Grundgesetz, ο οποίος υπέχει θέση συντάγματος), με το σκεπτικό ότι το Bundesverwaltungsgericht δεν είχε παραπέμψει τη συγκεκριμένη υπόθεση στο Δικαστήριο.

Μία αναγνωρισμένη ιατρός είχε ασκήσει συνταγματική προσφυγή στο Bundesverfassungsgericht διεκδικώντας το δικαίωμα να εργάζεται ως συμβεβλημένος ιατρός στο Αμβούργο. Ο ιατρικός σύλλογος της πόλης αυτής αρνείτο να της αναγνωρίσει τον τίτλο του «γενικού ιατρού» με το αιτιολογικό ότι δεν είχε εργασθεί με πλήρες ωράριο επί ένα εξάμηνο στο ιατρείο συμβεβλημένου ιατρού. Ειδικότερα, στο ομόσπονδο κρατίδιο του Αμβούργου (τα γερμανικά ομόσπονδα κρατίδια είναι καθ' ύλην αρμόδια στο πλαίσιο του γερμανικού συνταγματικού συστήματος), οι οδηγίες 86/457 (ιατρική εκπαίδευση)²⁸ και 93/16 (αμοιβαία αναγνώριση ιατρικών πτυχίων)²⁹, ενσωματώθηκαν στη γερμανική νομοθεσία κατά τέτοιον τρόπο ώστε ο ιατρικός σύλλογος της πόλης του Αμβούργου να απαιτεί, από το 1990 και μετά, για να παραχωρήσει τον συγκεκριμένο τίτλο, την άσκηση πρακτικής επαγγελματικής δραστηριότητας με πλήρες ωράριο επί ένα εξάμηνο τουλάχιστον σε ανεγνωρισμένη κλινική, μετά από την οποία ο ενδιαφερόμενος πρέπει να έχει εργασθεί επί ένα εξάμηνο με πλήρες ωράριο σε συμβεβλημένα ιατρεία γενικής ιατρικής ή σε ιατρεία εξομοιούμενα με συμβεβλημένα ιατρεία. Πλην όμως, η προσφεύγουσα, που πληρούσε την πρώτη προϋπόθεση, είχε μεν εργασθεί επί ένα έτος σε συμβεβλημένο ιατρείο γενικής ιατρικής, αλλά υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης.

Οι προσφυγές σε πρώτο βαθμό και κατ' έφεση απορρίφθηκαν. Το Bundesverwaltungsgericht, στο οποίο ασκήθηκε αναίρεση, εξέδωσε και αυτό απορριπτική απόφαση³⁰. Θεμελίωνε την απόφασή του στο κατωτέρω σκεπτικό το οποίο σχετίζεται με τις διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας που αξιώνουν άσκηση με πλήρες ωράριο επί ένα εξάμηνο τουλάχιστον σε ιατρείο γενικής ιατρικής, προϋπόθεση που δεν πληρούσε η προσφεύγουσα. Είναι αλήθεια ότι το Δικαστήριο δεν θα είχε ακόμη αποφανθεί σχετικά με το ερώτημα κατά πόσον τέτοιου είδους απαιτήσεις έρχονται σε αντίθεση με την απαγόρευση των έμμεσων διακρίσεων με βάση το φύλο. Παρόλα αυτά, ακόμη κι αν ίσχυε εν προκειμένω η απαγόρευση των έμμεσων διακρίσεων σύμφωνα με την οδηγία 76/207 (ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών στην εργασία)³¹, δεν θα ήταν επιβεβλημένη η προδικαστική παραπομπή στο Δικαστήριο. Ειδικότερα, το ίδιο το

²⁷ Bundesverfassungsgericht, διάταξη της 9ης Ιανουαρίου 2001, 1 BvR 1036/99, <<http://www.bverfg.de>>.

²⁸ Οδηγία 86/457/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Σεπτεμβρίου 1986, περί ειδικής εκπαίδευσεως στη γενική ιατρική (ΕΕ L 267 της 19.9.86, σελ. 26).

²⁹ Οδηγία 93/16/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, για τη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των ιατρών και της αμοιβαίας αναγνώρισης των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων τους (ΕΕ L 165 της 7.7.1993, σελ. 1).

³⁰ Bundesverwaltungsgericht, απόφαση της 18ης Φεβρουαρίου 1999, 3 C 10/98, Entscheidungen des Bundesverwaltungsgerichts 108, 289.

³¹ Οδηγία 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας (ΕΕ L 39 της 14.2.1976, σελ. 40).

κοινοτικό δίκαιο, με τις οδηγίες 86/457 και 93/16, προβλέπει σαφώς και απεριφράστως τον όρο ότι η εκπαίδευση του γενικού ιατρού πρέπει να περιλαμβάνει περιόδους άσκησης υπό καθεστώς πλήρους απασχόλησης. Κατά το Bundesverwaltungsgericht, οι ανωτέρω οδηγίες υπερισχύουν της οδηγίας 76/207, και τούτο βάσει των γενικών αρχών της ειδικότητας και της προτεραιότητας. Το ίδιο δικαστήριο απεφάνθη εξάλλου ότι οι υπόψη διατάξεις δεν αντιβαίνουν ούτε στις αρχές του κράτους δικαίου, ούτε στην προστασία των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων.

Το Bundesverfassungsgericht έκανε δεκτή τη συνταγματική προσφυγή που ασκήθηκε κατά της ανωτέρω απόφασης, παραπέμποντας σε σχετική πάγια νομολογία του³² σύμφωνα με την οποία, αφενός, το Δικαστήριο αποτελεί νόμιμο δικαστή κατά την έννοια του άρθρου 101 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο του Grundgesetz και, αφετέρου, μπορεί να γίνει λόγος για στέρηση του νόμιμου δικαστή όταν ένα εθνικό δικαστήριο δεν τηρεί την υποχρέωσή του να προσφύγει προδικαστικά στο Δικαστήριο. Ειδικότερα, σύμφωνα με το Bundesverfassungsgericht, η υποχρέωση παραπομπής παραβιάζεται, π.χ. όταν ένα δικαστήριο που δικάζει σε τελευταίο βαθμό αθετεί τις υποχρεώσεις τις οποίες υπέχει εν προκειμένω. Το ίδιο ισχύει σε περίπτωση που δεν υπάρχει ακόμη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με το ζήτημα κοινοτικού δικαίου που είναι ικανό να καθορίσει την έκβαση της υπόθεσης ή οσάκις η υπάρχουσα νομολογία δεν έχει απαντήσει πλήρως στο ζήτημα αυτό. Το άρθρο 101 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο του Grundgesetz παραβιάζεται σε περίπτωση που το αρμόδιο δικαστήριο του τελευταίου βαθμού υπερβαίνει σε απαράδεκτο βαθμό τα περιθώρια διακριτικής ευχέρειας που του αναλογούν σε παρόμοιες περιπτώσεις. Τούτο συμβαίνει, επί παραδείγματι, όταν η άποψη που υιοθετεί το δικαστήριο σχετικά με το ζήτημα κοινοτικού δικαίου από το οποίο εξαρτάται η έκβαση της διαφοράς πρέπει καταφανώς να υποχωρήσει προς όφελος αντίθετων τοποθετήσεων. Εξάλλου, το Bundesverfassungsgericht μπορεί να ασκήσει τον έλεγχο που του έχει ανατεθεί μόνο εφόσον γνωρίζει, με ικανοποιητική βεβαιότητα, τους λόγους για τους οποίους το δικαστήριο που ασχολήθηκε με την ουσία της εκάστοτε υπόθεσης σε τελευταίο βαθμό παρέλειψε να την παραπέμψει προδικαστικά στο Δικαστήριο. Επί τη βάση των ανωτέρω προϋποθέσεων, το Bundesverfassungsgericht απεφάνθη ότι στη συγκεκριμένη υπόθεση το Bundesverwaltungsgericht, ως δικαστήριο του τελευταίου βαθμού, αθέτησε ως μη όφειλε την υποχρέωσή του να παραπέμψει την υπόθεση στο Δικαστήριο.

Από τη μία πλευρά, το Bundesverfassungsgericht θεωρεί ότι το Bundesverwaltungsgericht έδωσε στο ερώτημα το οποίο έθεσε αυτό το ίδιο σχετικά με τη σύγκρουση μεταξύ κοινοτικών οδηγιών μία απάντηση η οποία δεν μπορεί να γίνει δεκτή στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη. Πιο συγκεκριμένα, το εν λόγω δικαστήριο απεφάνθη σχετικά με τη σύγκρουση της οδηγίας 76/207, αφενός, και των οδηγιών 86/457 και 93/16, αφετέρου, χωρίς να λάβει υπόψη τη νομολογία του Δικαστηρίου και την κοινοτική νομοθεσία, στηριζόμενο μόνο σε παραμέτρους που ισχύουν στο πλαίσιο της εθνικής νομοθεσίας. Το Bundesverwaltungsgericht δεν παρέπεμψε σε καμία απόφαση του Δικαστηρίου σχετικά με την προβληματική γύρω από τις συγκρούσεις μεταξύ οδηγιών, μολονότι υπάρχει σχετική νομολογία. Το Bundesverwaltungsgericht δεν διευκρίνισε σε ποιο κείμενο της κοινοτικής νομοθεσίας θεμελιώνει το δικαίωμά του να αποφαίνεται το ίδιο σχετικά με τη σύγκρουση κανόνων στηριζόμενο σε αρχές που

³²

Bundesverfassungsgericht, διάταξη της 5ης Αυγούστου 1998, 1 BvR 264/98, Der Betrieb 1998, 1919· Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1998, 1728· Arbeit und Recht 1998, 465· Versicherungsrecht 1998, 1399· Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1998, 728· Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht 1998, 1245· μνημονεύεται στην XVIη ετήσια έκθεση για τον έλεγχο της εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας.

προέρχονται από το γερμανικό δίκαιο (αρχές της προτεραιότητας και της ειδικότητας). Ούτε εξήγησε τους λόγους που θα επέτρεπαν στο Bundesverfassungsgericht να ασκήσει έλεγχο βάσει του άρθρου 101 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο του Grundgesetz. Κατά το Bundesverfassungsgericht, ένα δικαστήριο το οποίο δεν είναι αρκούντως ενημερωμένο για το κοινοτικό δίκαιο αγνοεί, κατά κανόνα, τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι υποχρεωτική η πραγματοποίηση προδικαστικής παραπομπής.

Από την άλλη πλευρά, πάντα κατά το Bundesverfassungsgericht, το Bundesverwaltungsgericht παρέβη επίσης την υποχρέωσή του να παραπέμψει προδικαστικά την υπόθεση και παραβίασε το άρθρο 101 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο του Grundgesetz, παραγνωρίζοντας ότι η αρχή της ίσης μεταχείρισης των φύλων συγκαταλέγεται στις θεμελιώδεις αρχές του άγραφου κοινοτικού δικαίου οι οποίες έχουν γίνει δεκτές από το Δικαστήριο. Το Bundesverfassungsgericht διευκρινίζει ότι η αρχή της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών και η απαγόρευση κάθε άμεσης ή έμμεσης διάκρισης με βάση το φύλο που απορρέει από αυτήν ανήκει στις θεμελιώδεις γενικές αρχές της Κοινότητας, οι οποίες έχουν τύχει επεξεργασίας από το Δικαστήριο, για να μπορούν να χρησιμεύουν ως υποχρεωτικό κριτήριο για την εξέταση της νομιμότητας δεδομένης συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων. Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του προσφεύγοντος θα ήταν ανέφικτη αν το Bundesverfassungsgericht δεν μπορούσε, λόγω αναρμοδιότητας, να ασχοληθεί με την ουσία της υπόθεσης υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων και αν το Δικαστήριο δεν είχε την ευκαιρία, λόγω της μη πραγματοποίησης προδικαστικής παραπομπής, να ελέγξει το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο από την άποψη των εγγυήσεων των θεμελιωδών δικαιωμάτων που έχουν θεσπισθεί για την Κοινότητα.

Πάντα στη Γερμανία, το Bundesgerichtshof απεφάνθη σχετικά με το εξής ερώτημα: σε περιπτώσεις κατά τις οποίες είναι αμφίβολο αν ένας εθνικός κανόνας συμβιβάζεται με τον θεμελιώδη νόμο (Grundgesetz) και με την κοινοτική νομοθεσία, η υπόθεση πρέπει να παραπέμπεται αρχικά στο Bundesverfassungsgericht ή απευθείας στο Δικαστήριο; Εν προκειμένω, στο Bundesgerichtshof είχε ασκηθεί προσφυγή κατά αποφάσεως του Bundeskartellamt με την οποία απαγορευόταν στο ομόσπονδο κρατίδιο (Land) του Βερολίνου να αξιώνει, στο πλαίσιο της ανάθεσης δημόσιων συμβάσεων έργων, τη συμμόρφωση με την κατώτατη αμοιβή που καθορίζεται στη συλλογική σύμβαση που ισχύει στο έδαφός του. Ανέκυπτε το ερώτημα κατά πόσο η σχετική νομοθεσία του ομόσπονδου κρατιδίου του Βερολίνου αντέβαινε στις διατάξεις του Grundgesetz περί των αρμοδιοτήτων των ομόσπονδων κρατιδίων, καθώς και στη «θεμελιώδη ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι» (*Koalitionsfreiheit*), με την οποία κατοχυρώνεται η ελευθερία των κοινωνικών εταίρων να καθορίζουν τους όρους εργασίας. Εξάλλου, σύμφωνα με το Bundesgerichtshof, υπήρχε αμφιβολία γύρω από το κατά πόσον ο επίμαχος κανόνας ήταν ασυμβίβαστος με την ελευθερία παροχής υπηρεσιών η οποία προβλέπεται στο άρθρο 59 της συνθήκης ΕΚ (πρόκειται, μετά την τροποποίηση, για το άρθρο 49 ΕΚ). Σχετικά με το θέμα της συμβατότητας με την κοινοτική νομοθεσία, το Bundesgerichtshof επεσήμανε ότι δεν ήταν σε θέση να δώσει το ίδιο απάντηση στο κρίσιμο ερώτημα, αλλά ότι η υπόθεση έπρεπε να παραπεμφθεί στο Δικαστήριο. Ακόμη έκρινε ότι η υπόθεση έπρεπε προηγουμένως να παραπεμφθεί στο Bundesverfassungsgericht για να ελεγχθεί, σε πρώτο στάδιο, κατά πόσον ο κανόνας συνάδει με τον θεμελιώδη νόμο της Γερμανίας³³.

³³

Bundesgerichtshof, διάταξη της 18ης Ιανουαρίου 2000, KVR 23/98, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2000, 426· Der Betrieb 2000, 465· Wettbewerb in Recht und Praxis 2000, 397· Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht 2000, 327· Wertpapier-Mitteilungen 2000, 842· Juristen-Zeitung 2000, 514· Deutsche Verwaltungsblätter 2000, 1056· Zeitschrift für deutsches und internationales Baurecht 2000, 316· Zeitschrift für das gesamte öffentliche und private Baurecht 2000, 1736.

Στη **Γαλλία**, το Conseil d'Etat κλήθηκε δυνάμει του άρθρου 12 του νόμου αριθ. 87-1127 της 31ης Ιουλίου 1987, να γνωμοδοτήσει σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 141 ΕΚ (πρώην άρθρο 119 της συνθήκης ΕΚ) και των διατάξεων της οδηγίας 79/7 (ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης)³⁴. Με απόφασή του της 4ης Φεβρουαρίου 2000³⁵, το εν λόγω δικαστήριο απεφάνθη ότι ήταν αναρμόδιο να απαντήσει στην αίτηση που του είχε υποβληθεί.

Ο γαλλικός κώδικας των πολιτικών και στρατιωτικών συντάξεων λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου ορίζει ότι μόνο οι γυναίκες έχουν το δικαίωμα να επικαλούνται άμεσα τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα σε περίπτωση που ο σύζυγός τους προσβληθεί από αναπηρία ή ανίατη ασθένεια η οποία τον καθιστά ανίκανο προς άσκηση οιασδήποτε επαγγέλματος. Αμφισβητώντας την απόφαση με την οποία εμποδιζόταν να επικαλεσθεί το ευεργέτημα της διάταξης αυτής, ένας προσφεύγων έθεσε το ερώτημα κατά πόσον η γαλλική νομοθεσία συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο. Το αρμόδιο διοικητικό δικαστήριο αποφάσισε σχετικά ότι ο νόμος του παρέχει τη δυνατότητα να διαβιβάσει την αίτηση στο Conseil d'État. Αυτό το τελευταίο διαπίστωσε ότι η ζητούμενη ερμηνεία εμπεριείχε μία δυσκολία η οποία ήταν πανομοιότυπη με εκείνη που και το ίδιο είχε αντιμετωπίσει στην υπόθεση *Griesmar*³⁶, αναφορικά με την επιχορήγηση για τέκνα που ο προαναφερθείς κώδικας προβλέπει ομοίως μόνο για τις γυναίκες. Το Conseil d'Etat υπενθύμισε ότι στη συγκεκριμένη υπόθεση είχε παραπέμψει στο Δικαστήριο το ερώτημα κατά πόσον ο όρος «αμοιβή» που απαντά στο άρθρο 119 της συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 141 ΕΚ) έπρεπε να γίνει αντιληπτός ως καλύπτων και τις συντάξεις γήρατος που χορηγούνται κατ' εφαρμογή του γαλλικού κώδικα των πολιτικών και στρατιωτικών συντάξεων λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου ή αν οι εν λόγω συντάξεις έπρεπε να θεωρούνται παροχές κοινωνικής ασφάλισης, οι οποίες διέπονται από την οδηγία αριθ. 79/7.

Ακόμη, το Conseil d'Etat συμπέρανε ότι εναπόκειται στο διοικητικό δικαστήριο, συνεκτιμώντας τα προαναφερθέντα στοιχεία, να αποφασίσει αν είναι αναγκαίο, προκειμένου να εκδώσει την απόφασή του, να προβεί και αυτό στην παραπομπή προδικαστικού ζητήματος στο Δικαστήριο, ούτως ώστε αυτό το τελευταίο να αποφανθεί επί του ερωτήματος κατά πόσον οι εφαρμοστέες διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας καθιστούν παράνομη τη διαφορετική μεταχείριση που προβλέπει η επίμαχη διάταξη του κώδικα των πολιτικών και στρατιωτικών συντάξεων λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου. Πράγματι, το διοικητικό δικαστήριο παρέπεμψε την υπόθεση στο Δικαστήριο³⁷.

Στην **Ιταλία**, το Corte di cassazione εξεφράσθη επί της αναστολής μίας διαδικασίας εν αναμονή των απαντήσεων του Δικαστηρίου σε ορισμένα ζητήματα που ήταν κρίσιμα εν προκειμένω. Το Tribunale της Μπολόνια είχε αναστείλει την εκδίκαση μιας υπόθεσης, κατ' εφαρμογή του άρθρου 295 του ιταλικού κώδικα πολιτικής δικονομίας (Codice di procedura civile), με το σκεπτικό ότι η επίλυση της διαφοράς εξαρτάτο από την ερμηνεία ορισμένων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου για τις οποίες είχαν ήδη υποβληθεί προδικαστικά ζητήματα στο Δικαστήριο. Επομένως, το Tribunale di Bologna δεν θεώρησε αναγκαίο να παραπέμψει το ίδιο ζητήματα στο Δικαστήριο. Με απόφαση της

³⁴ Οδηγία 79/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1978, περί της προοδευτικής εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισεως μεταξύ ανδρών και γυναικών σε θέματα κοινωνικής ασφάλισεως (ΕΕ L 6 της 10.1.1979, σελ. 24).

³⁵ Conseil d'Etat, γνώμη της 4ης Φεβρουαρίου 2000, Mouflin, Revue française de droit administratif 2000, σελ. 468.

³⁶ Υπόθεση C-366/99, μη εισέτι εκδικασθείσα (ΕΕ C 366 της 18.12.1999, σελ. 16).

³⁷ Υπόθεση C-206/00, μη εισέτι εκδικασθείσα (ΕΕ C 211 της 22.7.2000, σελ. 12).

14ης Σεπτεμβρίου 1999, το Corte di cassazione ακύρωσε τη σχετική διάταξη περί αναστολής³⁸, έχοντας προηγουμένως ερμηνεύσει το άρθρο 234 ΕΚ και καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ένα εθνικό δικαστήριο το οποίο δεν ασχολείται με την εκάστοτε υπόθεση σε τελευταίο βαθμό και θεωρεί ότι η επίλυση της διαφοράς θέτει κάποιο ζήτημα ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου καλείται να επιλέξει μεταξύ, αφενός, της παραπομπής του ζητήματος αυτού στο Δικαστήριο και της αναστολής της έκδοσης της δικής του απόφασης και, αφετέρου, της ίδιας αποσαφήνισης του ζητήματος. Αντιθέτως, στις περιπτώσεις αυτές το εθνικό δικαστήριο δεν νομιμοποιείται να αναστείλει απλώς την εκδίκαση της υπόθεσης μέχρι να αποφανθεί το Δικαστήριο επί ζητήματος που του έχει παραπεμφθεί από άλλο δικαστήριο, διότι η στάση αυτή θα ισοδυναμούσε με αναστολή της διαδικασίας για λόγους σκοπιμότητας, η οποία δεν προβλέπεται από το άρθρο 295 του Codice di procedura civile και η οποία συν τοις άλλοις θα στερούσε από τους διαδίκους τη δυνατότητα να μετάσχουν στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, στην υπόθεση R. κατά Secretary of State for Health e.a., ex parte Imperial Tobacco Ltd e.a.³⁹, η Βουλή των Λόρδων (House of Lords) απεφάνθη κατά πλειοψηφία ότι, σε περίπτωση που ένα εθνικό δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί αίτησης ασφαλιστικών μέτρων που έχει ως σκοπό να απαγορευθεί στην κυβέρνηση ενός κράτους μέλους να θεσπίσει διατάξεις για την ενσωμάτωση μιας οδηγίας στην εθνική νομοθεσία μέχρι να παρέλθει η προθεσμία που έχει ταχθεί για τη θέση της σε εφαρμογή, το ερώτημα αν εφαρμοστέα είναι η εθνική ή η κοινοτική νομοθεσία δεν μπορεί να απαντηθεί χωρίς παραπομπή προδικαστικού ζητήματος στο Δικαστήριο.

Αρκετές καπνοβιομηχανίες είχαν υποβάλει αίτηση ασφαλιστικών μέτρων στο High Court ζητώντας να απαγορευθεί στην κυβέρνηση να θεσπίσει διατάξεις με σκοπό την ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της οδηγίας 98/43 περί της διαφήμισης και χορηγίας υπέρ των προϊόντων καπνού⁴⁰, μέχρι να αποφανθεί το Δικαστήριο για την ισχύ της συγκεκριμένης κοινοτικής πράξεως. Το High Court είχε κάνει δεκτή την αίτηση με το σκεπτικό ότι, καθώς η προθεσμία ενσωμάτωσης της οδηγίας έληγε μόλις στις 30 Ιουλίου 2001, η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων έπρεπε να εξετασθεί με βάση τις αρχές του εθνικού δικαίου. Αποφασίζοντας κατά πλειοψηφία, το Court of Appeal αναθεώρησε την απόφαση αυτή αποφαινόμενο, αφενός, ότι ήταν εφαρμοστέες οι αρχές του κοινοτικού δικαίου, τις οποίες το Δικαστήριο διατύπωσε στην απόφαση *Zuckerfabrik*⁴¹ και, αφετέρου, ότι οι καπνοβιομηχανίες είχαν αποδείξει την πρόκληση ανεπανόρθωτης βλάβης σε περίπτωση που δεν γινόταν δεκτή η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων.

Εν τω μεταξύ, η γερμανική κυβέρνηση είχε ασκήσει προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της οδηγίας 98/43. Στο πλαίσιο της εν λόγω προσφυγής, ο γενικός εισαγγελέας, στα συμπεράσματά του της 15ης Ιουνίου 2000, εισηγήθηκε στο Δικαστήριο την ακύρωση της οδηγίας με το σκεπτικό ότι η Κοινότητα ήταν αναρμόδια να τη θεσπίσει με τη νομική βάση την οποία επικαλείται. Με βάση τα συμπεράσματα αυτά, η βρετανική κυβέρνηση

³⁸ Corte di cassazione, Sezione II civile, 14 Σεπτεμβρίου 1999, αριθ. 9813, Caribo κατά Ministero delle Finanze.

³⁹ House of Lords, 7 Δεκεμβρίου 2000, R. κατά Secretary of State for Health and others, ex parte Imperial Tobacco Ltd and others, Daily Law Notes.

⁴⁰ Οδηγία 98/43/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Ιουλίου 1998, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών όσον αφορά τη διαφήμιση και τη χορηγία υπέρ των προϊόντων καπνού (ΕΕ L 213 της 30.7.1998, σελ. 9).

⁴¹ Απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Φεβρουαρίου 1991, C-143/88 και C-92/89, Συλλογή σελ. I-415.

δέχθηκε να μην ενσωματώσει την οδηγία στη νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου, εν αναμονή της απόφασης του Δικαστηρίου. (Το Δικαστήριο, με απόφασή του της 5ης Οκτωβρίου 2000⁴², απεφάνθη ότι η οδηγία ήταν άκυρη.)

Η Βουλή των Λόρδων καλείτο παρόλα αυτά να απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσο τα κριτήρια που έπρεπε να εφαρμόσει ο εθνικός δικαστής για να αποφασίσει αν θα κάνει δεκτά τα ασφαλιστικά μέτρα ήταν εκείνα που προέβλεπε η εθνική ή η κοινοτική νομοθεσία. Στην κατά πλειοψηφία γνώμη του, ο Λόρδος Slynn of Hadley υποστήριζε ότι είναι οπωσδήποτε λογικό, εάν μία οδηγία έχει ήδη ενσωματωθεί στην εγχώρια νομοθεσία πριν από την πάροδο της προθεσμίας ενσωμάτωσης, οποιαδήποτε αίτηση ασφαλιστικών μέτρων να διέπεται από την κοινοτική νομοθεσία και ότι το ίδιο έπρεπε να ισχύει για τις αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων που αποσκοπούν στο να εμποδίσουν την ενσωμάτωση της οδηγίας. Πρόσθετε, ωστόσο, ότι η προεκτεθείσα ανάλυση δεν σημαίνει ότι το εθνικό δικαστήριο δεν δύναται, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις που προβλέπει η κοινοτική νομοθεσία, να κάνει δεκτά ασφαλιστικά μέτρα κατά της κυβέρνησης ενός κράτους μέλους, μολονότι σύμφωνα με την προαναφερθείσα νομολογία *Foto-Frost*, μόνο το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να κηρύξει την ακυρότητα μίας οδηγίας. Επίσης, ο Λόρδος Slynn of Hadley υποστήριζε ότι, καίτοι τα κριτήρια που διατυπώνονταν στην προαναφερθείσα απόφαση *Zuckerfabrik* και εκείνα που προέβλεπε η εθνική νομοθεσία παρουσίαζαν ποικίλες ομοιότητες, εντούτοις δεν αποκλειόταν η ύπαρξη διαφορών, παραδείγματος χάρη αναφορικά με το ερώτημα σε ποιο βαθμό μπορούσε να ληφθεί υπόψη η οικονομική ζημία. Τέλος, εάν υποτεθεί ότι η Βουλή των Λόρδων ήταν υποχρεωμένη, προκειμένου να εκδώσει απόφαση επί της συγκεκριμένης υπόθεσης, να απαντήσει στο ερώτημα για το κατά πόσον ήταν εφαρμοστέο εν προκειμένω το κοινοτικό δίκαιο και για το ποιο ήταν το πεδίο εφαρμογής του, η προδικαστική παραπομπή στο Δικαστήριο θα ήταν αναγκαία και υποχρεωτική. Ο Λόρδος Slynn of Hadley προσθέτει ότι “η όποια δυσарέσκεια για το ότι το τεθέν ερώτημα μένει αναπάντητο μετριάζεται μέχρι ενός σημείου από τη σκέψη ότι, στην περίπτωση μίας αίτησης αυτού του είδους, θα είχαν συνεκτιμηθεί όλες οι σχετικές περιστάσεις”.

Πάντα στο Ηνωμένο Βασίλειο, το Court of Appeal εκλήθη να εξετάσει έφεση κατά μίας παραπεμπτικής αποφάσεως. Το High Court είχε ασχοληθεί σε πρώτο βαθμό με διαφορά η οποία αφορούσε την παράλληλη εισαγωγή φαρμακευτικών προϊόντων και είχε θεωρήσει απαραίτητη την παραπομπή μιας σειράς προδικαστικών ζητημάτων στο Δικαστήριο⁴³. Εκτός αυτού, είχε απορρίψει την αίτηση που είχε υποβληθεί από ορισμένους εκ των διαδίκων για την έγκριση της άσκησης έφεσης κατά της παραπεμπτικής απόφασης⁴⁴. Οι συγκεκριμένοι διάδικοι προσέφυγαν στη συνέχεια στο Court of Appeal ζητώντας του να εγκρίνει την άσκηση έφεσης.

Το Court of Appeal δέχθηκε μεν ότι ήταν ενδεχομένως ορθά τα επιχειρήματα των αιτούντων όσον αφορά την ερμηνεία των διατάξεων που ήταν κρίσιμες για την κύρια υπόθεση, αλλά παρόλα αυτά απέρριψε την αίτηση, επισημαίνοντας ότι το High Court είχε κρίνει δικαιολογημένα ότι τα ζητήματα που ανέκυπταν στο πλαίσιο της

⁴² Απόφαση του Δικαστηρίου της 5ης Οκτωβρίου 2000, C-376/98, Γερμανία κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, μη εισέτι δημοσιευθείσα στη Συλλογή.

⁴³ High Court of Justice (England and Wales), Chancery Division, Patents Court, 28 Φεβρουαρίου 2000, Glaxo Group Ltd and others κατά Dowelhurst Ltd and Swingward Ltd, Common Market Law Reports 2000, Vol. 2, σελ. 571-652.

⁴⁴ High Court of Justice (England and Wales), Chancery Division, Patents Court, 7 Μαρτίου 2000, Glaxo Group Ltd and others κατά Dowelhurst Ltd and Swingward Ltd, European Law Reports of Cases in the United Kingdom and Ireland 2000, σελ. 660-664.

συγκεκριμένης υπόθεσης ήταν ασαφής και ότι ήταν επιβεβλημένη η παραπομπή τους στο Δικαστήριο, είτε από το ίδιο το High Court, είτε από κάποιο άλλο δικαστήριο⁴⁵. Εξάλλου, το Court of Appeal έκρινε ότι, μολονότι επιτρεπόταν η άσκηση έφεσης, και πάλι ήταν απίθανο να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η απάντηση στα κρίσιμα ερωτήματα ήταν τόσο προφανής ώστε να μην είναι απαραίτητη καμία παραπομπή. Τέλος, το Court of Appeal προσέθεσε ότι η έκδοση παραπεμπτικής απόφασης είναι δυνατή μόνο από τη στιγμή που η εθνική διαδικασία έχει φθάσει ένα στάδιο το οποίο επιτρέπει στο εθνικό δικαστήριο να διευκρινίσει τις πραγματικές και νομικές παραμέτρους των ζητημάτων που ανακύπτουν. Πλην όμως, κατά το Court of Appeal, η διαδικασία έφτασε στο στάδιο αυτό μόλις μετά την απόφαση του High Court. Έχοντας περιγράψει τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, το High Court διέθετε διακριτική ευχέρεια όσον αφορά το εάν έπρεπε να γίνει παραπομπή προδικαστικών ζητημάτων στο Δικαστήριο ή αν τα σχετικά θέματα έπρεπε να αφεθούν στη κρίση ενός κατ' έφεση δικαστηρίου. Το Court of Appeal απεφάνθη ότι δεν ήταν υποχρεωμένο να αναμειχθεί στην άσκηση από το High Court της διακριτικής ευχέρειας που του είχε παραχωρηθεί, εκτός αν ο δικαστής είχε παραλείψει να λάβει υπόψη ένα στοιχείο το οποίο όφειλε να έχει λάβει υπόψη ή αντιθέτως είχε λάβει υπόψη στοιχεία που στερούνταν σημασίας ή εκτός αν η απόφασή του ήταν προδήλως εσφαλμένη. Όμως, τίποτε από αυτά δεν ίσχυε στη συγκεκριμένη υπόθεση. Το Court of Appeal αρνήθηκε επομένως να εγκρίνει την άσκηση έφεσης, και η υπόθεση εξακολουθεί σήμερα να εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου⁴⁶.

Μία πιθανότητα διπλής παραπομπής παρόμοια με αυτή που έχει μνημονευθεί στην περίπτωση της Γερμανίας υφίσταται επίσης στη **Μπενελούξ**, όπου τα τρία συμμετέχοντα κράτη μέλη έχουν ρυθμίσει ορισμένα θέματα με συνθήκη, με τη θέσπιση κοινών ομοιόμορφων νόμων, λαμβανομένων υπόψη των σχετικών εθνικών νόμων (παράδειγμα αποτελούν οι ομοιόμορφοι νόμοι της Μπενελούξ για τα σήματα⁴⁷ καθώς και για τα σχέδια και τα υποδείγματα⁴⁸, οι οποίοι προβλέπουν την παραχώρηση δικαιωμάτων επί σημάτων, σχεδίων και υποδειγμάτων, που παρέχουν ομοιόμορφη προστασία στο σύνολο του εδάφους των τριών χωρών της Μπενελούξ. Για λόγους διασφάλισης αυτής της ομοιομορφίας, το άρθρο 6 του καταστατικού του Δικαστηρίου της Μπενελούξ⁴⁹ προβλέπει διαδικασία προδικαστικής παραπομπής στο Δικαστήριο της Μπενελούξ, η οποία είναι εν πολλοίς παρόμοια με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 234 ΕΚ. Όταν αντιμετωπίζουν ζητήματα ερμηνείας που αφορούν συγχρόνως τους προαναφερθέντες ομοιόμορφους νόμους της Μπενελούξ και, αντιστοίχως, τις οδηγίες 89/104 (σήματα)⁵⁰ και 98/71 (σχέδια και υποδείγματα)⁵¹, τα εθνικά δικαστήρια των κρατών της Μπενελούξ οφείλουν να προβαίνουν σε προδικαστική παραπομπή στα δύο

⁴⁵ Court of Appeal (England and Wales) Civil Division, 29 Μαρτίου 2000, Glaxo Group Ltd and others κατά Dowelhurst Ltd and Swingward Ltd, European Law Reports of Cases in the United Kingdom and Ireland 2000, σελ. 664-671.

⁴⁶ Υπόθεση C-143/00, εκκρεμούσα (ΕΕ C 233 της 12.8.2000, σελ. 12).

⁴⁷ Traktatenblad 1983, αριθ. 187· Mémorial belge της 14ης Οκτωβρίου 1969, τροποποιηθέν με το πρωτόκολλο της 2ας Δεκεμβρίου 1992, Traktatenblad 1993, αριθ. 12.

⁴⁸ Traktatenblad 1966, αριθ. 292.

⁴⁹ Συνθήκη σχετικά με την ίδρυση και τον κανονισμό λειτουργίας Δικαστηρίου της Μπενελούξ, Βρυξέλλες, 31 Μαρτίου 1965, Traktatenblad 1965, αριθ. 71, 1966, αριθ. 243 και 244· 1981, αριθ. 159 και 1984, αριθ. 153.

⁵⁰ Πρώτη οδηγία 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ L 40 της 1.2.1989, σελ. 1).

⁵¹ Οδηγία 98/71/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Οκτωβρίου 1998 για τη νομική προστασία σχεδίων και υποδειγμάτων (ΕΕ L 289 της 28.10.1998, σελ. 35).

αρμόδια δικαστήρια, δηλαδή στο Δικαστήριο των ΕΚ και στο Δικαστήριο Μπενελούξ. Το πρακτικό ερώτημα που ανακύπτει σε τέτοιες περιπτώσεις είναι το κατά πόσον η διπλή αυτή παραπομπή πρέπει να γίνει διαδοχικά ή εκ παραλλήλου. Το πρόβλημα αυτό προέκυψε για πρώτη φορά σε μία υπόθεση η οποία αφορούσε την πρακτική της παράλληλης μεταπώλησης, δηλαδή της πώλησης εκτός του κλειστού δικτύου εξουσιοδοτημένων μεταπωλητών. Επρόκειτο για την πώληση αρωμάτων του οίκου Christian Dior από καταστήματα της αλυσίδας Enora, η οποία πωλεί είδη υγιεινής «με έκπτωση». Το Hoge Raad πραγματοποίησε τις δύο παραπομπές ταυτοχρόνως. Στη συνέχεια, το Δικαστήριο Μπενελούξ, επικαλούμενο την πρωτοκαθεδρία του κοινοτικού δικαίου, ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία, εν αναμονή της απόφασης του Δικαστηρίου επί της ίδιας υπόθεσης. Μετά την έκδοση της εν λόγω απόφασης (πρόκειται για την προαναφερθείσα απόφαση *Parfums Christian Dior*⁵²), το Δικαστήριο Μπενελούξ ξεκίνησε την ενώπιόν του διαδικασία και εξέδωσε σχετική απόφαση στις 16 Δεκεμβρίου 1998⁵³. Κατά τον ίδιο τρόπο ενήργησε επίσης το Gerechtshof te 's-Gravenhage, δηλαδή το εφετείο της Χάγης, σε μία υπόθεση που αφορούσε έναν απόλυτο λόγο απόρριψης, που στη συγκεκριμένη περίπτωση ήταν ο περιγραφικός χαρακτήρας, τον οποίον η Υπηρεσία Σημάτων της Μπενελούξ είχε επικαλεσθεί για να απορρίψει μία αίτηση καταχώρησης του λεκτικού σήματος “Postkantoor” (ταχυδρομικό κατάστημα)⁵⁴. Μετά την έκδοση της προαναφερθείσας απόφασης *Parfums Christian Dior*, με την οποία είχε επιβεβαιωθεί η δυνατότητα του Δικαστηρίου Μπενελούξ να πραγματοποιεί παραπομπές προς το Δικαστήριο, το Hoge Raad der Nederlanden, σε μία υπόθεση που αφορούσε και πάλι έναν απόλυτο λόγο απόρριψης (αυτή τη φορά του λεκτικού σήματος “Biomild”), προτίμησε αντιθέτως να παραπέμψει τα τυχόν ζητήματα στο Δικαστήριο Μπενελούξ και μόνο σ' αυτό, παραχωρώντας του πλήρη ελευθερία να αποφασίσει πλέον αυτό αν θα προβεί σε παραπομπή⁵⁵. Το Δικαστήριο Μπενελούξ άρχισε να μελετά την υπόθεση και στη συνέχεια την παρέπεμψε στο Δικαστήριο τον Ιούνιο του 2000⁵⁶, δηλαδή δύο έτη μετά την απόφαση του Hoge Raad.

2.4. Δεύτερο ερώτημα

Από τις έρευνες δεν προέκυψε η έκδοση απόφασης του είδους που περιγράφεται στο εν λόγω ερώτημα.

⁵² Βλ. την υποσημείωση αριθ. 4.

⁵³ Δικαστήριο Μπενελούξ, 16 Δεκεμβρίου 1998, υπόθεση A-95/4, Nederlandse Jurisprudentie 2001, αριθ. 133.

⁵⁴ Gerechtshof te 's-Gravenhage, απόφαση περί διπλής παραπομπής της 3ης Ιουνίου 1999, για την εισαγωγή της υπόθεσης C-363/99, KPN κατά Bureau Benelux des Marques, που δεν έχει εκδικασθεί ακόμη (ΕΕ C 47 της 19.2.2000, σελ. 11).

⁵⁵ Hoge Raad der Nederlanden, διάταξη της 19ης Ιουνίου 1998, Nederlandse Jurisprudentie 1999, αριθ. 68.

⁵⁶ Δικαστήριο Μπενελούξ, 26 Ιουνίου 2000, Nederlandse Jurisprudentie 2000, αριθ. 551, για την εισαγωγή της προαναφερθείσας υπόθεσης C-265/00 (βλ. την υποσημείωση αριθ. 3).

2.5. Τρίτο ερώτημα

Στη **Γερμανία**, το Bundesverfassungsgericht, στην απόφασή του "Bananes II"⁵⁷, αποσαφήνισε το βεληνεκές παλαιότερης νομολογίας του σχετικά με την πρωτοκαθεδρία του κοινοτικού δικαίου και με την ευχέρεια του υπόψη δικαστηρίου να ελέγχει τη νομιμότητα πράξεων του παράγωγου κοινοτικού δικαίου με βάση τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνει ο θεμελιώδης νόμος της Γερμανίας (Grundgesetz). Στο πλαίσιο διαδικασίας η οποία είχε κινηθεί κατά το εθνικό δίκαιο από τις εταιρείες εισαγωγής μπανανών του ομίλου Atlanta, το Verwaltungsgericht Frankfurt am Main απευθύνθηκε στο Bundesverfassungsgericht μετά την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου της 9ης Νοεμβρίου 1995⁵⁸, με την οποία κηρυσσόταν έγκυρο το κοινοτικό καθεστώς εισαγωγής μπανανών που ίσχυε τότε.

Στην απόφασή του, το Bundesverfassungsgericht επιβεβαίωσε ότι μία προδικαστική παραπομπή σχετικά με την εγκυρότητα πράξεως του παράγωγου κοινοτικού δικαίου είναι εκ προοιμίου απαράδεκτη λόγω του ότι στο αιτιολογικό της παραπομπής δεν εξηγείται διεξοδικά ότι το κοινοτικό δίκαιο, περιλαμβανομένης της νομολογίας του Δικαστηρίου μετά την έκδοση της απόφασης "Solange II" του Bundesverfassungsgericht⁵⁹, βρίσκεται πλέον σε επίπεδο κατώτερο του αναγκαίου επιπέδου προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προβλέπει ο Grundgesetz, με αποτέλεσμα η προστασία αυτή να μην είναι πλέον κατοχυρωμένη κατά γενικό τρόπο. Συνεπώς, το αιτιολογικό της παραπομπής θα έπρεπε να συγκρίνει την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε εθνικό επίπεδο με την προστασία τους σε επίπεδο Κοινότητας.

Κατά το Bundesverfassungsgericht, η συγκεκριμένη παραπομπή δεν πληροί τις ανωτέρω προϋποθέσεις, διότι ο παραπέμπων δικαστής στηρίχτηκε σε εσφαλμένη ερμηνεία της απόφασης "Maastricht" του Bundesverfassungsgericht⁶⁰, αποφαινόμενος ότι στο εξής αυτό το τελευταίο θα ασκούσε εκ νέου την αρμοδιότητά του που συνίσταται στον έλεγχο των κοινοτικών πράξεων, έστω και αν για τον σκοπό αυτό συνεργάζεται με το Δικαστήριο. Πλην όμως, το Bundesverfassungsgericht συμπεραίνει ότι στην απόφαση "Maastricht" δεν απέστη της νομολογίας του που απορρέει από την απόφαση "Solange II" και ότι δεν υπάρχει καν αντίφαση μεταξύ των δύο αυτών αποφάσεων. Ειδικότερα, λαμβανομένου υπόψη ότι το Δικαστήριο, στην απόφασή του της 26ης Νοεμβρίου 1996⁶¹, είχε κρίνει ότι το άρθρο 30 του κανονισμού αριθ. 404/93 για την κοινή οργάνωση της αγοράς στον τομέα της μπανάνας ορίζει ότι η Επιτροπή λαμβάνει όλα τα αναγκαία μεταβατικά μέτρα προκειμένου να διευκολυνθεί η μετάβαση των εθνικών καθεστώτων στην κοινή οργάνωση των αγορών, ο παραπέμπων δικαστής έπρεπε να είχε εξηγήσει με ακόμη μεγαλύτερη διεξοδικότητα κατά ποία έννοια δεν θα ήταν επαρκής η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ο παραπέμπων δικαστής όφειλε να

⁵⁷ Bundesverfassungsgericht, διάταξη της 7ης Ιουνίου 2000, 2 BvL 1/97, Zeitschrift für Wirtschaft 2000, 1456· Wertpapier-Mitteilungen 2000, 1661· Europäische Grundrechte 2000, 328· Neue Juristische Wochenschrift 2000, 3124· Die öffentliche Verwaltung 2000, 957· Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2000, 702· Europarecht 2000, 799· Bayerische Verwaltungsblätter 2000, 754.

⁵⁸ Υπόθεση C-466/93, Atlanta, Συλλογή 1995, σελ. I-3799.

⁵⁹ Bundesverfassungsgericht, διάταξη της 22ας Οκτωβρίου 1986, 2 BvR 197/83 (Solange II), Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts 73, 339.

⁶⁰ Bundesverfassungsgericht, απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 1993, 2 BvR 2134/92 και 2 BvR 2159/92 (Maastricht), Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts 89, 155.

⁶¹ Υπόθεση C-68/95, Port, Συλλογή 1996, σελ. I-6065.

παραδεχθεί, το αργότερο κατά τον χρόνο έκδοσης της προαναφερθείσας απόφασης του Δικαστηρίου, ότι η αιτιολόγηση της παραπεμπτικής απόφασης ήταν ανεπαρκής. Όπως ακριβώς είχε πράξει και το ίδιο το Bundesverfassungsgericht σε παλαιότερη απόφαση⁶², το Δικαστήριο έκρινε πράγματι ότι η προστασία του δικαιώματος της ιδιοκτησίας επιβάλλει την επιβολή μεταβατικών μέτρων προκειμένου να διευκολυνθεί η μετάβαση στο κοινοτικό καθεστώς. Από τα προεκτεθέντα συνάγεται ότι οι συγκεκριμένες αποφάσεις αναδεικνύουν τη σχέση που υπάρχει μεταξύ των διαδικασιών που κατατείνουν στην εξασφάλιση της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων από τα εθνικά δικαστήρια, αφενός, και από τα κοινοτικά δικαστήρια, αφετέρου. Για τους λόγους αυτούς, το Bundesverfassungsgericht απέρριψε ως απαράδεκτη την προδικαστική παραπομπή του Verwaltungsgericht Frankfurt am Main.

Ομοίως στη Γερμανία, το Bundesverfassungsgericht κήρυξε ως απαράδεκτη τη συνταγματική προσφυγή που είχε ασκηθεί κατά της απόφασης του Bundesverwaltungsgericht που εκδόθηκε μετά την προδικαστική απόφαση του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Alcan*⁶³, με το σκεπτικό ότι εν προκειμένω δεν είχε σημειωθεί παραβίαση των συνταγματικών αρχών της ασφάλειας δικαίου και της θεμιτής εμπιστοσύνης.

Σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου, το Bundesverwaltungsgericht⁶⁴ είχε απορρίψει σε τελευταίο βαθμό το αίτημα της προσφεύγουσας για την ακύρωση της απόφασης των αρχών του ομόσπονδου κρατιδίου της Ρηνανίας-Παλατινάτου με την οποία διατάσσεται να επιστρέψει την ενίσχυση που της είχε χορηγηθεί και η οποία είχε κριθεί παράνομη. Υπογραμμίζοντας τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της απόφασης του Δικαστηρίου, το Bundesverwaltungsgericht συνεπέρανε ότι η αρμόδια εθνική αρχή όφειλε να ανακαλέσει την απόφαση για τη χορήγηση ενίσχυσης κατά παράβαση της κοινοτικής νομοθεσίας και να ανακτήσει την καταβληθείσα ενίσχυση, έστω και αν η γερμανική νομοθεσία αποκλείει την ανάκτηση λόγω παρέλευσης της προθεσμίας που προβλέπεται για τον σκοπό αυτό, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχει πλουτισμός του δικαιούχου της ενίσχυσης. Το Bundesverwaltungsgericht έκρινε εξάλλου αβάσιμη τη συλλογιστική της προσφεύγουσας, η οποία διατεινόταν ότι το Δικαστήριο είχε υπερβεί τις αρμοδιότητες που του παραχωρεί η συνθήκη και είχε υποκαταστήσει ως μη όφειλε τον νομοθέτη. Ειδικότερα, το ίδιο δικαστήριο απεφάνθη ότι το Δικαστήριο είχε απλά και μόνο συγκεκριμενοποιήσει παλαιότερη νομολογία του σύμφωνα με την οποία η ανάκτηση μίας ενίσχυσης που έχει καταβληθεί κατά παράβαση της κοινοτικής νομοθεσίας πρέπει να γίνει σύμφωνα με τους όρους και με τις διαδικασίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο, υπό την προϋπόθεση ότι οι σχετικοί εθνικοί κανόνες δεν καθιστούν αδύνατη στην πράξη την ανάκτηση της ενίσχυσης. Σε ό,τι αφορά το επιχείρημα της καθ' ης ότι το Δικαστήριο παραγνώρισε το θεμελιώδες δικαίωμα του σεβασμού της θεμιτής εμπιστοσύνης, το Bundesverwaltungsgericht έκρινε, αφενός, ότι το Δικαστήριο είχε συμμορφωθεί με την αρχή αυτή, διότι απεφάνθη ότι μία επιχείρηση που έχει γνώση της πραγματικότητας δεν μπορεί καταρχήν να έχει εμπιστοσύνη στη νομιμότητα μιας

⁶² Bundesverfassungsgericht, απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 1995, 2 BvR 2689/94 και BvR 52/95, Zeitschrift für Europäisches Wirtschaftsrecht 1995, 126.

⁶³ Απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Μαρτίου 1997, C-24/95, *Alcan Deutschland*, Συλλογή 1997, σελ. I-1591.

⁶⁴ Bundesverwaltungsgericht, διάταξη της 17ης Φεβρουαρίου 2000, 2 BvR 1210/98, Wertpapier-Mitteilungen 2000, 621· Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2000, 633· Europäische Grundrechte 2000, 175· Internationales Steuerrecht 2000, 253· Deutsche Verwaltungsblätter 2000, 900· Neue Juristische Wochenschrift 2000, 2015· Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2000, 445· Europarecht 2000, 257· Bayerische Verwaltungsblätter 2000, 655.

ενίσχυσης που του καταβάλλεται παρά μόνο εφόσον η ενίσχυση αυτή έχει κοινοποιηθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 93 παράγραφος 3 της συνθήκης (νυν άρθρο 88 παράγραφος 3 ΕΚ)· αφετέρου έκρινε ότι η προσφεύγουσα μπορούσε να είχε ασκήσει προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της απόφασης της Επιτροπής με την οποία κηρυσσόταν παράνομη η ενίσχυση και να εξηγήσει τις ιδιαίτερες περιστάσεις που κατ' αυτήν ήταν ικανές να δημιουργήσουν μία άξια προστασίας εμπιστοσύνη.

Το Bundesverfassungsgericht, στο οποίο ασκήθηκε στη συνέχεια συνταγματική προσφυγή κατά της ίδιας απόφασης, έκρινε ότι το δημόσιο συμφέρον της Κοινότητας να διασφαλίζεται η εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού έπρεπε να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο μιας απόφασης για την ανάκτηση παράνομης ενισχύσεως. Έκρινε ακόμη ότι το Bundesverwaltungsgericht, με το να επιτρέπει την ανάκτηση της ενίσχυσης παρά την παρέλευση της προθεσμίας που προέβλεπε η γερμανική νομοθεσία, είχε απλώς εφαρμόσει την αρχή της πρωτοκαθεδρίας του κοινοτικού δικαίου. Επεσήμανε επίσης ότι η προσφεύγουσα μπορούσε να είχε αντιληφθεί τον τυπικά και ουσιαστικά παράνομο χαρακτήρα της ενίσχυσης κατά τον χρόνο της καταβολής της ή να προσβάλει την απόφαση της Επιτροπής για την ανάκτησή της ενώπιον του κοινοτικού δικαστή. Τέλος, το Bundesverfassungsgericht επεσήμανε, αφενός, ότι με την απόφαση του Δικαστηρίου εφαρμόζοταν απλώς και μόνο το άρθρο 93 παράγραφος 2 της συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 88 παράγραφος 2 ΕΚ), με αποτέλεσμα να μην τίθεται καν το ερώτημα αν επρόκειτο για πράξη καθ' υπέρβαση των αρμοδιοτήτων της Κοινότητας κατά την έννοια της απόφασης “Maastricht” του Bundesverfassungsgericht, και, αφετέρου, ότι η εν λόγω απόφαση αφορούσε αποκλειστικά και μόνο τη συγκεκριμένη ατομική υπόθεση και δεν δημιουργούσε κάποιον κανόνα του γενικού διοικητικού δικαίου.

Στην **Αυστρία**, το Oberste Gerichtshof⁶⁵ ασχολήθηκε με διαδικασία κινηθείσα εναντίον δύο διευθυντικών στελεχών μίας εταιρείας περιορισμένης ευθύνης στα οποία είχε επιβληθεί πρόστιμο λόγω του ότι δεν είχαν καταθέσει εντός της προθεσμίας που προβλέπει ο νόμος τους ετήσιους λογαριασμούς της εταιρείας στο αρμόδιο εμποροδικείο. Η παράλειψη αυτή επισύρει κυρώσεις σύμφωνα με την αυστριακή νομοθεσία σχετικά με τις λογιστικές υποχρεώσεις των εμπόρων και ορισμένων εταιρειών, με την οποία έχουν ενσωματωθεί στην αυστριακή έννομη τάξη η πρώτη οδηγία 68/151 (εγγυήσεις εταιρειών)⁶⁶ και η τέταρτη οδηγία 78/660 (ετήσιοι λογαριασμοί)⁶⁷. Τα διευθυντικά στελέχη υποστήριξαν ενώπιον του Oberste Gerichtshof ότι η εφαρμογή της αυστριακής νομοθεσίας περί λογιστικών υποχρεώσεων έθιγε θεμελιώδη δικαιώματά τους, στο μέτρο που τα υποχρέωνε σε δημοσιοποίηση των λογαριασμών τους. Μεταξύ άλλων επικαλέστηκαν την ελευθερία άσκησης επαγγέλματος, το δικαίωμα ιδιοκτησίας, το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την αρχή της ισότητας. Το Oberste Gerichtshof απεφάνθη, μεταξύ των άλλων, παραπέμποντας στην απόφαση του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Daihatsu*⁶⁸, ότι ο εθνικός νομοθέτης είναι υποχρεωμένος να ενσωματώσει μία οδηγία

⁶⁵ Oberster Gerichtshof, απόφαση της 9ης Μαρτίου 2000, 6 Ob 14/00b, Wirtschaftsrechtliche Blätter 2000, σελ. 286-288.

⁶⁶ Πρώτη οδηγία 68/151/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 1968, περί συντονισμού των εγγυήσεων που απαιτούνται στα κράτη μέλη εκ μέρους των εταιρειών, κατά την έννοια του άρθρου 58 δεύτερη παράγραφος της συνθήκης, για την προστασία των συμφερόντων των εταιριών και των τρίτων με σκοπό να καταστούν οι εγγυήσεις αυτές ισοδύναμες (ΕΕ L 65 της 14.3.1968, σελ. 8).

⁶⁷ Τέταρτη οδηγία 78/660/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 25ης Ιουλίου 1978, βασιζόμενη στο άρθρο 54 παράγραφος 3 περίπτωση ζ) της συνθήκης περί των ετησίων λογαριασμών εταιρειών ορισμένων μορφών (ΕΕ L 222 της 14.8.1978, σελ. 11).

⁶⁸ Απόφαση του Δικαστηρίου της 4ης Δεκεμβρίου 1997, C-97/96, *Daihatsu*, Συλλογή 1997, σελ.

στην εθνική νομοθεσία, ακόμη και αν η οδηγία αντιβαίνει σε δικαιώματα που αναγνωρίζονται από το σύνταγμα της χώρας. Η πρωτοκαθεδρία του κοινοτικού δικαίου ισχύει και έναντι των διατάξεων του συνταγματικού δικαίου των κρατών μελών. Συνεπώς, δεν είναι δυνατό να κηρυχθεί αντισυνταγματικός ένας νόμος με τον οποίον η οδηγία ενσωματώνεται στην εθνική νομοθεσία και ο οποίος αντιβαίνει σε τέτοια δικαιώματα.

Και πάλι στην Αυστρία, το Oberste Gerichtshof έλαβε το ερώτημα σχετικά με το ποιος οργανισμός εγγυήσεως είναι υπεύθυνος, βάσει του άρθρου 3 της οδηγίας 80/987 (προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη)⁶⁹, για την πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεων ενός μισθωτού σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη του, όταν ο εργοδότης είναι εγκατεστημένος σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο στο έδαφος του οποίου ο εργαζόμενος κατοικεί και απασχολείται ως μισθωτός. Εν προκειμένω, επρόκειτο για έναν αυστριακό εργαζόμενο ο οποίος απασχολείται από επιχείρηση που ανέπτυξε τις δραστηριότητές της στην Αυστρία, αλλά ο οποίος εργαζόταν προσωρινά για την εν λόγω επιχείρηση στη Γερμανία. Έπειτα από μερικές εβδομάδες η εταιρεία πτώχευσε, και ο μισθωτός αξίωσε τον μισθό του από τον αυστριακό οργανισμό εγγυήσεως. Αυτός όμως απέρριψε το σχετικό αίτημα επικαλούμενος την αναρμοδιότητά του, με το σκεπτικό της ότι ο μισθωτός είχε εργασθεί στη Γερμανία. Ακολουθώντας την απόφαση *Mosbaek*⁷⁰ του Δικαστηρίου, το Oberste Gerichtshof απεφάνθη ότι αρμόδιος είναι ο οργανισμός του κράτους στο έδαφος του οποίου, βάσει του άρθρου 2 παράγραφος 1 της οδηγίας, είτε αποφασίστηκε η έναρξη της διαδικασίας συλλογικής ικανοποίησης των πιστωτών, είτε διαπιστώθηκε το κλείσιμο της επιχείρησης ή της εγκατάστασης του εργοδότη, δηλαδή εν προκειμένω ο αυστριακός οργανισμός⁷¹.

Το Oberste Gerichtshof εγκατέλειψε με την απόφασή του αυτή πάγια νομολογία του σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της εδαφικότητας για τα δικαιώματα που απορρέουν από την προστασία των μισθωτών εργαζόμενων σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη. Πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι από ό,τι φαίνεται η συγκεκριμένη απόφαση δεν λαμβάνει υπόψη την απόφαση του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Everson*⁷², η οποία είχε εκδοθεί πέντε περίπου εβδομάδες ενωρίτερα και σύμφωνα με την οποία, αν ο εργαζόμενος που έχει πληγεί από την αφερεγγυότητα του εργοδότη του ασκεί τη μισθωτή του δραστηριότητα σε ένα κράτος μέλος για λογαριασμό υποκαταστήματος εταιρείας συσταθείσας κατά το δίκαιο ενός άλλου κράτους μέλους στο οποίο η εν λόγω εταιρεία έχει την έδρα της και έχει τεθεί υπό εκκαθάριση, αρμόδιος οργανισμός για την πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεων του μισθωτού σύμφωνα με το άρθρο 3 της οδηγίας 80/987 είναι εκείνος του κράτους στο έδαφος του οποίου ο εργαζόμενος ασκούσε τη μισθωτή του δραστηριότητα.

I-6843.

⁶⁹ Οδηγία 80/987 του Συμβουλίου της 20ής Οκτωβρίου 1980 περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη (ΕΕ L 283 της 28.10.1980, σελ. 23).

⁷⁰ Απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Σεπτεμβρίου 1997, C-117/96, *Mosbæk*, Συλλογή 1997, σελ. I-5017.

⁷¹ OGH, απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2000, 8 ObS 148/99v (δημοσιευθείσα στην έκδοση *wirtschaftsrechtliche blätter* 2000, σελ. 232).

⁷² Απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Δεκεμβρίου 1999, C-198/98, *Everson*, Συλλογή 1999, σελ. I-8903.

Στο **Βέλγιο**, σε μία υπόθεση που αφορούσε την απαγόρευση της παραπλανητικής διαφήμισης, το Cour de cassation⁷³, χωρίς να κάνει δεκτή την αίτηση ενός εκ των διαδίκων για την παραπομπή προδικαστικού ζητήματος στο Δικαστήριο, επιβεβαίωσε την ερμηνεία που το εφετείο (Cour d'appel) της Λιέγης είχε υιοθετήσει για τον όρο «καταναλωτής». Ο καταναλωτής δικαιούται προστασίας βάσει του βελγικού νόμου για τις εμπορικές πρακτικές και την προστασία του καταναλωτή⁷⁴ (στο εξής: «ΝΠΚ»), με τις διατάξεις του οποίου περί παραπλανητικής διαφήμισης έχει ενσωματωθεί στη βελγική νομοθεσία η οδηγία 84/450 (παραπλανητική διαφήμιση)⁷⁵. Κατά την ερμηνεία αυτή, ο νόμος προστατεύει τους καταναλωτές που έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και επίπεδο ενημέρωσης.

Το βελγικό κράτος είχε ασκήσει προσφυγή προκειμένου να τεθεί τέλος σε πρακτικές μιας εταιρείας πωλήσεων δι' αλληλογραφίας, με το σκεπτικό ότι αυτή χρησιμοποιούσε διαφημιστικές μεθόδους που απαγορεύονται βάσει του ΝΠΚ. Στις επίμαχες πρακτικές περιλαμβάνονταν, μεταξύ άλλων, μία πράξη προώθησης υπό τη μορφή δημοσκοπήσεως με στόχο να παρακινηθεί ο πελάτης να αναθέσει παραγγελία, καθώς και μία προσφορά δώρου υπό τον όρο της αγοράς κάποιου αγαθού ή μίας υπηρεσίας. Παρά το γεγονός ότι πρωτοβαθμώς το βελγικό κράτος δικαιώθηκε σε μεγάλο βαθμό, εντούτοις άσκησε έφεση κατά της απόφασης, με την οποία είχε απορριφθεί το αίτημά του επί των δύο προαναφερθέντων σημείων. Το εφετείο της Λιέγης έκανε δεκτή την έφεση και αναθεώρησε την προσβληθείσα απόφαση. Η εταιρεία πωλήσεων δι' αλληλογραφίας προσέφυγε στη συνέχεια στο Cour de cassation. Το πρώτο της επιχείρημα στηριζόταν τόσο στον ΝΠΚ όσο και στην προαναφερθείσα οδηγία 84/450 και στρεφόταν κατά της ερμηνείας της έννοιας του προστατευόμενου καταναλωτή από το εφετείο, η οποία εστιάζεται στον καταναλωτή που είναι αδύναμος και στερείται κριτικού πνεύματος. Η προσφεύγουσα υποστήριζε ότι, στον βαθμό που ήταν εσφαλμένος ο ορισμός του προστατευόμενου καταναλωτή στον οποίον και στηριζόταν το σκεπτικό του εφετείου, η απόφαση του εν λόγω δικαστηρίου δεν είναι δικαιολογημένη από νομική άποψη. Το εφετείο είχε κρίνει εν προκειμένω ότι «η επιζητούμενη προστασία πρέπει να εξασφαλίζει τους λιγότερο ενήμερους καταναλωτές οι οποίοι αδυνατούν να αξιολογήσουν με κριτικό πνεύμα αυτό που τους παρουσιάζεται επιδέξια και συνεπώς αδυνατούν να διακρίνουν τις παγίδες, τις υπερβολές ή τις παραπλανητικές σιωπές του δημιουργού της διαφήμισης». Η προσφεύγουσα υποστήριζε, αντιθέτως, ότι ο υπόψη νόμος προστατεύει τον καταναλωτή που «αντιστοιχεί στον μέσο όρο και διαθέτει κανονική και εύλογη πληροφόρηση» και διατεινόταν επί του προκειμένου ότι ο εθνικός δικαστής οφείλει να ερμηνεύει τις διατάξεις του ΝΠΚ σύμφωνα με την οδηγία 84/450, η οποία ακριβώς έχει ενσωματωθεί στη βελγική νομοθεσία με τις διατάξεις του εν λόγω νόμου. Παρέπεμπε επίσης στη νομολογία του Δικαστηρίου, από την οποία συνάγεται ότι η έννοια του καταναλωτή που χρησιμοποιείται στη συγκεκριμένη οδηγία πρέπει να ερμηνεύεται με βάση το δεδομένο ότι καλύπτει «τον μέσο καταναλωτή ο οποίος διαθέτει κανονική και εύλογη πληροφόρηση». Τέλος, η προσφεύγουσα πρότεινε στο Cour de cassation, αν είχε αμφιβολίες, να παραπέμψει προδικαστικό ζήτημα στο Δικαστήριο.

⁷³ Cour de cassation, 12 Οκτωβρίου 2000, Revue de jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles, 2001, σελ. 188-196.

⁷⁴ Νόμος της 14ης Ιουλίου 1991 για τις εμπορικές πρακτικές και για την ενημέρωση και προστασία του καταναλωτή (Moniteur belge, 29 Αυγούστου 1991).

⁷⁵ Οδηγία 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Σεπτεμβρίου 1984, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παραπλανητική διαφήμιση (ΕΕ L 250 της 19.9.1984, σελ. 17).

Το Cour de cassation απέρριψε την προσφυγή. Κατά πρώτο λόγο, έκρινε ότι το εφετείο, το οποίο είχε αποφανθεί ότι οι επίμαχες πρακτικές ήταν αντίθετες προς τα χρηστά συναλλακτικά ήθη, είχε θεμελιώσει την απόφασή του αποκλειστικά και μόνο στο άρθρο 94 του ΝΠΚ, βάσει του οποίου απαγορεύεται γενικά οποιαδήποτε πράξη η οποία αντιβαίνει στα χρηστά συναλλακτικά ήθη. Ωστόσο, κατά το Cour de Cassation, για να εκτιμήσει ένας δικαστής το συμβιβασίμο δεδομένης συμπεριφοράς με τα χρηστά συναλλακτικά ήθη, έχει την ευχέρεια να λάβει υπόψη τα ιδιαίτερα δεδομένα ορισμένων κατηγοριών καταναλωτών και την ανάγκη αυξημένης προστασίας τους. Σχετικά με το θέμα αυτό, το δικαστήριο έκρινε ότι η αιτιολόγηση του διατακτικού της δικαστικής απόφασης ήταν σύννομη, διότι κατέληγε στο συμπέρασμα ότι ο νόμος προστατεύει τον καταναλωτή με χαμηλό επίπεδο μόρφωσης και ενημέρωσης. Όσον αφορά το επιχείρημα που στηριζόταν στην ερμηνεία της οδηγίας 84/450, το Cour de cassation περιορίστηκε στη διαπίστωση ότι το προαναφερθέν άρθρο 94 δεν είχε ως σκοπό την ενσωμάτωση της οδηγίας, καθώς και ότι από το προεκτεθέν σκεπτικό προέκυπτε ότι η αιτιολόγηση του διατακτικού της δικαστικής απόφασης στηριζόταν νομίμως σε αυτή τη βάση. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο απέρριψε τα επιχειρήματα που στηρίζονταν στα άρθρα 7 (όπου ορίζεται η έννοια του καταναλωτή), 22 και 23 (περί απαγόρευσης της παραπλανητικής διαφήμισης) του ΝΠΚ, καθώς και, κατ' επέκταση, τα επιχειρήματα που στηρίζονται στις διατάξεις της κοινοτικής οδηγίας που έχουν ενσωματωθεί στη βελγική νομοθεσία με τις ρηθείσες διατάξεις.

Στο Βέλγιο ομοίως, σε απόφασή του της 25ης Φεβρουαρίου 2000⁷⁶, το Cour de cassation επιβεβαίωσε τη νομολογία του, την οποία περιείχε απόφαση της 7ης Μαΐου 1999⁷⁷, σχετικά με την εφαρμογή της νομοθεσίας ανταγωνισμού στα ελεύθερα επαγγέλματα, σε μία υπόθεση στην οποία εμπλεκόταν ο «Σύλλογος των Φαρμακοποιών». Ειδικότερα, το Δικαστήριο επανέλαβε ότι ο εν λόγω σύλλογος αποτελεί «ένωση επιχειρήσεων» κατά την έννοια του νόμου περί ανταγωνισμού, ο οποίος έχει ως πρότυπο τα άρθρα 81 (πρώην άρθρο 85) και επόμενα ΕΚ και ότι οι αποφάσεις του, στον βαθμό που έχουν ως σκοπό ή αποτέλεσμα την υπονόμευση του ανταγωνισμού, πρέπει να υποβάλλονται σε έλεγχο νομιμότητας από τα πειθαρχικά όργανα του συλλόγου υπό το πρίσμα της νομοθεσίας ανταγωνισμού. Πιο συγκεκριμένα, όταν ένα όργανο του συλλόγου των φαρμακοποιών επιβάλλει σε ένα ή περισσότερα από τα μέλη του περιορισμούς του ανταγωνισμού οι οποίοι δεν είναι αναγκαίοι για την τήρηση των θεμελιωδών κανόνων του επαγγέλματος αλλά αποσκοπούν στην πραγματικότητα στην προώθηση συγκεκριμένων υλικών συμφερόντων των φαρμακοποιών ή στην καθιέρωση ή διατήρηση κάποιου οικονομικού καθεστώτος, ενδέχεται να πρόκειται για απόφαση οργάνου μίας ένωσης επιχειρήσεων της οποίας η ακυρότητα είναι δυνατό να αναγνωρισθεί αυτεπαγγέλτως από το δευτεροβάθμιο συμβούλιο (conseil d'appel). Μία απόφαση η οποία στηρίζει την επιβολή πειθαρχικής κύρωσης σε μία γενική και απόλυτη απαγόρευση κάθε διαφήμισης και στον αποκλεισμό παντός είδους ανταγωνισμού στην αγορά φαρμάκων δεν είναι νομίμως αιτιολογημένη.

Και πάλι στο Βέλγιο, σε απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2000⁷⁸, το εφετείο (Cour d'appel) των Βρυξελλών, αποφασίζοντας με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, απεφάνθη σχετικά με τα όρια της εξάντλησης στην Κοινότητα και σχετικά με την έννοια της «συγκατάθεσης» του δικαιούχου ενός σήματος για τη διάθεση στο εμπόριο στον

⁷⁶ Cour de cassation, 25 Φεβρουαρίου 2000, αριθ. D.98.0041.F.

⁷⁷ Cour de cassation, 7 Μαΐου 1999, Rechtskundig Weekblad, 1999-2000, σελ. 112-11, που μνημονεύεται στην XVIIη Έκθεση για τον έλεγχο της εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας.

⁷⁸ Cour d'appel de Bruxelles, 15 Σεπτεμβρίου 2000, Revue de droit intellectuel, 2000, σελ. 263-284.

Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο ενός προϊόντος με κατοχυρωμένο σήμα σύμφωνα με το άρθρο 7 της πρώτης οδηγίας περί σημάτων 89/104⁷⁹, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο. Αντίδικοι στη συγκεκριμένη υπόθεση ήταν μία εταιρεία συσταθείσα κατά το δίκαιο των ΗΠΑ, η οποία είναι κάτοχος ενός διάσημου σήματος παντελονιών τζιν, και μία εταιρεία του κλάδου διανομής μεγάλης κλίμακας, η οποία πραγματοποιεί παράλληλες εισαγωγές και προσφέρει προς πώληση προϊόντα που φέρουν το συγκεκριμένο σήμα. Η αγωγή που είχε καταθέσει η πρώτη εταιρεία είχε ως αίτημα να καταδικασθεί η δεύτερη να σταματήσει κάθε χρήση του σήματος όσον αφορά τα προϊόντα που φέρουν το σήμα, παρεκτός εάν αυτά έχουν διατεθεί στο εμπόριο στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο από τη δικαιούχο του σήματος ή με τη συγκατάθεσή της. Η ενάγουσα ζητούσε, επικουρικώς, από το Cour d'appel, να αναστείλει την έκδοση της απόφασής του μέχρι την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου επί των υποθέσεων *Davidoff* και *Levi-Strauss*⁸⁰. επίσης ζητούσε, κατά τρίτο λόγο, την παραπομπή στο Δικαστήριο μιας σειράς προδικαστικών ζητημάτων σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 7 της ρηθείσας οδηγίας, όπως αυτό έχει ερμηνευτεί στην απόφαση *Sebago*⁸¹.

Το Cour d'appel απεφάνθη, καταρχάς, ότι το απορρέον από το σήμα δικαίωμα του δικαιούχου να απαγορεύει σε τρίτο τη χρήση του σήματος στον ΕΟΧ ως προς τα προϊόντα που έχουν διατεθεί στο εμπόριο εκτός ΕΟΧ και δεν έχουν επανεισαχθεί στο έδαφος του ΕΟΧ με τη συγκατάθεση του δικαιούχου αποσκοπεί, σύμφωνα με την κοινοτική νομολογία⁸², στη διαφύλαξη της ακεραιότητας της εσωτερικής αγοράς. Το ίδιο δικαστήριο, απαντώντας σε ένα επιχείρημα της εναγομένης, προσθέτει ότι ως εκ τούτου το εν λόγω δικαίωμα δεν είναι δυνατό να εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι η χρήση πρέπει επιπλέον να προσκρούει, εκ πρώτης όψεως, στη δηλωτική της προέλευσης λειτουργία του σήματος ή ότι η χρήση γίνεται υπό συνθήκες ικανές να βλάψουν το κύρος που το σήμα απολαμβάνει στο πλαίσιο του καταναλωτικού κοινού.

Το Cour d'appel διευκρινίζει ότι, επειδή το άρθρο 7 της ρηθείσας οδηγίας 89/104 απαγορεύει τη διεθνή εξάντληση ενός δικαιώματος, η προστασία που αναγνωρίζεται στους δικαιούχους σημάτων στο πλαίσιο του ΕΟΧ δεν είναι δυνατό να εξαρτάται από την ύπαρξη ενός περιορισμού επί των εξαγωγών με προορισμό τον ΕΟΧ τον οποίον ενδεχομένως έχει επιβάλει ο δικαιούχος του σήματος σε καθέναν από τους διανομείς του που εδρεύουν σε τρίτες χώρες. Κατά το Cour d'appel, τυχόν αντίθετο συμπέρασμα θα ισοδυναμούσε με την επαναθέσπιση της αρχής της διεθνούς εξάντλησης, δεδομένου ότι η στεγανότητα του παγκόσμιου δικτύου διανομής προϊόντων με κατοχυρωμένο σήμα είναι αδύνατο να αποδειχθεί από τον δικαιούχο του σήματος. Το γεγονός ότι ο δικαιούχος του σήματος παρέλειψε να απαγορεύσει στους διανομείς του που εδρεύουν σε τρίτες χώρες να πραγματοποιούν εξαγωγές προς τον ΕΟΧ δεν μπορεί, εξάλλου, να έχει την παραμικρή επίπτωση για την υποχρέωση των δικαιούχων να σέβονται τον ειδικό σκοπό του δικαιώματος που απορρέει από ένα σήμα, δηλαδή του αποκλειστικού δικαιώματος χρήσης του σήματος για την πρώτη θέση σε κυκλοφορία ενός προϊόντος στον ΕΟΧ. Επομένως, από την απουσία τέτοιων ρυθμίσεων δεν είναι ουδόλως δυνατό να συναχθεί η έμμεση συγκατάθεση του δικαιούχου για τη διάθεση στο εμπόριο στον ΕΟΧ προϊόντων προερχόμενων από τρίτες χώρες. Τέλος, το Cour d'appel υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με την προαναφερθείσα δικαστική απόφαση *Sebago*, οι έννοιες της «διάθεσης

⁷⁹ Βλ. την υποσημείωση αριθ. 50.

⁸⁰ Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-414/99 (ΕΕ C 6 της 8.1.2000, σελ. 18), και C-415/99 (ΕΕ C 79 της 18.3.2000, σελ. 5), εκκρεμούσες.

⁸¹ Απόφαση του Δικαστηρίου της 1ης Ιουλίου 1999, C-173/98, Συλλογή σελ. I-4103.

⁸² Απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Ιουλίου 1998, C-355/96, *Silhouette*, Συλλογή σελ. I-4799.

στο εμπόριο στον ΕΟΧ» και της «συγκατάθεσης του δικαιούχου για τη διάθεση στο εμπόριο» κατά την έννοια του άρθρου 7 παράγραφος 1 της οδηγίας πρέπει να αναλύονται, σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση, σε συνάρτηση με το εκάστοτε δείγμα ή την παρτίδα του προϊόντος ως προς το οποίο γίνεται επίκληση της εξάντλησης. Το ίδιο δικαστήριο διευκρινίζει ότι, αντίθετα από ό,τι υποστήριζε η εναγομένη, η ερμηνεία αυτή δεν είναι δυνατό να σημαίνει ότι ο δικαιούχος ενός σήματος υποχρεούται να επιθέτει στα προϊόντα ένα σήμα το οποίο να επιτρέπει σε κάθε μεταπωλητή να εξακριβώνει κατά πόσο τα προϊόντα που φέρουν το σήμα προορίζονται ή όχι για την ευρωπαϊκή αγορά. Προσθέτει ότι εναπόκειται στον μεταπωλητή ο οποίος, εξ υποθέσεως, αμφιβάλλει για το κατά πόσον τα προϊόντα διετέθησαν νομίμως στο εμπόριο στον ΕΟΧ να συμπεράνει ότι δεν υπήρχε συγκατάθεση του δικαιούχου και να επιλέξει να μην προμηθευτεί τα συγκεκριμένα προϊόντα με σκοπό τη μεταπώληση. Όσον αφορά το βάρος απόδειξης της εξάντλησης στην Κοινότητα, το Cour d'appel αποσαφηνίζει ότι εναπόκειται σε αυτόν που εναντιώνεται στον δικαιούχο του εκάστοτε σήματος να προσκομίσει έγγραφα από τα οποία να προκύπτει ότι τα προϊόντα που μεταπωλεί αντιστοιχούν σε προϊόντα για τα οποία έχει εκδοθεί τιμολόγιο από εξουσιοδοτημένο μεταπωλητή σε προηγούμενη βαθμίδα της αλυσίδας διανομής.

Τέλος, απαντώντας στο επιχείρημα της εναγομένης ότι τάχα ο δικαιούχος του σήματος έκανε κατάχρηση του αποκλειστικού του δικαιώματος επειδή επιχείρησε να περιστείλει τον ανταγωνισμό ως προς τα συγκεκριμένα προϊόντα στο έδαφος του ΕΟΧ, το Cour d'appel υπενθυμίζει ότι κανένα εμπόδιο στο ελεύθερο ενδοκοινοτικό εμπόριο δεν είναι δυνατό να προκληθεί από την παρεμπόδιση της εισαγωγής στον ΕΟΧ προϊόντων προερχόμενων από τρίτες χώρες και ότι, και αν ακόμη η αρχή της απαγόρευσης της διεθνούς εξάντλησης έχει συνέπειες για τα προϊόντα αυτά, σκοπός της είναι η διαφύλαξη της ακεραιότητας της εσωτερικής αγοράς.

Στην **Ισπανία**, το Tribunal Constitucional, σε απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 2000⁸³, επιβεβαίωσε παλαιότερη νομολογία του σύμφωνα με την οποία, μολονότι το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο δεν έχει συνταγματική ισχύ και δεν μπορεί, συνεπώς, να λαμβάνεται υπόψη για την αξιολόγηση της συνταγματικότητας διατάξεων που έχουν ισχύ νόμου, εντούτοις αποτελεί ερμηνευτικό κριτήριο για τον προσδιορισμό του περιεχομένου και των ορίων των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που αναγνωρίζονται από το σύνταγμα της Ισπανίας. Η προσφυγή είχε ασκηθεί από τον «Συνήγορο του πολίτη» της Ισπανίας με αίτημα την ακύρωση ορισμένων διατάξεων του ισπανικού νόμου περί της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα⁸⁴, με τον οποίον ενσωματώθηκε στην ισπανική νομοθεσία η οδηγία 95/46⁸⁵. Ο προσφεύγων ισχυριζόταν, μεταξύ άλλων, ότι υπήρχε παραβίαση του θεμελιώδους δικαιώματος στον σεβασμό του ιδιωτικού βίου, το οποίο κατοχυρώνεται από το σύνταγμα, καθώς και παραβίαση των ορίων που το σύνταγμα θέτει στη χρήση της πληροφορικής και τα οποία έχουν προβλεφθεί με σκοπό ακριβώς την εξασφάλιση του σεβασμού του εν λόγω δικαιώματος. Ειδικότερα, κατά τον προσφεύγοντα, ο ισπανός νομοθέτης προσέδωσε μεγαλύτερη έκταση από αυτήν που προβλέπει η οδηγία στις εξαιρέσεις που ισχύουν για την υποχρέωση ενημέρωσης που

⁸³ Tribunal Constitucional, Pleno, 30 Νοεμβρίου 2000, αριθ. 292/2000, Diario La Ley αριθ. 5213, 27 Δεκεμβρίου 2000.

⁸⁴ Ley Orgánica nº 15/1999, de 13 de diciembre, de Protección de Datos de Carácter Personal (Boletín Oficial del Estado αριθ. 298, 14 Δεκεμβρίου 1999).

⁸⁵ Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ L 281 της 23.11.1995, σελ. 31).

βαρύνει αυτόν που είναι υπεύθυνος για την επεξεργασία των δεδομένων έναντι του προσώπου που καλείται να παράσχει τα δεδομένα, καθώς και στις εξαιρέσεις που ισχύουν για το δικαίωμα του εν λόγω προσώπου να λάβει γνώση των σχετικών δεδομένων. Το Tribunal Constitucional ακύρωσε τις διατάξεις του νόμου περί προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατά των οποίων στρεφόταν η προσφυγή, επικαλούμενο την προαναφερθείσα οδηγία καθώς και το άρθρο 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς επίρρωση της συνταγματικής ερμηνείας των σχετικών δικαιωμάτων από το εν λόγω δικαστήριο.

Σε απόφαση της 24ης Απριλίου 2000⁸⁶, η οποία εξεδόθη έπειτα από προδικαστική απόφαση του Δικαστηρίου⁸⁷, το Juzgado de Primera Instancia e Instrucción αριθ. 5 του Οβιέδο έκρινε ότι το Δικαστήριο, στη συγκεκριμένη απόφαση, «έχασε την ευκαιρία» να ερμηνεύσει την οδηγία 93/83 (δικαιώματα δημιουργού/καλωδιακές και δορυφορικές αναμεταδόσεις)⁸⁸ με γνώμονα τη σύμβαση της Βέρνης και να διατυπώσει ομοιόμορφη ερμηνεία των διατάξεων στις οποίες αναφερόταν η παραπομπή, η οποία ομοιόμορφη ερμηνεία είναι απαραίτητη για τα εθνικά δικαστήρια των κρατών μελών. Σκοπός της παραπομπής ήταν να διευκρινισθεί εάν αποτελεί «πράξη παρουσίας στο κοινό» και «λήψη από το κοινό» κατά την έννοια της οδηγίας το γεγονός ότι ένα ξενοδοχείο λαμβάνει τηλεοπτικά σήματα μέσω δορυφόρου ή με χειραία μέσα και τα διανέμει μέσω καλωδίου στα διάφορα δωμάτια που διαθέτει. Προκειμένου να υπογραμμίσει την ανομοιόμορφη ερμηνεία της οδηγίας, το Juzgado παρέθεσε εκτενή ανάλυση παραδειγμάτων αλληλοαντικρουόμενων αποφάσεων δικαστηρίων τόσο της Ισπανίας όσο και άλλων κρατών μελών. Εξάλλου, παραπέμποντας στα συμπεράσματα που ο γενικός εισαγγελέας διατύπωσε για τη ρηθείσα υπόθεση και ακολουθώντας την προτεινόμενη από αυτόν ερμηνεία της σύμβασης της Βέρνης, το Juzgado καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η λήψη τηλεοπτικών σημάτων και η διανομή τους μέσω καλωδίου στα διάφορα δωμάτια ενός ξενοδοχείου αποτελεί πράξη παρουσίας στο κοινό, η οποία προϋποθέτει την έγκριση των δημιουργών ή την καταβολή δικαιωμάτων δημιουργού. Το Juzgado επικαλείται εν προκειμένω το κριτήριο του «κερδοσκοπικού σκοπού» της διανομής, το οποίο είχε προτείνει ο γενικός εισαγγελέας, καθώς και το γεγονός ότι οι πελάτες του ξενοδοχείου αποτελούν «διαδοχικό κοινό», στοιχεία που καθιστούν δυνατή τη διαφοροποίηση της διανομής αυτού του τύπου από εκείνη που γίνεται στο επίπεδο των νοικοκυριών.

Στη **Γαλλία**, το Chambre commerciale (εμποροδικείο) του Cour de cassation, με απόφασή του της 22ας Φεβρουαρίου 2000⁸⁹, απέρριψε μια σειρά από προσφυγές οι οποίες στρέφονταν κατά του χαρακτηρισμού ως φαρμάκων που υπόκεινται στο μονοπώλιο πώλησης των φαρμακοποιών τον οποίον είχε προκρίνει το Cour d'appel (εφετείο) της Αμιένης για μια σειρά προϊόντων για τα οποία προβαλλόταν ο ισχυρισμός ότι είχαν παραφαρμακευτικό χαρακτήρα. Το Cour de Cassation εφάρμοσε τις οδηγίες

⁸⁶ Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 5 de Oviedo, 24 Απριλίου 2000, Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales (EGEDA) κατά Hostelería Asturiana, SA (HOASA).

⁸⁷ Απόφαση του Δικαστηρίου της 3ης Φεβρουαρίου 2000, C-293/98, Egeda, Συλλογή σελ. I-629.

⁸⁸ Οδηγία 93/83/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Σεπτεμβρίου 1993, περί συντονισμού ορισμένων κανόνων όσον αφορά το δικαίωμα του δημιουργού και τα συγγενικά δικαιώματα που εφαρμόζονται στις δορυφορικές ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις και την καλωδιακή αναμετάδοση (ΕΕ L 248 της 6.10.1993, σελ. 15).

⁸⁹ Cour de cassation, chambre commerciale, financière et économique, απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2000, Beiersdorf, Bulletin des arrêts de la Cour de cassation - Chambres civiles 2000, IV, αριθ. 34.

του Συμβουλίου 76/768 περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών των αναφερομένων στα καλλυντικά προϊόντα και 65/65 σχετικά με τα φαρμακευτικά ιδιοσκευάσματα και ακολούθησε τη νομολογία του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Upjohn*⁹⁰ σε ό,τι αφορά τον ορισμό των φαρμάκων ανάλογα με τη “λειτουργία” τους ή ανάλογα με την “παρουσίασή” τους. Το ίδιο δικαστήριο τάσσεται, εξάλλου, υπέρ της άποψης του Cour d’appel, το οποίο, αναφερόμενο στην απόφαση *Keck et Mithouard*⁹¹, είχε αποφανθεί ότι η απαγόρευση της πώλησης ορισμένων προϊόντων εκτός φαρμακείων εμπίπτει στο καθεστώς πώλησης και ως εκ τούτου εκφεύγει της εφαρμογής του άρθρου 30 της συνθήκης (νυν άρθρο 28 ΕΚ), διότι η εθνική νομοθεσία επηρεάζει κατά τον ίδιο τρόπο, τόσο νομικώς όσο και ουσιαστικώς, την εμπορία των εγχώριων και των εισαγόμενων προϊόντων.

Επισημαίνεται ότι το ποινικό τμήμα (chambre criminelle) του Cour de cassation της Γαλλίας είχε καταλήξει στο ίδιο συμπέρασμα σε απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2000⁹², όπου υποστηρίζεται ότι “οι διατάξεις με τις οποίες καθιερώνεται μονοπώλιο για τα φάρμακα και οι οποίες εφαρμόζονται χωρίς διάκριση τόσο στα προϊόντα που εισάγονται από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας όσο και στα εγχώρια προϊόντα είναι δικαιολογημένες με βάση τα άρθρα 30 και 36 της συνθήκης (νυν άρθρα 28 και 30 ΕΚ) για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας”.

Σε απόφαση της 14ης Ιουνίου 2000⁹³, το εφετείο (Cour d’appel) του Παρισιού, βασιζόμενο στα συμπεράσματα της απόφασης *Parodi* του Δικαστηρίου⁹⁴, εξέφρασε αμφιβολίες για τη νομολογία του Cour de cassation⁹⁵ σχετικά με τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ένα πιστωτικό ίδρυμα το οποίο εδρεύει σε άλλο κράτος μέλος μπορεί να χορηγήσει ενυπόθηκο δάνειο στη Γαλλία. Ειδικότερα, το Cour d’appel απεφάνθη ότι η γαλλική νομοθεσία που ίσχυε πριν από την έκδοση της οδηγίας 89/646⁹⁶ του Συμβουλίου “δεν δημιουργούσε απλώς εμπόδια στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στον τραπεζικό τομέα, με το να επιβάλλει στα πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν και έχουν λάβει άδεια λειτουργίας σε κάποιο άλλο κράτος μέλος την υποχρέωση να λάβουν και νέα άδεια από την αρχή ελέγχου του κράτους προορισμού, αλλά καθιστούσε αδύνατη την άσκηση της συγκεκριμένης κοινοτικής ελευθερίας εξαρτώντας τη χορήγηση της άδειας από την εγκατάσταση του παρόχου υπηρεσιών στην εθνική επικράτεια”.

Το Cour d’appel εξέτασε στη συνέχεια κατά πόσον η επίμαχη νομοθεσία ήταν απολύτως απαραίτητη με βάση τα προστατευτέα συμφέροντα και για τον σκοπό αυτό επικαλέστηκε τη διάκριση που το Δικαστήριο είχε διατυπώσει στο σημείο 29 της προαναφερθείσας απόφασης *Parodi*, με κριτήριο τον χαρακτήρα της εκάστοτε τραπεζικής δραστηριότητας

⁹⁰ Απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Απριλίου 1991, C-112/89, Συλλογή 1991, σελ. I-1703.

⁹¹ Απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Νοεμβρίου 1993, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-267/91 και C-268/91, Συλλογή 1993, σελ. I-6097.

⁹² Cour de cassation, chambre criminelle, απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2000, Gabard, Bulletin des arrêts de la Cour de Cassation - Chambre criminelle, 2000, αριθ. 26.

⁹³ Cour d’appel του Παρισιού, απόφαση της 14ης Ιουνίου 2000, SCI Parodi, Recueil Dalloz, 2000, Jur., σελ. 614-616.

⁹⁴ Απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Ιουλίου 1997, C-222/95, Συλλογή σελ. I-3899.

⁹⁵ Cour de cassation, Chambre commerciale, financière et économique, απόφαση της 20/10/98, SCI Parodi, Bulletin des arrêts de la Cour de Cassation - Chambres civiles 1998, IV, αριθ. 246.

⁹⁶ Δεύτερη οδηγία 89/646/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1989, για το συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικού ιδρύματος και την τροποποίηση της οδηγίας 77/780/ΕΟΚ (ΕΕ L 386 της 30.12.1989, σελ. 1).

και τον κίνδυνο που αναλαμβάνει ο αποδέκτης της υπηρεσίας. Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η γαλλική νομοθεσία υπερέβαινε το μέτρο που ήταν αντικειμενικά αναγκαίο για την προστασία των συμφερόντων που επεδίωκε να προστατεύσει και συνεπώς απεφάνθη ότι η επίμαχη νομοθεσία ήταν ασυμβίβαστη με τη συνθήκη.

Στην **Ελλάδα**, το Συμβούλιο της Επικρατείας, με ένα ελλειπτικό σκεπτικό, παρέλειψε να εφαρμόσει στην απόφασή του της 30ής Μαρτίου 1999⁹⁷ την ερμηνεία που το Δικαστήριο είχε διατυπώσει στην απόφασή του της 5ης Ιουνίου 1997, *SETTG*⁹⁸, η οποία εξεδόθη έπειτα από προδικαστική του παραπομπή. Το Δικαστήριο είχε αποφανθεί ότι η ελληνική νομοθεσία που ορίζει ότι είναι υποχρεωτικός ο νομικός τύπος της σύμβασης εργασίας για τις υπηρεσίες που παρέχουν οι ξεναγοί στα τουριστικά και ταξιδιωτικά πρακτορεία τα οποία διοργανώνουν τουριστικά προγράμματα αντέβαινε στο άρθρο 59 της συνθήκης ΕΚ (το οποίο, μετά από τροποποίηση, αντιστοιχεί στο άρθρο 49 ΕΚ). Το Συμβούλιο της Επικρατείας θεωρεί ότι η ερμηνεία του Δικαστηρίου δεν είναι εφαρμοστέα στη συγκεκριμένη περίπτωση, διότι η αντιδικία δεν άπτεται του κοινοτικού δικαίου. Κατά τη γνώμη του, η έλλειψη σχέσης με το κοινοτικό δίκαιο είναι απόρροια του γεγονότος ότι κανείς από τους διαδίκους δεν είναι κοινοτικός υπήκοος εγκατεστημένος σε άλλο κράτος μέλος ο οποίος να ενδιαφέρεται να παράσχει τις υπηρεσίες του στην Ελλάδα, ούτε απαρτίζεται από τέτοιους κοινοτικούς υπηκόους. Τούτο σημαίνει ότι η νομοθεσία την οποία αφορούσε η προδικαστική παραπομπή γίνεται αντιληπτή ως μία απλή νομική βάση για τη διαιτητική απόφαση η οποία υπόκειται στον έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας στο πλαίσιο της κύριας διαδικασίας. Η εν λόγω διαιτητική απόφαση αποτελεί άλλωστε αφ' εαυτής το πραγματικό αντικείμενο της αντιδικίας. Επομένως, το Συμβούλιο της Επικρατείας θεωρεί ως εντελώς άσχετο με την επίλυση της διαφοράς το ζήτημα του ασυμβίβαστου της επίμαχης νομοθεσίας με το κοινοτικό δίκαιο, καθώς επίσης το ζήτημα της συνακόλουθης υποχρέωσης να μείνει, ενδεχομένως, αυτή ανεφάρμοστη ως νομική βάση της διαιτητικής απόφασης. Εκ πρώτης όψεως, δεν δίδεται καμία εξήγηση για τους λόγους που ώθησαν το ανώτατο δικαστήριο να θεωρήσει ότι η απάντηση του Δικαστηρίου στο προδικαστικό ερώτημα που του είχε υποβληθεί δεν είχε καμία σημασία για το αντικείμενο της αντιδικίας.

Στην Ελλάδα ομοίως, ανάλογη απόκλιση μεταξύ προδικαστικών αποφάσεων του Δικαστηρίου⁹⁹ και της τελικής απόφασης του παραπέμποντος δικαστηρίου παρατηρείται και σε τρεις αποφάσεις του διοικητικού δικαστηρίου της Αθήνας της 31ης Αυγούστου 1999. Συγκεκριμένα, το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι η παράλειψη της ενσωμάτωσης στην εθνική νομοθεσία της οδηγίας 89/48 σχετικά με την αναγνώριση των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών¹⁰⁰ δεν στοιχειοθετεί εν προκειμένω παραβίαση από το κράτος των κοινοτικών του υποχρεώσεων και ως εκ τούτου δεν γεννά υποχρέωση της ζημίας που έχουν ενδεχομένως υποστεί ιδιώτες λόγω της μη ενσωμάτωσης της οδηγίας¹⁰¹. Το διοικητικό δικαστήριο μοιάζει με τον τρόπο αυτό να υπερβαίνει τα όρια που έθεταν τα συμπεράσματα της απόφασης του Δικαστηρίου, το οποίο είχε περιορισθεί να

⁹⁷ Συμβούλιο της Επικρατείας, 30 Μαρτίου 1999, 1014/1999, Το Σύνταγμα, 1999, σελ. 1129-1135, Ελληνική Δικαιοσύνη 2000, σελ. 1131, ΕΔΔΔΔ 2000, σελ. 400.

⁹⁸ C-398/95, Συλλογή σελ. I-3091.

⁹⁹ Απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Ιουλίου 1998, Καπασαλάκης, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-225/95, C-226/95 και C-227/95, Συλλογή σελ. I-4239.

¹⁰⁰ Οδηγία 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών (ΕΕ 1989, L 019, σελ. 16).

¹⁰¹ Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών, 31 Αυγούστου 1999, 8240/1999, 8241/1999 και 8242/1999.

διαπιστώσει ότι η οδηγία δεν ήταν εφαρμοστέα σε μία υπόθεση η οποία αφορά αποκλειστικά και μόνο την εσωτερική έννομη τάξη ενός κράτους μέλους και δεν είχε λάβει θέση επί του ζητήματος των προϋποθέσεων της αστικής ευθύνης του Δημοσίου εξαιτίας της μη ενσωμάτωσης της οδηγίας στην εθνική νομοθεσία. Ούτε, εξάλλου, ελήφθη υπόψη η καταδίκη της Ελλάδας για την ίδια αυτή παράλειψη ενσωμάτωσης της οδηγίας 89/48 με προγενέστερη απόφαση του Δικαστηρίου¹⁰².

Στην **Ιταλία**, το Corte costituzionale, στο πλαίσιο εκ των προτέρων ελέγχου της διοργάνωσης δημοψηφίσματος σχετικά με την κατάργηση ενός νόμου, απεφάνθη σχετικά με τις υποχρεώσεις των κρατών μελών που απορρέουν από τη θέση σε εφαρμογή μίας κοινοτικής οδηγίας¹⁰³. Στην Ιταλία, η διοργάνωση δημοψηφίσματος σχετικά με την κατάργηση ή όχι ενός νόμου επιτρέπεται μόνο εφόσον πληρούνται δύο προϋποθέσεις: το αίτημα για τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος πρέπει να φέρει 500.000 υπογραφές εκλογέων και επιπλέον το Corte costituzionale πρέπει να έχει προηγουμένως εξακριβώσει ότι το ερώτημα που αποτελεί αντικείμενο του δημοψηφίσματος δεν στοιχειοθετεί παράβαση του συντάγματος. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το προτεινόμενο δημοψήφισμα απέβλεπε στην κατάργηση του άρθρου 5 του νόμου αριθ. 863 της 19ης Δεκεμβρίου 1984, που περιστελλει την ευχέρεια σύναψης συμβάσεων μερικής απασχόλησης. Το θέμα αυτό ρυθμίζεται από την οδηγία 97/81¹⁰⁴ σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για την εργασία μερικής απασχόλησης που συνήφθη από την UNICE, το CEEP και την CES. Η προθεσμία για την ενσωμάτωση της οδηγίας έληγε στις 20 Ιανουαρίου 2000, αλλά το ιταλικό κράτος δεν είχε ακόμη φροντίσει για την ενσωμάτωση της οδηγίας στην εθνική νομοθεσία.

Το Corte costituzionale έλεγξε καταρχάς εάν το προτεινόμενο ερώτημα συμβιβαζόταν όχι μόνο με τα όρια που θέτει το άρθρο 75 εδάφιο 2 του συντάγματος για την προσφυγή σε δημοψήφισμα (μεταξύ άλλων, απαγορεύεται η διεξαγωγή δημοψηφίσματος σχετικά με νόμους που αφορούν την κύρωση διεθνών συνθηκών), αλλά και με τα όρια που προκύπτουν από πάγια ερμηνεία του συντάγματος. Σύμφωνα με την ερμηνεία αυτή, είναι κάθε φορά απαραίτητο να εξετάζεται το συμβιβασίμο του δημοψηφίσματος με τις διατάξεις των κοινοτικών οδηγιών και να διερευνάται το κατά πόσον αυτές παράγουν αποτελέσματα ικανά να εμποδίσουν την κατάργηση δεδομένου νόμου, στο μέτρο που η τυχόν κατάργηση θα σήμαινε τη μη συμμόρφωση του ιταλικού κράτους με υποχρεώσεις που απορρέουν από το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο. Στη συνέχεια, αφού επιβεβαίωσε την πρωτοκαθεδρία του κοινοτικού δικαίου σε σχέση με το εθνικό δίκαιο, το Corte costituzionale έκρινε ότι ο νόμος του οποίου ζητείτο η κατάργηση συνιστούσε έναν «σκληρό πυρήνα» διατάξεων οι οποίες ήδη συμβιβάζονταν με την οδηγία. Πέραν αυτού, η κατάργηση του νόμου προϋπέθετε οπωσδήποτε τη θέσπιση ορισμένων άλλων ρυθμίσεων προς εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την οδηγία. Με άλλα λόγια, το καθεστώς της «εκ των προτέρων συμμόρφωσης» (*preconformazione*) που προβλέπεται από τον συγκεκριμένο νόμο έπρεπε, κατά το δικαστήριο, να διατηρηθεί και μετά την παρέλευση της προθεσμίας που είχε ταχθεί για τη θέση σε εφαρμογή της οδηγίας. Εν προκειμένω, το Corte costituzionale παραπέμπει στη νομολογία του Δικαστηρίου, βάσει της οποίας η υποχρέωση χρηστής συνεργασίας που βαρύνει τα

¹⁰² Απόφαση της 23ης Μαρτίου 1995, C-365/93, Ελλάδα κατά Επιτροπής, Συλλογή σελ. I- 499.

¹⁰³ Corte costituzionale, 7 Φεβρουαρίου 2000, Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, 2000, Spec. 1, αριθ. 7, σελ. 65.

¹⁰⁴ Οδηγία 97/81/EK του Συμβουλίου της 15ης Δεκεμβρίου 1997 σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για την εργασία μερικής απασχόλησης που συνήφθη από την UNICE, το CEEP και την CES - Παράρτημα : Συμφωνία-πλαίσιο για την εργασία μερικής απασχόλησης (ΕΕ L 14 της 20.1.1998, σελ. 9).

κράτη μέλη σημαίνει ότι αυτά οφείλουν να απέχουν από τη θέσπιση ρυθμίσεων ικανών να υπονομεύσουν το επιδιωκόμενο από μία οδηγία αποτέλεσμα κατά το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την ημερομηνία θέσης σε ισχύ της οδηγίας μέχρι την παρέλευση της προθεσμίας που τάσσεται για τη θέση της σε εφαρμογή¹⁰⁵. Το Corte costituzionale καταλήγει στο συμπέρασμα ότι εν προκειμένω όχι μόνο η προθεσμία ενσωμάτωσης της οδηγίας 97/81 έληγε στις 20 Ιανουαρίου 2000, γεγονός που σήμαινε ότι το ιταλικό κράτος είχε υποπέσει σε παράβαση, αλλά επιπλέον η οδηγία προβλέπει ρητώς ότι η θέση της σε εφαρμογή δεν μπορεί να δικαιολογήσει καμία παλινδρόμηση όσον αφορά το καθεστώς που ισχύει στα κράτη μέλη για το επίπεδο προστασίας των εργαζομένων. Όμως, η κατάργηση μέσω δημοψηφίσματος της ρηθείσας διάταξης θα συνεπάγεται αυτή τούτη την κατάργηση της προστασίας των εργαζομένων την οποία προβλέπουν οι διατάξεις περί μερικής απασχόλησης. Μία τέτοια κατάσταση θα καθιστούσε το ιταλικό κράτος υπεύθυνο για την παραβίαση συγκεκριμένης υποχρέωσης απορρέουσας από το κοινοτικό δίκαιο και θα συνιστούσε, επομένως, παραβίαση του άρθρου 75 εδάφιο 2 του ιταλικού συντάγματος.

Στην Ιταλία ομοίως, το Corte di cassazione, σε απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2000, ασχολήθηκε και πάλι με το άμεσο αποτέλεσμα μιας οδηγίας έναντι καταστάσεων που δημιουργήθηκαν πριν από την παρέλευση της προθεσμίας που είχε καθορισθεί για τη θέση της σε εφαρμογή από τα κράτη μέλη¹⁰⁶. Η οδηγία 93/13¹⁰⁷ σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες σε συμβάσεις οι οποίες συνάπτονται με καταναλωτές τέθηκε σε εφαρμογή με τον νόμο αριθ. 52 της 6ης Φεβρουαρίου 1996, ενώ η προθεσμία ενσωμάτωσης της οδηγίας είχε λήξει στις 31 Δεκεμβρίου 1994. Σύμφωνα με το άρθρο 10 της εν λόγω οδηγίας, σε αυτήν εμπίπτουν όλες οι συμβάσεις οι οποίες συνάπτονται μετά τη συγκεκριμένη ημερομηνία. Ωστόσο, βάσει του προαναφερθέντος νόμου του 1996, το νέο άρθρο 1469-A του ιταλικού αστικού κώδικα χαρακτηρίζει ως καταχρηστική κάθε ρήτρα η οποία ορίζει ότι κατά τόπον αρμόδιο είναι κάποιο άλλο δικαστήριο πλην εκείνου του τόπου διαμονής ή κατοικίας του καταναλωτή. Το Giudice di pace di Roma (ειρηνοδικείο της Ρώμης), σε μία υπόθεση που αφορούσε σύμβαση συναφθείσα τον Μάιο του 1994 μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή, κήρυξε εαυτό αναρμόδιο και απεφάνθη ότι αρμόδιο ήταν το δικαστήριο του τόπου κατοικίας του καταναλωτή (Ούντινε), με το σκεπτικό ότι η προστασία που παρέχεται στους καταναλωτές με το νέο άρθρο 1469-A του αστικού κώδικα, για το οποίο γίνεται λόγος παραπάνω, ίσχυε ομοίως προκειμένου για τις συμβάσεις που συνάφθηκαν πριν από την έναρξη ισχύος του νόμου με τον οποίον ετέθη σε εφαρμογή η οδηγία 93/13, και τούτο λόγω του άμεσου αποτελέσματός της. Το Corte di cassazione, στο οποίο προσέφυγε ο επαγγελματίας κατά της ανωτέρω κήρυξης αναρμοδιότητας, ανέτρεψε την προσβληθείσα δικαστική απόφαση και ανέπεμψε την υπόθεση στο Giudice di pace di Roma, για να ασχοληθεί με την ουσία της υπόθεσης. Το Corte di cassazione, αφού πρώτα υπενθύμισε ότι, για να παράγει μία οδηγία άμεσο αποτέλεσμα, πρέπει, αφενός, οι διατάξεις της, από πλευράς περιεχομένου, να μην τελούν υπό όρους και να είναι αρκούντως σαφείς και, αφετέρου, το οικείο κράτος μέλος να μην έχει θέσει σε εφαρμογή την οδηγία εντός της προθεσμίας που έχει καθορισθεί για τον σκοπό αυτό, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν ήταν σίγουρο ότι η οδηγία του Συμβουλίου 93/13 πληροί πράγματι την προϋπόθεση της

¹⁰⁵ Απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Δεκεμβρίου 1997, C-129/96, Inter-Environnement Wallonie, Συλλογή σελ. I-7411.

¹⁰⁶ Corte di cassazione, Sezione I, 1η Φεβρουαρίου 2000, αριθ. 1099, Giustizia civile, 2000, σελ. 1690.

¹⁰⁷ Οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95 της 21.4.1994, σελ. 29).

σαφήνειας και της μη εξάρτησης από όρους. Εντούτοις, το Corte di cassazione επεσήμανε ότι κατά τον χρόνο υπογραφής της επίδικης σύμβασης, δηλαδή τον Μάιο του 1994, το ιταλικό κράτος δεν είχε υποπέσει ακόμη σε παράλειψη, δεδομένου ότι η προθεσμία για τη θέση σε εφαρμογή της οδηγίας (Δεκέμβριος 1994) δεν είχε εκπνεύσει ακόμη. Το Corte di cassazione συμπεραίνει ότι για τον λόγο αυτό δεν μπορεί να υποστηριχθεί η οδηγία 93/13 ήταν εκτελεστέα από μόνη της, γεγονός που θα μπορούσε να έχει συνέπειες για τη ρήτρα ανάθεσης αρμοδιότητας, όπως είχε αποφανθεί το Giudice di pace di Roma.

Τέλος, και πάλι στην Ιταλία, σε μία υπόθεση που αφορούσε την ιδιωτικοποίηση αερολιμενικής εταιρείας μέσω της διάθεσης στην αγορά της πλειονότητας των μετοχών της, το Consiglio di Stato έκρινε ότι ένα υπουργικό διάταγμα που περιορίζει στο 2% τη συμμετοχή κρατικών φορέων, έστω και αν αυτοί είναι οικονομικού χαρακτήρα, καθώς και των κρατικών επιχειρήσεων στο κεφάλαιο της εταιρείας συνάδει με το κοινοτικό δίκαιο¹⁰⁸. Εν προκειμένω, μία κρατική εταιρεία, το μετοχικό κεφάλαιο της οποίας ανήκε κατά 99% στον δήμο (*comune*) και στην επαρχία (*provincia*) του Μιλάνου, προσέφυγε στο Tribunale amministrativo regionale Lazio με αίτημα την ακύρωση της πρόνοιας την οποία περιείχε η διακήρυξη διαγωνισμού για την πώληση των μετοχών της αερολιμενικής εταιρείας και στην οποία επαναλαμβανόταν το προαναφερθέν όριο του 2%. Η προσφεύγουσα ισχυριζόταν, μεταξύ άλλων, ότι υπήρχε παραβίαση της απαγόρευσης των διακρίσεων, της ελευθερίας εγκατάστασης και κυκλοφορίας των κεφαλαίων, καθώς και της αρχής της αναλογικότητας. Σχετικά με αυτή την τελευταία, το Tribunale amministrativo, στην απόφασή του της 14ης Ιουλίου 1999, είχε απορρίψει την προσφυγή, με το σκεπτικό ότι η αρχή της αναλογικότητας δεν αποτελεί αυτοτελές κριτήριο αξιολόγησης της νομιμότητας των κοινοτικών πράξεων, αλλά μόνο κριτήριο ερμηνείας των διατάξεων της συνθήκης¹⁰⁹. Το Consiglio di Stato, το οποίο ασχολήθηκε με την αναίρεση που άσκησε η προσφεύγουσα, επιβεβαίωσε το συμπέρασμα του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και αποσαφήνισε τα όρια της αρχής της αναλογικότητας.

Το Consiglio di Stato παραπέμπει στη νομολογία του Δικαστηρίου¹¹⁰ σύμφωνα με την οποία η αρχή της αναλογικότητας συνιστά γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, την οποία τα όργανα των κρατών μελών οφείλουν να σέβονται κατά την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας που τους αναγνωρίζεται· η αρχή αυτή είναι εφαρμοστέα για την αξιολόγηση τόσο των πράξεων του εθνικού νομοθέτη όσο και αυτών τούτων των νομοθετικών πράξεων. Καίτοι το Consiglio di Stato δέχεται ότι οι διάδικοι δεν είχαν αναπτύξει επαρκώς το επιχείρημα που στηριζόταν στην παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, παρόλα αυτά διευκρινίζει ότι η επιβολή ορίου για τη συμμετοχή κρατικών εταιρειών στο μετοχικό κεφάλαιο μίας υπό ιδιωτικοποίηση εταιρείας αποτελεί αναγκαίο και κατάλληλο μέτρο για την επίτευξη των στόχων μιας τέτοιας διαδικασίας, δηλαδή της μεταβίβασης των μετοχών μιας κρατικής εταιρείας σε ιδιώτες, έναντι της καταβολής οικονομικού ανταλλάγματος, προκειμένου να πραγματοποιηθούν καλύτερα οι δημόσιοι σκοποί που προβλέπει ο νόμος. Οι σκοποί αυτοί θα αναιρούνταν πλήρως αν επιτρεπόταν η μεταβίβαση των μετοχών του Δημοσίου σε κρατική εταιρεία και

¹⁰⁸ Consiglio di Stato, Sezione VI, 1η Απριλίου 2000, Il Consiglio di Stato, 2000, I, σελ. 833-847.

¹⁰⁹ Tribunale amministrativo regionale del Lazio, Sezione III, 14 Ιουλίου 1999, αριθ. 2155, I tribunali amministrativi regionali, 1999, I, σελ. 3126-3133.

¹¹⁰ Αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Μαρτίου 1987, 176/84, Επιτροπή κατά της Ελλάδας, Συλλογή σελ. 1193· της 19ης Ιουνίου 1980, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις 41/79, 121/79 και 796/79, Vittorio Testa κ.λπ., Συλλογή σελ. 1979· 25 Φεβρουαρίου 1988, C-427/85, Επιτροπή κατά της Γερμανίας, Συλλογή σελ. 1123, και 27 Οκτωβρίου 1993, C-127/92, Enderby, Συλλογή σελ. I-5535.

αντιστρόφως. Εξάλλου, αφ' ης στιγμής γίνεται δεκτό ότι ένα τέτοιο όριο είναι θεμιτό, αυτό παύει να υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, δεδομένου ότι εκφράζει μία επιλογή οικονομικής πολιτικής της κυβερνήσεως, η οποία αποφασίζει το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο της κρατικής συμμετοχής στο μετοχικό κεφάλαιο των εταιρειών που ιδιωτικοποιούνται.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, το Court of Appeal ασχολήθηκε με εφέσεις οι οποίες υποβλήθηκαν κατά δύο αντιφατικών αποφάσεων του High Court σχετικά με τη μεταβίβαση επιχειρήσεων κατά την έννοια των βρετανικών κανονισμών Transfer of Undertakings (Protection of Employment) Regulations, του 1981, με τους οποίους ενσωματώθηκε στη βρετανική νομοθεσία η οδηγία 77/187¹¹¹. Το δικαστήριο απεφάνθη ότι η αδιοπρακτική ευθύνη του μεταβιβάζοντος έναντι ενός μισθωτού για σωματική βλάβη που αυτός υπέστη πριν από την ημερομηνία μεταβίβασης περιέρχεται στον αποκτήσαντα την επιχείρηση δυνάμει του άρθρου 5(2) των Regulations του 1981¹¹². Το Court of Appeal έκρινε, ειδικότερα, ότι το άρθρο 5(2)(α) καλύπτει “το σύνολο των δικαιωμάτων, εξουσιών, καθηκόντων και ευθυνών του μεταβιβάζοντος που απορρέουν από τη σύμβαση εργασίας ή σχετίζονται με αυτήν”¹¹³, πράγμα που σημαίνει ότι η μεταβίβαση δεν αφορά μόνο τα συμβατικά δικαιώματα αλλά το σύνολο των δικαιωμάτων που έχουν γεννηθεί «εξ αφορμής» της σύμβασης εργασίας. Συνεπώς, ακόμη κι αν δεν υπάρχει ρητή παραπομπή στο καθεστώς της αδιοπρακτικής ευθύνης, η εν λόγω διάταξη είναι αρκετά ευρεία ώστε να περιλαμβάνει την αδιοπρακτική ευθύνη του εργοδότη. Επομένως, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η εξ αμελείας ευθύνη του εργοδότη είχε πράγματι μεταβιβασθεί στον αποκτήσαντα την επιχείρηση δυνάμει των Regulations του 1981.

Στη δεύτερη υπόθεση, το Court of Appeal έκρινε εξάλλου ότι το δικαίωμα του μεταβιβάζοντος να αξιώσει αποζημίωση βάσει ασφαλιστήριου συμβολαίου για επέλευση εργατικού ατυχήματος είχε ομοίως περιέλθει στον αποκτήσαντα τη συγκεκριμένη επιχείρηση, παρά το γεγονός ότι το ασφαλιστήριο συμβόλαιο είχε συναφθεί με τρίτο (ασφαλιστή). Το Court of Appeal υπενθύμισε ότι σκοπός της οδηγίας 77/187 είναι η διαφύλαξη των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβίβασης της επιχείρησης στην οποία απασχολούνται και έκρινε ότι οι βρετανικοί κανονισμοί (Regulations) του 1981, με τους οποίους η ρηθείσα οδηγία ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία, έπρεπε, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνευθούν κατά τρόπον ώστε οι εργαζόμενοι να μην αποστερηθούν δικαιώματα που θα είχαν έναντι του εργοδότη τους αν δεν υπήρχε μεταβίβαση και τα οποία έχουν γεννηθεί δυνάμει ή εξ αφορμής της σύμβασης εργασίας. Εξάλλου, το δικαίωμα του εργοδότη να αξιώσει αποζημίωση από τον ασφαλιστή καλύπτει ευθύνη γεννηθείσα εξ αφορμής της σύμβασης εργασίας. Κατά συνέπεια, εν προκειμένω, το ευεργέτημα της ασφάλειας που είχε συνάψει ο μεταβιβάζων περιήλθε στον αποκτήσαντα την επιχείρηση.

¹¹¹ Οδηγία 77/187/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Φεβρουαρίου 1977, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, σχετικών με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων (ΕΕ L 61 της 5.3.1977, σελ. 26).

¹¹² Court of Appeal (Civil Division), 16η Μαΐου 2000, Martin κατά Lancashire County Council, Bernadone κατά Pall Mall Services Group Ltd and others, The All England Law Reports 2000, τόμος 3, σελ. 544-560.

¹¹³ “All the transferor’s rights, powers, duties and liabilities under or in connexion with the contract of employment”.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο και πάλι, το Court of Appeal¹¹⁴, αναιρώντας την απόφαση που είχε εκδοθεί πρωτοδίκως, απεφάνθη ότι το άρθρο 7 της οδηγίας 93/104 σχετικά με την οργάνωση του χρόνου εργασίας¹¹⁵ δεν ήταν επαρκώς σαφές και απαλλαγμένο από όρους ώστε να παράγει άμεσο αποτέλεσμα. Αντίδικοι στη συγκεκριμένη υπόθεση ήταν μία προπονήτρια κολύμβησης και ο εργοδότης της, που ήταν μία περιφερειακή αρχή. Το Employment Appeal Tribunal είχε αποφανθεί ότι η προσφεύγουσα, η οποία δεν πληρωνόταν κατά την περίοδο των σχολικών διακοπών, δικαιούτο ετήσια άδεια μετ' αποδοχών διάρκειας τεσσάρων εβδομάδων βάσει του άρθρου 7 παράγραφος 1 της προαναφερθείσας οδηγίας, που προβλέπει ότι “τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να παρέχεται σε όλους τους εργαζομένους ετήσια άδεια μετ' αποδοχών διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων εβδομάδων, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπουν οι εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές για την απόκτηση του σχετικού δικαιώματος και τη χορήγηση της άδειας”. Κατά τον χρόνο επέλευσης των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης, δηλαδή το 1997, η οδηγία δεν είχε ακόμη ενσωματωθεί στη νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου, παρά το γεγονός ότι η σχετική προθεσμία είχε ήδη λήξει στις 23 Νοεμβρίου 1996. Η ενσωμάτωση της οδηγίας επετεύχθη τελικά με τη θέσπιση των Working Time Regulations (SI 1998, αριθ. 1883), που ετέθησαν σε ισχύ την 1η Οκτωβρίου 1998. Η προσφεύγουσα υποστήριξε ότι ήταν δυνατή η επίκληση του άμεσου αποτελέσματος της συγκεκριμένης διάταξης έναντι της Διοίκησης για το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ των δύο ανωτέρω ημερομηνιών. Το Employment Appeal Tribunal είχε συμπεράνει ότι το άρθρο 7 ήταν επαρκώς σαφές και απαλλαγμένο από όρους ώστε να παράγει άμεσο αποτέλεσμα και ότι κατά συνέπεια η ενδιαφερομένη δικαιούτο να το επικαλεσθεί έναντι της καθ' ης.

Αναλύοντας το άρθρο 7 με βάση το ευρύτερο πλαίσιο του χαρακτήρα, της γενικής διάρθρωσης και της διατύπωσης της οδηγίας, ο λόρδος δικαστής (Lord Justice) Mummery, ο οποίος μετείχε στη σύνθεση του Court of Appeal, ασχολήθηκε, μεταξύ άλλων, με την έννοια του “χρόνου εργασίας”, η οποία ορίζεται στο άρθρο 2 της οδηγίας ως “κάθε περίοδος κατά, τη διάρκεια της οποίας ο εργαζόμενος ευρίσκεται στην εργασία, στη διάθεση του εργοδότη, και ασκεί τη δραστηριότητα ή τα καθήκοντά του, σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές”. Ο δικαστής έκρινε ότι ο παραπάνω ορισμός, η διατύπωση του οποίου είναι ασαφής και παραπέμπει στις νομοθεσίες των κρατών μελών, είχε βαρύνουσα σημασία στο πλαίσιο του τμήματος II, που περιλαμβάνει το άρθρο 7, σχετικά με την ετήσια άδεια. Ειδικότερα, καίτοι το άρθρο 7 είναι σαφές ως προς την ελάχιστη διάρκεια της ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών (τέσσερις εβδομάδες), εντούτοις δεν συνάγεται ότι η υποχρέωση που προβλέπεται στη συγκεκριμένη διάταξη είναι αρκετά σαφής ώστε να μπορούν οι ιδιώτες να την επικαλούνται ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Το ερώτημα για το πόσο «χρόνο εργασίας» πρέπει να έχει συμπληρώσει ο εργαζόμενος για να δικαιούται την ετήσια άδεια που προβλέπει η εν λόγω διάταξη δεν μπορεί να απαντηθεί ούτε βάσει του άρθρου 7 ούτε βάσει των υπολοίπων διατάξεων της οδηγίας. Κατά συνέπεια ο Lord Justice Mummery συνεπέρανε ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η συγκεκριμένη διάταξη παράγει άμεσο αποτέλεσμα.

¹¹⁴ Court of Appeal (Civil Division), 21 Ιουνίου 2000, Gibson κατά East Riding of Yorkshire District Council, Common Market Law Reports 2000, τόμος 3, σελ. 329-338.

¹¹⁵ Οδηγία 93/104/ΕΚ του Συμβουλίου, της 23ης Νοεμβρίου 1993, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας (ΕΕ L 307 της 13.12.1993, σελ. 18).

Στο Ηνωμένο Βασίλειο ομοίως, το Outer House του Court of Session (πρόκειται για δικαστήριο της Σκωτίας)¹¹⁶ ασχολήθηκε με αγωγή που αφορούσε την καταγγελία σύμβασης εμπορικής αντιπροσώπευσης. Αφενός, το δικαστήριο υπενθύμισε την αρχή της σύμφωνης ερμηνείας του εθνικού δικαίου. Αφετέρου, επιβεβαίωσε ότι, αφ' ης στιγμής μία οδηγία έχει δανεισθεί ένα στοιχείο από την έννομη τάξη ενός κράτους μέλους, είναι δυνατή η επίκληση του δικαίου του υπόψη κράτους μέλους, προκειμένου να προσδιορισθούν επακριβώς τα όρια εφαρμογής της οδηγίας. Ο Lord Hamilton διαπιστώνει καταρχάς ότι οι εθνικοί κανονισμοί Commercial Agents (Council Directive) Regulations του 1993, τους οποίους επικαλείται ο ενάγων, θεσπίστηκαν με σκοπό την ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της οδηγίας 86/653 περί εμπορικών αντιπροσώπων (ανεξάρτητων επαγγελματιών)¹¹⁷ και υπενθυμίζει ότι η εθνική νομοθεσία πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνεύεται κατά τρόπο ο οποίος να συνάδει όχι μόνο με το κείμενο και το σκοπό της οδηγίας που υποτίθεται ότι ενσωματώνεται με τη συγκεκριμένη νομοθεσία, αλλά και με την ερμηνεία της οδηγίας από το Δικαστήριο· αντιθέτως, η κατά γράμμα ερμηνεία των εθνικών διατάξεων είναι απορριπτέα. Ο Lord Hamilton διευκρινίζει εξάλλου, εν γένει, ότι ένα νομοθέτημα που θεσπίζεται με σκοπό την ενσωμάτωση μιας κοινοτικής οδηγίας στην εθνική νομοθεσία δεν τροποποιεί τους υπόλοιπους κανόνες της εθνικής νομοθεσίας οι οποίοι ισχύουν ήδη στον εκάστοτε τομέα παρά μόνο στο βαθμό που οι κανόνες αυτοί αντιβαίνουν στις διατάξεις της οδηγίας. Σε ό,τι αφορά τη δυνατότητα επίκλησης στη Σκωτία του δικαίου ενός άλλου κράτους μέλους και της πρακτικής των δικαστηρίων του υπόψη κράτους με σκοπό την αξιολόγηση των ορίων εφαρμογής μιας κοινοτικής οδηγίας που έχει δανεισθεί ένα από τα στοιχεία της συγκεκριμένης έννομης τάξης, ο Lord Hamilton φρονεί ότι η τακτική αυτή εντάσσεται στις προσπάθειες για την επίτευξη εναρμόνισης στα διάφορα κράτη μέλη. Ειδικότερα, στον βαθμό που η συγκεκριμένη οδηγία προβλέπει μία λύση κατά το πρότυπο της γαλλικής νομοθεσίας, ενδέχεται να είναι αναγκαίο, προκειμένου να υπάρξει εναρμονισμένη προσέγγιση, να ληφθεί υπόψη η πείρα των γαλλικών δικαστηρίων στον συγκεκριμένο τομέα, χωρίς ωστόσο να είναι υποχρεωτική η ακρόαση νομομαθών εξειδικευμένων στο γαλλικό δίκαιο. Κατά τον Lord Hamilton, πρόκειται για μία εφαρμογή του συγκριτικού δικαίου, στο πλαίσιο της οποίας το σκοτσέζικο δικαστήριο νομιμοποιείται απολύτως να λάβει υπόψη πηγές αλλοδαπού δικαίου.

Σε μία παρεμφερή υπόθεση¹¹⁸, το Inner House του Court of Session υπενθύμισε την ανάγκη ερμηνείας της εφαρμοστέας εθνικής νομοθεσίας υπό το πρίσμα του κοινοτικού δικαίου. Το δικαστήριο, γνωρίζοντας ότι το καθεστώς αποζημίωσης το οποίο προβλέπει η οδηγία 86/653 βασίζεται στο γαλλικό δίκαιο, ερμήνευσε τη συναφή νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου με γνώμονα τις γαλλικές διατάξεις που διέπουν το σύστημα αντιστάθμισης και αποζημίωσης των εμπορικών αντιπροσώπων (ανεξάρτητων επαγγελματιών) σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασής τους.

Τέλος, πάντα στο Ηνωμένο Βασίλειο, το Outer House του Court of Session¹¹⁹ ασχολήθηκε με το ζήτημα της εξάντλησης του δικαιώματος επί σήματος σε μία υπόθεση

¹¹⁶ Court of Session, Outer House, 10 Μαρτίου 1999, Stewart Roy κατά M R Pearlman Ltd, Common Market Law Reports 1999, τόμος 2, σελ. 1155-1171.

¹¹⁷ Οδηγία 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1986, για το συντονισμό των δικαίων των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ανεξάρτητους επαγγελματίες) (ΕΕ L 382 της 31.12.1986, σελ. 17).

¹¹⁸ Court of Session, Inner House, 16 Μαρτίου 2000, King κατά T. Tunnock Ltd, European Law Reports of Cases in the United Kingdom and Ireland 2000, σελ. 531-550.

¹¹⁹ Court of Session, Outer House, 4 Απριλίου 2000, Zino Davidoff SA κατά M&S Toiletries Ltd, Common Market Law Reports 2000, τόμος 2, σελ. 735-753.

η οποία αφορούσε την παράλληλη εισαγωγή προϊόντων με το σήμα Davidoff από τη Σιγκαπούρη στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η αγωγή την οποία άσκησαν οι δικαιούχοι του εν λόγω σήματος στηριζόταν στο άρθρο 5 της οδηγίας 89/104¹²⁰ και κατέτεινε στο να απαγορευθεί στους εναγομένους η διανομή και πώληση, χωρίς τη συγκατάθεση των εναγόντων, των προϊόντων που φέρουν το συγκεκριμένο σήμα στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο. Οι διάδικοι συμφωνούσαν ότι η διαφορά αφορούσε κατ' ουσία την έννοια της “συγκατάθεσης” σύμφωνα με το άρθρο 7 της οδηγίας. Οι ενάγοντες ισχυρίζονταν ότι τα υπόψη προϊόντα δεν είχαν διατεθεί στην κυκλοφορία στον ΕΟΧ ούτε από τους ίδιους ούτε από τους αντιπροσώπους τους και ότι είχαν τεθεί στη διάθεση των διανομέων τους στη Σιγκαπούρη με σκοπό τη μεταπώλησή τους στη συγκεκριμένη περιφέρεια. Πιο συγκεκριμένα, τα της πώλησης των προϊόντων ρυθμίζονταν από σύμβαση συναφθείσα κατά το γερμανικό δίκαιο, σύμφωνα με την οποία οι μεταπωλητές είχαν το αποκλειστικό δικαίωμα διανομής των προϊόντων στα ασιατικά εδάφη που καθορίζονταν στη σύμβαση, ενώ οι διανομείς ήταν υποχρεωμένοι να μεριμνούν για την τήρηση του περιορισμού αυτού από τους διαδοχικούς μεταπωλητές.

Το Outer House απεφάνθη ότι οι εναγόμενοι δεν είχαν αποδείξει την ύπαρξη συγκατάθεσης των εναγόντων. Το δικαστήριο έκρινε, αφενός, ότι η πρόθεση των εναγόντων να περιορίσουν τη μεταπώληση των προϊόντων εντός των ορίων των εδαφών που καθορίζονταν στη σύμβαση προέκυπτε με σαφήνεια από αυτή, και, αφετέρου, ότι δεν ανταποκρινόταν στα δεδομένα του εμπορίου το επιχείρημα των εναγομένων σύμφωνα με το οποίο η συγκατάθεση των εναγόντων προέκυπτε εμμέσως από τη μη λήψη από μέρους τους μέτρων για την παρεμπόδιση της μεταγενέστερης εισαγωγής των προϊόντων στον ΕΟΧ (παραδείγματος χάρη, με την επιβολή ρητής απαγόρευσης για τα ίδια τα προϊόντα). Ο Lord Kingarth, ως μέλος του Outer House, απέκλινε από την απόφαση που είχε εκδώσει τον Απρίλιο του 1999 σε μία παρόμοια υπόθεση¹²¹ ο Mr. Justice Laddie, ως μέλος του Chancery Division του αγγλικού High Court of Justice. Αυτός ο τελευταίος είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η εταιρεία Davidoff δεν δικαιούτο να επικαλεσθεί το βρετανικό δικαίωμα που κατείχε επί του σήματος έναντι των προϊόντων που εισάγονταν από τη Σιγκαπούρη. Κατ' αυτόν, το ενοχικό δίκαιο της Αγγλίας ορίζει ότι, αν κατά τον χρόνο αγοράς των εμπορευμάτων από τον διανομέα δεν του επιβληθούν ρητοί περιορισμοί, τεκμαίρεται ότι ο δικαιούχος του σήματος συναινεί στη μεταπώλησή τους στον ΕΟΧ. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Άγγλος δικαστής υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο σχετικά με την έννοια της έμμεσης συγκατάθεσης¹²². Ο Lord Kingarth υπογράμμισε τις διαφορές της συγκεκριμένης υπόθεσης σε σύγκριση με την αγγλική απόφαση, και ιδίως το γεγονός ότι η σύμβαση πώλησης διεπόταν από το γερμανικό δίκαιο και όχι από το αγγλικό. Ο δικαστής έκρινε ως αβάσιμο το επιχείρημα των εναγομένων περί έμμεσης συγκατάθεσης, και τούτο λόγω των σαφών περιορισμών επί των εξαγωγών τους οποίους περιελάμβανε η σύμβαση πώλησης. Η σύμβαση αυτή προέβλεπε, συγκεκριμένα, ότι τα εμπορεύματα μπορούσαν να μεταπωληθούν μόνο στα προκαθορισμένα εδάφη της Ασίας. Με βάση τα δεδομένα αυτά, ο Σκοτσέζος δικαστής έκρινε ότι δεν ήταν δυνατό να συναχθεί η έμμεση συγκατάθεση για τη μεταγενέστερη πώληση των προϊόντων στον ΕΟΧ.

Σε ό,τι αφορά πιο συγκεκριμένα την έννοια της «συγκατάθεσης» στην οποία αναφέρεται το άρθρο 7 της οδηγίας, ο Lord Kingarth έκρινε βάσιμο το σκεπτικό των εναγόντων, οι

¹²⁰ Βλ. την υποσημείωση αριθ. 50.

¹²¹ Davidoff SA/A&G Imports Ltd, [1999] 3 All ER 711.

¹²² Βλ. τις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-414/99, Davidoff, και C-415/99, Levi Strauss, οι οποίες μνημονεύονται πιο πάνω, υποσημείωση αριθ. 82.

οποίοι, χωρίς να αμφισβητούν ότι η συγκατάθεση μπορεί πράγματι να είναι έμμεση, επικαλούντο την αρχή που προτάσσεται στην απόφαση *Silhouette*¹²³, σύμφωνα με την οποία το άρθρο 7 παράγραφος 1 εισάγει εξαίρεση στα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στον δικαιούχο του σήματος με το άρθρο 5 παράγραφος 1 και συνεπώς πρέπει να τυγχάνει συσταλτικής ερμηνείας.

Τέλος, ο Σκοτσέζος δικαστής, λαμβάνοντας υπόψη ότι ορισμένα προδικαστικά ζητήματα σχετικά με την έννοια της συγκατάθεσης παραπέμφθηκαν στο Δικαστήριο στο πλαίσιο των υποθέσεων *Davidoff* και *Levi Strauss*, για τις οποίες γίνεται λόγος παραπάνω, και ότι κανένας από τους διαδίκους δεν του ζήτησε να αποταθεί στο Δικαστήριο, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν ήταν απαραίτητο να απευθύνει σχετικό αίτημα στο Δικαστήριο. Στη συνέχεια, το Outer House του Court of Session¹²⁴ έκανε δεκτή την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων (interim interdict) που είχαν ζητήσει οι ενάγοντες. Ειδικότερα, ο Lord McCluskey έκρινε ότι η εσκεμμένη αλλοίωση των γραμμωτών κωδίκων συνιστούσε εκ πρώτης όψεως προσπάθεια απόκρυψης της προέλευσης των προϊόντων και παραβίαση των δικαιωμάτων των εναγόντων.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο και πάλι, το High Court of Justice της Νήσου του Μαν¹²⁵, αποφασίζοντας σε δεύτερο βαθμό, απεφάνθη σε απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 1999 ότι ούτε το άρθρο 52 της συνθήκης ΕΚ ούτε οι κοινοτικές διατάξεις περί ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών δεν είναι εφαρμοστέα στη Νήσο του Μαν και ότι επομένως οι αποφάσεις του Δικαστηρίου σχετικά με τα ζητήματα αυτά δεν παράγουν καμία συνέπεια για το δίκαιο της Νήσου του Μαν. Εξ αυτών το εν λόγω δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα δικαστήρια της Νήσου δεν είναι υποχρεωμένα να συμμορφώνονται με τις αποφάσεις αυτές.

Ο εφεσιβάλλων ήταν Βρετανός υπήκοος και είχε την κατοικία του στη Νήσο του Μαν. Είχε διωχθεί ποινικώς επειδή οδηγούσε χωρίς άδεια, μετά την πάροδο τριμήνου αλλά πριν από τη συμπλήρωση ενός έτους από την άφιξή του στη νήσο. Κατά την κρίσιμη ημερομηνία ήταν κάτοχος έγκυρης βρετανικής άδειας οδήγησης, την οποία όμως είχε παραλείψει να αντικαταστήσει με άδεια εκδοθείσα από τις αρχές της νήσου εντός της τρίμηνης προθεσμίας που προβλέπει η τοπική νομοθεσία. Ο εφεσιβάλλων επικαλείτο, μεταξύ των άλλων, διάταξη του νόμου Road Traffic Act του 1985, η οποία, κατ' αυτόν, υποχρέωνε τις αρχές της νήσου να λάβουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να τεθούν σε ισχύ στο έδαφος της νήσου οι διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας στον τομέα των μεταφορών. Απορρίπτοντας το επιχείρημα αυτό, το High Court επισημαίνει καταρχάς ότι η κοινοτική νομοθεσία για τον τομέα των οδικών μεταφορών δεν εφαρμόζεται στη Νήσο του Μαν δυνάμει του πρωτοκόλλου αριθ. 3 στην πράξη προσχώρησης του 1972 και προσθέτει ότι, καίτοι η διάταξη που επικαλείται ο εφεσιβάλλων παρέχει στις αρχές της νήσου την εξουσία να λαμβάνουν μέτρα με σκοπό τη θέση σε εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας, εντούτοις δεν δημιουργεί καμία υποχρέωση για τις εν λόγω αρχές. Ο εφεσιβάλλων επικαλείτο επίσης την απόφαση του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Σκαναβή και Χρυσανθακόπουλος*¹²⁶, με την οποία είχε κριθεί ως αντιβαίνουσα στο άρθρο 52 της συνθήκης η ποινική δίωξη ενός προσώπου που διέθετε μεν άδεια οδήγησης εκδοθείσα σε ένα κράτος μέλος, αλλά είχε παραλείψει να φροντίσει για την αντικατάστασή της εντός της προβλεπόμενης προς τούτο προθεσμίας με άδεια εκδοθείσα

¹²³ Απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Ιουλίου 1998, C-355/96, Συλλογή 1998, σελ. I-4799.

¹²⁴ Court of Session, Outer House, 8 Αυγούστου 2000, Zino Davidoff SA κατά M&S Toiletries Ltd.

¹²⁵ High Court of Justice of the Isle of Man, Staff of Government Division, 19 Ιανουαρίου 1999, Fielding κατά Oake.

¹²⁶ Απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Φεβρουαρίου 1996, C-193/94, Συλλογή 1996, σελ. I-929.

από το κράτος κατοικίας. Σχετικά με το θέμα αυτό, το High Court απεφάνθη ότι ούτε το άρθρο 52 της συνθήκης περί της ελευθερίας εγκατάστασης ούτε οι κοινοτικές διατάξεις περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών δεν είναι εφαρμοστέα στη Νήσο του Μαν και ότι επομένως η συγκεκριμένη νομολογία ουδεμία σημασία έχει εν προκειμένω.

2.6. Τέταρτο ερώτημα

Στην **Αυστρία**, το Oberste Gerichtshof επελήφθη δύο υποθέσεων οι οποίες αφορούσαν την άρνηση χορήγησης της διοικητικής άδειας που είναι απαραίτητη για την απόκτηση ακινήτων στην περιοχή του Τυρόλου.

Στην πρώτη υπόθεση¹²⁷, Γερμανός υπήκοος είχε αγοράσει τον Ιούλιο του 1997 ένα σπίτι στο Τυρόλο για να το χρησιμοποιήσει ως κύρια κατοικία του. Η αρχή που ήταν αρμόδια πρωτοβαθμώς (Bezirkshauptmannschaft Schwaz) είχε αρνηθεί να χορηγήσει την άδεια για την απόκτηση του ακινήτου κατ' εφαρμογή του νόμου του ομόσπονδου κρατιδίου (Land) του Τυρόλου σχετικά με τις συναλλαγές στον τομέα των ακινήτων (Tiroler Grundverkehrsgesetz), παρά το γεγονός ότι ο προσφεύγων είχε επικαλεσθεί όχι μόνο την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων αλλά και την ελευθερία εγκατάστασης, επισημαίνοντας ότι είχε λάβει άδεια για την άσκηση εμπορικής δραστηριότητας στην Αυστρία. Η αρμόδια αρχή, εφαρμόζοντας ως προς τον προσφεύγοντα τις διατάξεις του νόμου που διέπουν το σύνολο των πράξεων απόκτησης περιουσιακών στοιχείων από αλλοδαπούς, υποστήριξε ότι για το ομόσπονδο κρατίδιο του Τυρόλου η εγκατάσταση του συγκεκριμένου προσώπου δεν εξυπηρετούσε κάποιο εμπορικό, πολιτιστικό ή κοινωνικό συμφέρον.

Το Oberste Gerichtshof έκρινε ότι το Bezirkshauptmannschaft όφειλε να γνωρίζει ότι οι προϋποθέσεις τις οποίες παρέθετε στην απόφασή του δεν ίσχυαν για τους υπηκόους ενός κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπέρασμα που προκύπτει ομοίως από εγκύκλιο της κυβερνήσεως του ομόσπονδου κρατιδίου του Τυρόλου. Με βάση την πρωτοκαθεδρία του κοινοτικού δικαίου και τη νομολογία του Δικαστηρίου, το Bezirkshauptmannschaft έπρεπε να είχε σεβασθεί την ελευθερία κυκλοφορίας των προσώπων και την ελευθερία εγκατάστασης, έστω και αν η εθνική νομοθεσία προέβλεπε το αντίθετο. Το ίδιο δικαστήριο διευκρίνισε ότι το οικείο κράτος μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο αφ' ης στιγμής ένα όργανο ενός ομόσπονδου κρατιδίου δεν εφαρμόζει ή εφαρμόζει πλημμελώς το κοινοτικό δίκαιο. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το ομόσπονδο κρατίδιο του Τυρόλου καταδικάστηκε στην καταβολή αποζημίωσης στον προσφεύγοντα για τα έξοδα που αυτός είχε επωμισθεί για την αντιπροσώπευσή του από δικηγόρο και τα οποία ήταν συνέπεια της παράνομης απόφασης.

Στη δεύτερη υπόθεση¹²⁸ ο πρωτοβάθμιος δικαστής είχε υποβάλει προδικαστικό ζήτημα στο Δικαστήριο¹²⁹, ενώ το Oberste Gerichtshof έπρεπε τελικώς να απαντήσει το ερώτημα για το αν φέρει το ομόσπονδο κρατίδιο ή το ομοσπονδιακό κράτος την ευθύνη για την αποκατάσταση της ζημίας που έχει υποστεί ένας ιδιώτης εξαιτίας της παραβίασης του κοινοτικού δικαίου από τον νόμο ενός ομόσπονδου κρατιδίου. Το ερώτημα αυτό προκαλεί διχογνωμίες στο πλαίσιο της νομικής θεωρίας της Αυστρίας, και το Oberste Gerichtshof, ακολουθώντας την επιχειρηματολογία της απόφασης του Δικαστηρίου επί της προαναφερθείσας υπόθεσης *Konle*, έκρινε ότι η ευθύνη για την επανόρθωση ζημίας προκληθείσας σε ιδιώτη από μέτρα εσωτερικής τάξης που ελήφθησαν κατά παράβαση

¹²⁷ Oberster Gerichtshof, απόφαση της 10ης Ιουνίου 2000, 1 Ob 12/00x.

¹²⁸ Oberster Gerichtshof, απόφαση της 25ης Ιουλίου 2000, 1 Ob 146/00b.

¹²⁹ Απόφαση του Δικαστηρίου της 1ης Ιουνίου 1999, C-302/97, *Konle*, Συλλογή 1999, σελ. I-3099.

του κοινοτικού δικαίου δεν βαρύνει κατ' ανάγκη το ομοσπονδιακό κράτος. Κατ' αναλογία προς τον νόμο περί διοικητικής ευθύνης (Amtshaftungsgesetz), στον οποίον προβλέπεται ότι η ευθύνη της δημόσιας αρχής που έχει διαπράξει παράβαση διέπεται από «λειτουργικά και οργανωτικά κριτήρια», μόνο το οικείο ομόσπονδο κρατίδιο μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο για την επανόρθωση της προκληθείσας ζημίας και όχι το ομοσπονδιακό κράτος. Βάσει αυτού του σκεπτικού, το αίτημα της προσφυγής απερρίφθη επειδή απευθυνόταν στο ομοσπονδιακό κράτος και όχι στο ομόσπονδο κρατίδιο του Τυρόλου.

Στο **Βέλγιο**, σε απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2000¹³⁰, το Cour de cassation προέβη σε αποσαφήνιση των κριτηρίων που διέπουν την ευθύνη του κράτους όταν αυτό θεσπίζει ή εγκρίνει κανονιστικές διατάξεις οι οποίες αντιβαίνουν σε μία διάταξη του κοινοτικού δικαίου η οποία παράγει άμεσα αποτελέσματα στην εσωτερική έννομη τάξη. Η υπόθεση αφορούσε εθνική κανονιστική διάταξη σχετική με τα τεχνικά χαρακτηριστικά των οχημάτων. Το Cour de cassation έκρινε ότι οι πράξεις των διοικητικών αρχών πρέπει να αξιολογούνται με γνώμονα τα γενικά κριτήρια που διέπουν την αστική ευθύνη κατά το βελγικό δίκαιο, τα οποία είναι ευρύτερα σε σύγκριση με τα αντίστοιχα κριτήρια του κοινοτικού δικαίου¹³¹.

Η αρχική προσφυγή απέβλεπε στο να αναγνωρισθεί ότι το βελγικό κράτος, με το να μην επιτρέπει κατά παράβαση του άρθρου 30 της συνθήκης (νυν άρθρο 28 ΕΚ) την έγκριση τύπου λεωφορείων προερχόμενων από άλλα κράτη μέλη επειδή δεν πληρούν τις προδιαγραφές που ισχύουν στο Βέλγιο για την ελάχιστη ακτίνα στροφής των οχημάτων, είχε διαπράξει αδίκημα που προκάλεσε ζημία στην προσφεύγουσα, η οποία και ζητούσε την επανόρθωση της ζημίας αυτής. Με την προσβαλλόμενη απόφαση, το Cour d'appel (εφετείο) των Βρυξελλών, στηριζόμενο στην απόφαση *Factortame*¹³², είχε αποφανθεί ότι η θέσπιση από διοικητική αρχή μιας κανονιστικής διάταξης η οποία αντιβαίνει στη συνθήκη δεν στοιχειοθετεί αδίκημα παρά μόνο εφόσον η παραβίαση της συνθήκης είναι αρκούντως χαρακτηριστική, σοβαρή και πρόδηλη. Το δικαστήριο διευκρίνιζε ότι, για να γίνει δεκτό ότι μία παραβίαση του κοινοτικού δικαίου είναι αρκούντως χαρακτηριστική, το αποφασιστικό κριτήριο που εφαρμόζεται είναι η πρόδηλη παραγνώριση του εν λόγω δικαίου από το οικείο κράτος μέλος. Στη συνέχεια απαριθμούσε τις παραμέτρους που το αρμόδιο δικαστήριο όφειλε ενδεχομένως να λάβει υπόψη για να καταλήξει σε συμπέρασμα σε σχέση με τον πρόδηλο χαρακτήρα της παραβίασης¹³³. Με βάση τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, το Cour d'appel είχε συμπεράνει ότι εν προκειμένω η παραβίαση του άρθρου 30 της συνθήκης δεν ήταν πρόδηλη, τουλάχιστον κατά το χρονικό διάστημα για το οποίο ζητείτο επανόρθωση.

Το Cour de cassation ανέτρεψε την απόφαση αυτή με το σκεπτικό ότι αντιβαίνει τις εθνικές διατάξεις περί αστικής ευθύνης. Το Cour de cassation δέχεται καταρχάς ότι, με την επιφύλαξη της συνδρομής ενός λόγου απαλλαγής, η διοικητική αρχή υποπίπτει σε

¹³⁰ Cour de cassation, 14 Ιανουαρίου 2000, αριθ. C.98.0477.F.

¹³¹ Στο άρθρο 1382 του βελγικού αστικού κώδικα καθορίζονται οι προϋποθέσεις που ισχύουν για την αστική ευθύνη και οι οποίες είναι η υπαιτιότητα, η ζημία και η αιτιώδης συνάφεια.

¹³² Απόφαση του Δικαστηρίου της 5ης Μαρτίου 1996, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-46/93 και C-48/93, Συλλογή 1996, σελ. I-1029.

¹³³ Το εφετείο μνημονεύει, μεταξύ άλλων, τον βαθμό σαφήνειας του κανόνα που έχει παραβιασθεί, την έκταση της διακριτικής ευχέρειας των εθνικών αρχών, τον εκούσιο ή ακούσιο χαρακτήρα του παραπτώματος, το αν το τυχόν νομικό σφάλμα είναι συγχωρητέο και το κατά πόσον η συμπεριφορά μιας κοινοτικής αρχής συνετέλεσε ενδεχομένως στην παράλειψη, τη θέσπιση ή τη διατήρηση εθνικών μέτρων κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου.

αδίκημα όταν θεσπίζει ή εγκρίνει μία κανονιστική διάταξη η οποία αντιβαίνει σε διάταξη του διεθνούς δικαίου η οποία παράγει άμεσα αποτελέσματα στην εσωτερική έννομη τάξη, με αποτέλεσμα η εν λόγω διοικητική αρχή να είναι αστικώς υπεύθυνη εάν το αδίκημα προκάλεσε βλάβη. Στη συνέχεια το δικαστήριο επισημαίνει ότι το Cour d'appel, χωρίς να έχει διατυπώσει συμπέρασμα σχετικά με τη συνδρομή κάποιου λόγου απαλλαγής από την ευθύνη, αποφάσισε ότι η παρανομία την οποία είχε διαπράξει το κράτος δεν συνιστούσε αδίκημα. Με βάση τη διαπίστωση αυτή, και χωρίς να εκφρασθεί επί των αρχών του κοινοτικού δικαίου που είχε επικαλεσθεί το Cour d'appel, το δικαστήριο συμπεραίνει ότι η απόφαση παραβιάζει τις εθνικές διατάξεις περί αστικής ευθύνης.

Στην **Ελλάδα**, στην απόφαση 2079/1999 της 26ης Φεβρουαρίου 1999¹³⁴, η οποία αφορούσε τη μη ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της οδηγίας 89/48¹³⁵, το Συμβούλιο της Επικρατείας, δεν ασχολήθηκε με την προβληματική της απόφασης *Francovich*, παρόλο που ο προσφεύγων είχε επικαλεσθεί την αστική ευθύνη του κράτους λόγω της μη ενσωμάτωσης της οδηγίας στην εθνική νομοθεσία και παρά το ότι η Ελλάδα είχε καταδικασθεί από το Δικαστήριο για την παράλειψή της αυτή¹³⁶. Το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχθηκε μεν ότι τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να ενσωματώσουν την εκάστοτε οδηγία στην εθνική τους νομοθεσία, αλλά απεφάνθη ότι εναπόκειται στον νομοθέτη και στην εκτελεστική εξουσία να επιλέξουν το νομικό μέσο που κρίνουν κατάλληλο για τη συμμόρφωση με την υποχρέωση αυτή και απέκλεισε την αρμοδιότητα της δικαστικής εξουσίας να παρεμβαίνει σε τέτοιες περιπτώσεις, παραδείγματος χάρη διαπιστώνοντας την αστική ευθύνη του κράτους για παραβίαση των κοινοτικών του υποχρεώσεων.

Στην **Ιρλανδία**, σε απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 1999 επί της υπόθεσης Dublin Bus κατά Motor Insurers' Bureau of Ireland («MIBI»)¹³⁷, το Circuit Court εφάρμοσε κατά νεωτεριστικό τρόπο τη νομολογία *Francovich*. Η Ιρλανδία είχε ενσωματώσει στην εθνική της νομοθεσία τη δεύτερη οδηγία περί ασφάλισης αυτοκινήτων 84/5¹³⁸ με τη σύναψη συμφωνίας με την εναγόμενη ένωση ιδιωτικού δικαίου, η οποία εκπροσωπεί ασφαλιστικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο συγκεκριμένο κλάδο. Η συμφωνία προέβλεπε μία εξαίρεση η οποία ήταν ευρύτερη από την προβλεπόμενη στην οδηγία όσον αφορά την κάλυψη των ζημιών που προκαλούνται από άγνωστα οχήματα. Πιο συγκεκριμένα, βάσει της συμφωνίας η εξαίρεση κάλυπτε και την περίπτωση κατά την οποία είναι αδύνατη η εξακρίβωση της ταυτότητας του οδηγού. Το δικαστήριο απεφάνθη ότι επρόκειτο για μη προσήκουσα ενσωμάτωση της οδηγίας. Εξάλλου, σύμφωνα με το Circuit Court, λόγω της μεθόδου που οι ιρλανδικές αρχές είχαν επιλέξει για την ενσωμάτωση της οδηγίας, η MIBI, ως αντισυμβαλλόμενος του κράτους, συνδεόταν κατ' ανάγκη μαζί του. Για τον λόγο αυτό, το Circuit Court έκρινε ότι η MIBI ήταν απότοκος του κράτους, το οποίο μπορούσε να θεωρηθεί αστικώς υπεύθυνο για

¹³⁴ Συμβούλιο της Επικρατείας, Ολομέλεια, 26 Φεβρουαρίου 1999, Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας 1999, σελ. 1783-1787· ΕΔΔΔΔ, 2000, σελ. 98-104· European Current Law, 2000, μέρος 6, αριθ. 75 (περίληψη στα αγγλικά).

¹³⁵ Οδηγία 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών (ΕΕ L 19, της 24.1.1989, σελ. 16).

¹³⁶ Απόφαση της 23ης Μαρτίου 1995, υπόθεση C-365/93, Συλλογή σελ. I-499.

¹³⁷ McMahon J., μη εισέτι δημοσιευθείσα.

¹³⁸ Δεύτερη οδηγία 84/5/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 30ής Δεκεμβρίου 1983, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων (ΕΕ 1984 L 8 της 15.2.1984, σελ. 17).

πλημμελή ενσωμάτωση της οδηγίας, υπό την προϋπόθεση ότι αυτή είναι αρκούντως χαρακτηριστική. Επειδή η MIBI γνώριζε ήδη το πρόβλημα της υπερβολικά ευρείας εξαίρεσης που προέβλεπε η συμφωνία και είχε ήδη δηλώσει ότι ήταν διατεθειμένη να μην την επικαλεσθεί σε άλλες υποθέσεις, το Circuit Court έκρινε ότι πληρούνταν οι προϋποθέσεις που ισχύουν εν προκειμένω βάσει των αποφάσεων *Francovich* και *British Telecom* και καταδίκασε την MIBI σε καταβολή αποζημίωσης στον διάδικο που είχε υποστεί ζημία από την πλημμελή ενσωμάτωση της οδηγίας.

Στις **Κάτω Χώρες**, το Hoge Raad, σε απόφαση της 29ης Μαρτίου 2000, που αφορούσε τον ΦΠΑ¹³⁹, έκρινε ότι δεν συνιστούσε παραβίαση του κοινοτικού δικαίου η αναπροσαρμογή φόρου από τις φορολογικές αρχές κατά παράβαση μίας διάταξης του νόμου περί ΦΠΑ, η οποία διάταξη είχε κριθεί συμβιβάσιμη με την έκτη οδηγία ΦΠΑ 77/388¹⁴⁰ και ότι συνεπώς δεν μπορούσε να γίνει δεκτό, κατ' εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας, το αίτημα επανόρθωσης της ζημίας που υπέστη ο φορολογούμενος. Το Hoge Raad υπογράμμισε ότι, καίτοι οι Κάτω Χώρες είχαν ενσωματώσει προσηκόντως την οδηγία στην εθνική νομοθεσία, εντούτοις η επίδικη αναπροσαρμογή δεν είχε γίνει με βάση τα γενεσιουργά αίτια του φόρου κατά την έννοια της κρίσιμης διάταξης, με αποτέλεσμα στη συγκεκριμένη περίπτωση να μην οφείλεται ΦΠΑ. Ο φορολογούμενος είχε επιτύχει μόνο την κατ' αποκοπή επιστροφή που προβλέπει ο νόμος περί φορολογικών διαδικασιών και ζητούσε ενώπιον του Hoge Raad την επανόρθωση της ζημίας που είχε υποστεί, η οποία συνίστατο στα έξοδα που όντως κατέβαλε εξαιτίας της διαδικασίας που κινήθηκε κατά της αναπροσαρμογής φόρου. Για τους προεκτεθέντες λόγους το αίτημα αυτό απερρίφθη.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, σε μια σειρά από δίκες που κινήθηκαν από αρκετές χιλιάδες καταθετών κατά της Bank of England μετά τη θέση υπό εκκαθάριση της Bank of Credit and Commerce International SA ("BCCI"), η Βουλή των Λόρδων¹⁴¹ εξέτασε, αφενός, τα στοιχεία που συνιστούν το αστικό αδίκημα (αδικοπραξία) το οποίο καλείται "misfeasance in public office" (κατάχρηση δημόσιας εξουσίας) και, αφετέρου, το ερώτημα κατά πόσον με την οδηγία 77/780 για το συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικού ιδρύματος¹⁴² οι ιδιώτες αποκτούν δικαίωμα να αξιώσουν αποζημίωση από το κράτος, το οποίο δικαίωμα δύνανται να επικαλεσθούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Το 1980, η Τράπεζα της Αγγλίας (Bank of England, στο εξής: «η Τράπεζα»), υπό την ιδιότητα της εποπτεύουσας αρχής βάσει του νόμου περί τραπεζών (Banking Act) του 1979, με την οποία η ρηθείσα οδηγία ενσωματώθηκε στην εγχώρια νομοθεσία, είχε επιτρέψει στην BCCI να ασκεί τη δραστηριότητα ιδρύματος που νομιμοποιείται να δέχεται καταθέσεις (*licensed deposit-taking institution*). Το 1991, με αίτηση της Τράπεζας, το High Court διόρισε προσωρινούς εκκαθαριστές για την εκκαθάριση της BCCI, απόφαση που είχε ως αποτέλεσμα να κλείσει η BCCI στο Ηνωμένο Βασίλειο και να υποστούν μεγάλες ζημιές χιλιάδες καταθετών. Η αποτυχία της BCCI οφείλετο κυρίως σε μία τεράστιας κλίμακας απάτη, η οποία είχε διαπραχθεί από υψηλόβαθμα στελέχη της BCCI. Οι καταθέτες άσκησαν τότε αγωγή κατά της Τράπεζας,

¹³⁹ Hoge Raad, απόφαση της 29ης Μαρτίου 2000, *Beslissingen in belastingzaken*, 2000, 342.

¹⁴⁰ Βλ. την υποσημείωση αριθ. 20.

¹⁴¹ House of Lords, 18 Μαΐου 2000, *Three Rivers District Council and others κατά The Governor and Company of the Bank of England*, *Common Market Law Reports* 2000, τόμος 3, σελ. 205-269.

¹⁴² Πρώτη οδηγία 77/780/EOK του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1977, για το συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικού ιδρύματος (EE L 322 της 17.12.1977, σελ. 30).

ισχυριζόμενοι ότι είχε διαπράξει το αδίκημα της κατάχρησης δημόσιας εξουσίας (“misfeasance in public office”) - διατείνονταν ότι ορισμένοι υψηλόβαθμοι υπάλληλοι είχαν ενεργήσει κακή τη πίστει κατά τη χορήγηση της αναγκαίας άδειας στην BCCI τη στιγμή κατά την οποία αυτή ήταν παράνομη, αδιαφορώντας για αυτά που συνέβησαν στην BCCI μετά τη χορήγηση της άδειας και παραλείποντας να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για το κλείσιμό της. Παράλληλα επικαλούνταν την οδηγία 77/780.

Σε ό,τι αφορά την αιτίαση που βασιζόταν στην οδηγία, η Βουλή των Λόρδων έκρινε ότι η οδηγία δεν επέβαλλε υποχρεώσεις στα κράτη μέλη ικανές να γεννήσουν αντίστοιχα δικαιώματα των ιδιωτών. Συνεπώς, οι ιδιώτες δεν μπορούσαν να ασκήσουν αγωγή για την καταβολή αποζημίωσης. Κατά την άποψη της Βουλής των Λόρδων, στην πραγματικότητα δεν είναι απαραίτητο να αναγνωρισθούν τέτοια δικαιώματα για να επιτευχθεί ο σκοπός της οδηγίας, η οποία αποτελεί ένα πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση της προσέγγισης των νομοθεσιών σχετικά με τη δραστηριότητα πιστωτικού ιδρύματος στο εσωτερικό της Κοινότητας και η οποία αποσκοπεί στην εξάλειψη των εμποδίων στο δικαίωμα εγκατάστασης, χωρίς να παραγνωρίζεται την αναγκαιότητα υπαγωγής των ιδρυμάτων αυτών σε κανονιστικές ρυθμίσεις με σκοπό την προστασία της αποταμίευσης. Κατά συνέπεια, οι ρυθμίσεις με σκοπό την προσέγγιση πρέπει να ανταποκρίνονται στη διπλή απαίτηση της προστασίας της αποταμίευσης και της διαμόρφωσης όμοιων όρων ανταγωνισμού μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων που ασκούν τη δραστηριότητά τους σε περισσότερα κράτη μέλη. Πάντα κατά τη Βουλή των Λόρδων, καίτοι η οδηγία επιβάλλει ορισμένες υποχρεώσεις συνεργασίας στις αρμόδιες αρχές οσάκις ένα πιστωτικό ίδρυμα ασκεί τη δραστηριότητά του σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη πλην του κράτους μέλους στο οποίο έχει την έδρα του, εντούτοις η οδηγία δεν φθάνει στο σημείο να προβλέπει υποχρεώσεις εποπτείας για την εκάστοτε αρμόδια αρχή στο εσωτερικό εκάστου κράτους μέλους. Εφαρμόζοντας τη θεωρία της «σαφούς πράξεως», η Βουλή των Λόρδων εξέδωσε απόφαση χωρίς να παραπέμψει την υπόθεση προδικαστικώς στο Δικαστήριο.